

॥ ॐ ॥

श्री सद्गुरु समर्थ

नित्यनमावली

एप्रिल १९८७

किंमत ४ रुपये

अकॅडेमी ऑफ कॅंपेरेटिव्ह फिलाँसाफी अँड रिलीजन
बेळगांव.

विश्वस्त मंडळ (एप्रिल १९८७)

१	श्री जे व्ही परुळेकर	चेअरमन्
२	श्री ए जी सराफ	विश्वस्त व टेझरर
३	श्री डी बी परुळेकर	विश्वस्त व सेक्रेटरी
४	श्री एन एस मेत्राणी	विश्वस्त
५	श्री के आर कुलकर्णी	विश्वस्त
६	श्री वाय पी पंडित	विश्वस्त
७	श्री आर पी कुलकर्णी	विश्वस्त
८	जी जी देवणदिकित	विश्वस्त

॥ ॐ ॥

श्री सद्गुरु समर्थ

नित्यनेमावली

१९८७

किंमत : ४ रुपये

प्रकाशक :- श्री दि भा परुळेंकर
सेक्रेटरी अकॅडेमी ऑफ कंपेरेटिव्ह
फिलॉसफी अँड रिलिजन
गुरुदेव मंदिर - हिंदवाडी
बेळगांव-५९० ०११

आवृत्ती :- बारावी
प्रती :- २००० (१९८७)
❀

मुद्रक :- विक्रान्त प्रिंटर्स
हिंदवाडी-बेळगाव

अनुक्रमणिका

	पान नं
१) प्रस्तावना (पहिल्या आवृत्तीची)	१
२) " (सातव्या आवृत्तीची)	२५
३) आठव्या	२६
४) दहाव्या	२७
५) श्री भाऊसाहेव महाराजांच्या निर्याणाचा अभंग	१
६) काळडआरती	२
७) प्रार्थना	७
८) सकाळचे भजन	९
९) दुपारचे (भाग १)	१२
१०) दुपारचे (भाग २)	१५
११) रात्रीचे भजन	२२
१२) वारा अभंग	२५
१३) विडा	४३

१४) आरत्या	४६
१५) शेजारती	५७
१६) करुणाष्टके	५८
१७) पाळणे	७०
१८) पंचपदी	७५
१९) नारायण स्तोत्र	७९
२०) निर्वाणषटक	८१
२१) सप्तसमासी	८४
२२) नामस्मरण भक्ति दासबोध ४ : ३	१५२
२३) सख्य भक्ति सदर ४ : ८	११६
२४) अकॅडेमी ऑफ कपेरेटिव्ह फिलॉसॉफी अँड रिलिजन, बेळगाव.	१६४

पहिल्या आवृत्तीची प्रस्तावना.

प्रस्तुत पुस्तकांत श्रीभाऊरावमहाराज उमदीकर यांच्या सांप्रदायांत प्रचलित असलेला भजनक्रम दिला आहे. प्रथम रात्री म्हणणेचें भजन व नंतर काकडआरती अशी योजना केली आहे. काकडआरतीनंतर "पंचसमाप्ती" नामक एक पांच समासांचें प्रकरण, त्यांच्या शिष्यांपैकीं गणपति पवार नामक एका सोळा वर्षांच्या मुलाने केलेले, दिलें आहे. नंतर त्यांच्या शिष्यवर्गीपैकीं मंडळीनीं केलेलीं चारच पदे दिलीं आहेत. प्रस्तुत पुस्तक सांप्रदायांतील मंडळीसच विशेषेंकरून उपयोगी पडण्याजोगें आहे. बहुजनसमाजास सर्व दृष्टींनीं पसंत पडेल अशा प्रकारचें एक विस्तृत पुस्तक करण्याचा विचार होता; परंतु कांहीं कारणामुळे तो लांबणीवर टाकणें भाग पडलें. सदर पुस्तक प्रसिद्ध करण्याचा योग जुळून आल्यास त्यांत पुष्कळ चांगला मजकूर येण्याजोगा आहे. प्रस्तुत पुस्तकांची किंमत थोडी ठेवणें जरूर असल्यानें भजनांतील पुष्कळ आरत्या, अष्टके, भारुडे गाळावीं लागलीं आहेत. हा सर्व मजकूर व शिवाय महाराजांच्या संग्रहीं असलेल्या असंख्य अनुभविक पदांचा व अभंगांचा सांठा व तसेंच महाराजांनीं पाठविलेलीं कांहीं महत्त्वाचीं पत्रें, तसेंच सांप्रदायाचा समूळ इतिहास, महाराजांचें विस्तृत चरित्र इत्यादि मजकूर पुढील पुस्तकावर लोटणें जरूर आहे. शिवाय त्यांच्या

शिष्यांनीं केलेलीं पुष्कळच पदे आहेत, तीं सर्व पुढील पुस्तकांतच घालणें जरूर आहे. हा योग केव्हां जुळून येईल तेव्हां येवो! तूतें पूर्णचंद्राचा आल्हाद चंद्रकलेंतच मानून घेणें भाग आहे.

श्रीभाऊरावमहाराज यांची परंपरा रेवणनाथ (ज्यांस रेवण-सिद्ध असेंही म्हणतात) यांपासून आली आहे. नवनाथांचीं नांवें एका संस्कृत श्लोकांत दिलीं आहेत, तो श्लोक असा :—

गोरक्षजालंदरचपंटाश्च । अङ्गकानोफमच्छिदराद्याः ।

चौरंगिरेवाण च भर्तृसंज्ञा । भूम्यां बभूवुर्नवनाथसिद्धा ॥ ४ ॥

संस्कृतज्ञ लोकांस या श्लोकांत कांहीं दोष आढळतील; परंतु श्लोककर्त्याचा उद्देश नवनाथांचीं नांवें एकत्र ग्रथित करणें एवढाच असल्यानें त्यांतील दोष पाहणें इष्ट होणार नाहीं. असो. “नवनाथ-भक्तिसार” नामक ग्रंथांत रेवणसिद्धाचे चरित्र ३४, ३५, ३६ या अध्यायांत दिलें आहे. रेवणनाथ हें नांव पडण्याचें कारण असें दिलें आहे :—

पूर्वी अठ्यायंशीं सहस्र ऋषी । जाले आहेत विधिवीर्यासी ।
ताच समयीं रेत महीसी । रेवातीरीं पडियेले ॥ १७ ॥ रेवातीरीं
तेही रेवंत । रेत पडलें अकस्मात । चमस नारायण संचार करोती
त्यांत । देहधारी मिरवला ॥ १८ ॥

रेवणनाथ कृषिकर्म करीत असतां त्यास श्रीदत्ताची भेट कशी झाली, दत्तांनीं पूर्ण अनुग्रह न करतां केवळ महिषासिद्धि कशी दिली,

त्या सिद्धीच्या योगानें रेवणनाथांनी चमत्कार कसे केले, पुढें मत्स्येंद्र नाथांचे तेथें आगमन होऊन, त्यांस आठही सिद्धि वश असल्यानें रेवणनाथांची मानहानि कशी झाली, दत्तांचा पूर्ण अनुग्रह मिळविण्याबद्दल त्यांनीं नंतर कशी खटपट केली, मत्स्येंद्रनाथांनीं गिरिनारीं जाऊन श्रीदत्तांस तेथें कसें भाणलें, नंतर श्रीदत्तांनीं रेवणनाथांस आत्मज्ञानपारंगत करून सर्व विद्या व सर्व कलां कशां मिळवून दिल्या, याचें सुरस वर्णन " नवनाथ-भक्तिसार" अध्याय ३५ यांत दिलें आहे तें जिज्ञासूंनीं पहावें.

या पुढे रेवणनाथचरित्राचा उपयोगी भाग " सिद्धांतसार" नामक ग्रंथांत सांपडतो. रेवणनाथांचे मरुळसिद्ध नामें अनुगृहीत होते. करवीरक्षेत्रीं सिद्ध पुरुषांशीं विरोध करणारी माई या नांवाची एक स्त्री होती. तिनें आपल्या पणानें कित्येक सिद्धांस बंदिशाळेंत घातलें होतें मरुळसिद्ध अचानक तेथें प्रगट होऊन त्यांनीं तिचा पण जिंकला, पण माईची पूर्ण " भ्रांति फेडण्याबद्दल " त्यांस गुरुंचो आज्ञा नसल्यानें ते गुरुकडे गेले व त्यांस करवीरास येण्याबद्दल प्रार्थना केली. रेवणनाथांनीं विनंति मान्य केली; वाटेंत रेवणगिरी पर्वतावर विश्रांती घेतली, व करवीरास येऊन माईचें सर्वविष प्राशन करून तिचा पण हरण केला व ती शरण आल्यावरून तिची एक किनरी बनविली. ती ते नेहमीं वाजवीत असत तसें म्हणतात.

याप्रमाणें माईचें मर्दन केलें. म्हणून रेवणसिद्ध हे त्या प्रांती 'काडसिद्ध' या नांवानें प्रसिद्ध झाले. 'कानडींत 'काड' धातूचा अर्थ त्रास देणें, छळणें असा आहे. 'माईगे काडिदा' म्हणजे माईस छळलें म्हणून त्यास 'काडसिद्ध' असें नांव पडलें;" (सन्मार्ग वैभव). 'काडसिद्ध' या शब्दाचा अर्थ कोणी 'काड म्हणजे वनांत राहून सिद्धदशेप्रत पावलेले असा करितात. 'सन्मार्गवैभव' कर्त्यानीं असें म्हटलें आहे कीं, रेवणसिद्ध व काडसिद्ध यांचा उल्लेख स्कंदपुराणांत शिवपार्वतीसंवादांत आहे. प्रस्तुत लेखकानें तो ग्रंथ अद्याप पाहिला नसल्यानें त्याबद्दल विशेष कांहींच लिहितां येत नाहीं. रेवणसिद्धांपासून मरुळसिद्ध व मरुळसिद्धांपासून काडसिद्ध झाले, असें त्यांत वर्णन आहे असें म्हणतात. कांहीही असो, रेवणसिद्धच काडसिद्ध या नांवानें प्रसिद्ध झाले असोत, किंवा रेवणसिद्धांपासून काडसिद्धांची उत्पत्ति झाली असो, एवढें; निश्चित आहे कीं, रेवणसिद्ध व काडसिद्ध या उभयतांत परस्पर निकट संबंध आहे. यांच्या परस्परसंबंधाचा पूर्ण इतिहास पुढील पुस्तकांवर टाकणें जरूर आहे:

वरील विवेचनावरून वाचकांच्या लक्षांत येईल कीं, मत्स्येंद्रनाथ व रेवणसिद्ध यांचाही परस्पर अत्यंत निकट संबंध आहे. मत्स्येंद्रनाथांच्या सांप्रदायांत गोरक्षनाथ, गैनीनाथ, निवृत्तिनाथ, ज्ञानदेव, सोपान, मुक्ताबाई, विसोबा खेचर, नामदेव इत्यादि प्रसिद्ध

संत होऊन गेल्याचे वाचकास माहीत असेलच. त्याचप्रमाणे रेवण-
नाथाच्या सांप्रदायांत काडसिद्ध, निंबरगीमहाराज वगैरे साधुसंत
होऊन गेले आहेत. श्रीकाडसिद्धांचे स्थान करवीरनजीक सिद्धगिरी
नांवाचा डोंगर आहे, तेथे आहे. श्रीकाडसिद्ध यास सर्व लिंगायत
लोक शंकररांश मानून ते अयोनिसंभव होते असेही मानतात
व त्यांच्या धर्माचा मुख्य उपदेशक जो बसव त्यापेक्षाही ते
काडसिद्धांस जास्त मान देतात; कारण बसव हे फक्त नंदीचे अवतार
असून श्रीकाडसिद्ध हे प्रत्यक्ष शंकराचे अवतार आहेत. पुष्कळ
लिंगायतधर्मानुयायी लोक आत्मज्ञानी होऊन गेले, हे त्यांच्या पुष्कळ
संतांनी केलेल्या प्रेमळ आणि अनुभविक पदांवरून स्पष्ट होते. ह्या
पदांची एक कुसुमावली करण्याचे आमच्या एका मित्रांने ठरविले
आहे; व त्याप्रमाणे ते त्या कार्यासही लागले आहेत. आत्मज्ञानी
लोक कोणत्याही धर्मात अथवा धर्मशाखेत असोत; ते लिंगायत
असोत, वैष्णव असोत, दत्तोपासक असोत आत्मज्ञान झाल्या-
बरोबर ते एकमेकांशीं कशा सलोख्याने वागतात याचे एक उत्कृष्ट
उदाहरण श्रीज्ञानदेवमहाराज यांच्या गार्थेत सांपडण्याजोगे आहे:-

ॐ नमो शिवा आदि । कावडी घेतली खांदीं । मिळाली संत-
मांदी । त्याचे रजरेणु वंदी ॥ ब्र० ॥ गुरुलिंग जंगम । त्यानें दाविला
आगम । आधिव्याधि झाली सम । तेणें विश्राम पावलोंऽरे ॥ १ ॥
जवळी असतां जगज्जीवन । कां घांडोळिसी वन । एकाग्र करी मन ।

तेणें होईल समाधान रे ॥ २ ॥ देहभाव जेथें विरे । ते साधन दिधले
पुरें । बापरखुमादेविवरें । विठलुरे विठलुरे विठलुरे ॥ ३ ॥

श्रीज्ञानदेवमहाराज यांचे वेळीं सुद्धां आत्मज्ञानी जंगम होते हें
यावरून उत्कृष्ट रीतीनें सिद्ध होतें; व त्यांची योग्यताही ज्ञानदेव-
महाराजांनीं कबूल केली आहे. असो.

वर निर्दिष्ट केलेले श्रीकाडसिद्ध यांचेच नारायणरावमहाराज
(जे निवरगीमहाराज या नांवानेही प्रसिद्ध आहेत) अनुगृहीत होत.
त्यांचे एक विस्तृत चरित्र "सन्मार्गवैभव" या नांवानें चिमडचे
रामभाऊमहाराज असतांना त्यांच्या एका शिष्यानें छापून प्रसिद्ध
केलें आहे. त्याप्रमाणें त्यांनीं सहज केलेला हितोपदेश 'महाराजवर-
वचन' या नांवानें बाबाचार्य काव्य, विजापूर, यांनीं छापून प्रसिद्ध
केला आहे. निवरगीमहाराजांनीं स्वतः केलेलीं कांहीं कानडी पदे
त्या पुस्तकाच्या शेवटीं जोडलीं आहेत. निवरगीमहाराजांचा जन्म
लिगायत नीलवाणी जातींत शके १७१२ त झाला व त्यांचें निर्याण
शके १८०७ चैत्र शुद्ध १२ स झालें. हे आपल्या पंचविसाव्या वर्षी
सिद्धगिरीस गेले असतां (पं. स. १-२२-२३) त्यांस तेथें जंगम-
रूपाने काडसिद्धांनीं अनुग्रह दिला. पुढें घरीं परत आल्यावर त्यांनीं
६ वर्षेपर्यंत साधनाची टंगळमंगळ चालविली. नंतर काडसिद्धांनीं
त्यांस पुनः दर्शन देऊन आपले अलौकिक सामर्थ्य दाखविलें व साधन
करण्याविषयीं पुनः आठवण दिली. नंतर नारायणरावांनीं ३६ वर्षे

अविश्रांत साधन करून सिद्धगिरीस जाऊन सद्गुरूंची भेट घेतली व जगदुद्धाराची परवानगी मिळविली; व पुढे २८ वर्षे जगदुद्धाराचें काम करून त्यांनीं निव्वरगी येथे देह ठेविला. त्यांच्या समाधीवर देऊळ बांधण्याचें काम हल्लीं निव्वरगी येथे चाललें आहे.

निव्वरगीमहाराजांचें अल्प चरित्र पंचसमाप्ती समाप्त १ यांत दिलें आहे तें जिज्ञासूंनीं पहावें. निव्वरगीमहाराज हे एक अलौकिक पुरुष होऊन गेले. स्वामी विवेकानंदांनीं एके ठिकाणीं म्हटलें आहे—

“The greatest men in the world have passed away unknown. The Buddhas and the Christs that we know are but second-rate heroes, in comparison with the greatest men, of whom the world knows nothing. Silently they live, and silently they pass away and in time their thoughts find expression in Buddhas and Christs, and it is these latter that become known to us.”

— *On Freedom*

अशा महात्म्यांपैकीं नारायणरावमहाराज हे होते. त्यांची दासबोधावर व तुकारामांच्या अमंगावर अत्यंत श्रद्धा होती. श्रीकाडसिद्धांच्या अनुग्रहानें व आपल्या साधनबलानें त्यांनीं आत्मज्ञान पूर्ण अनुभविलें होतें, त्यांनीं आपला मार्ग अत्यंत गुप्त ठेविला होता; त्यामुळे त्यांच्या कांहीं जिवलग मित्रांसही त्यांची योग्यता कळली

नव्हती. गुप्त आहे उदंड घन । काय जाणती सेवक जन । त्यांस
आहे तें ज्ञान । बाह्यात्काराचे ॥” या न्यायाने इतर जनांस त्यांची
योग्यता कशी कळावी? आत्मज्ञान जीर्ण झालें होतें, त्याचा त्यांनीं
जीर्णोद्धार केला व त्यांनी लाविलेला आत्मज्ञानवृक्ष वाढून पुढें त्यांस
जशीं फळें येतील तशी त्यांची योग्यताही प्रकट होईल.

नारायणरावमहाराज यांच्या शिष्यांपैकीं मुख्य म्हटलें म्हणजे
रघुनाथप्रिय साधु हे होत, हे बालब्रह्मचारी पुरुष होते. काशीयात्रां
करून रामेश्वरास जातांना ते निबरगीनजीक सोनगी गांवी राहिले
असतां त्यांच्या तपोबलानें त्यांनीं पुष्कळ चमत्कार केले, व त्यांची
पुष्कळ प्रसिद्धी झाली. नंतर निबरगीमहाराज तेथें येवून त्यांनीं
“जुमचा मार्ग फक्त पुण्यत्रयाचा आहे, आत्मज्ञानाचा नव्हे” अशी
त्यांची खात्री करून दिली.; आणि रघुनाथप्रिय साधु शरण आल्यानें
त्यावर अनुग्रह केला. (पं. स. १-३०, ३१.) नंतर साधुब्रुवा
निबरगीहून जवळच असलेल्या उमदीस जाऊन राहिले व बारा
वर्षे साधन करून त्यांनी पुष्कळ ज्ञान मिळविलें. तदनंतर त्यांनीं
गुर्वाजिनें पुष्कळ लोकांवर अनुग्रह केला व नंतर ते चिमडास येऊन
राहिले. तेथें त्यांनीं शके १८०१ चैत्र शुद्ध ३ स देह ठेविला. त्यांचें
ज्या जागीं दहन केलें तेथें एक मोठा वृक्ष लाविला आहे, व तेथील
'तापनाशी' तीर्थात त्यांच्या नांवें त्यांचे शिष्य रामभाऊमहाराज
यांनीं एक बाण स्थापिला आहे.

रघुनाथप्रिय साधु उमदीस असतांना त्यांनीं भाऊरावमहाराज यांचें अंतःकरण निर्गुण उपासनेकडे कसें ओढून घेतलें, त्यांस ते निबरगीमहाराजाकडे कसें घेऊन गेले, व गुर्वाज्ञा झाल्यानें स्वतःच भाऊरावांवर कसा अनुग्रह केला (पं. स. २-१७-२१), पुढें भाऊरावांनीं प्रपंच चालवून परमार्थ कसा साधला (२१-३१), लोकनिदेस कसें जुमानलें नाहीं (३१-३९), कित्येक वर्षे, गुरुंवर विश्वास ठेवून खडतर तप कसें केलें (४०-४५), निबरगीमहाराजचा देहांत झाल्यावर प्रेमदुःखानें विव्हल होऊन दुष्पट जोरानें साधन कसें चालविलें, व अद्वैतसिद्धी कशी मिळविली (५०-५५), याचें वर्णन पंचसमासी समास २ यामध्यें सापडेल. पूर्ण अद्वैतबोध झाल्यावर केवळ लोकानुग्रह करण्याच्या इच्छेनें, गांवोगांवीं हिंडून त्यांनीं भक्ति कशी वाढविली, व समुदाय वाढवित असतां त्यांचें वर्तन कसें असें याचें थोडें दिग्दर्शन त्याच समासांत (५५-७४) ओव्यांत सापडेल. त्यांचें वय हल्लीं ६८ वर्षांचें आहे व त्यांस दोन मुलगे आहेत. त्यांनीं इंचगेरी या गांवीं (तालुका इंडी, जिल्हा विजापूर) एक मठ स्थापिला आहे; व तेथें वर्षांतून तीन वेळेस उत्सव होत असतो. चैत्र शुद्ध ९ ते १५ पर्यंत सप्ताह होतो; नंतर सर्व श्रावणमासपर्यंत त्यांचे पुष्कळ शिष्य तेथें जमून साधन वाढवितात; पुनःमार्गशीर्ष शुद्ध ९ ते १५ पर्यंत दुसरा सप्ताह होतो त्या मठाचें व सप्ताहाचें वर्णन पंचसमासी समास ३ मध्यें आहे.

महाराजांच्या मुख्य मुख्य शिष्यांचें वर्णन समास ४ मध्ये आहे. पांचव्या समासांत ग्रंथकर्त्यानें विविध विषयांचें विवरण केलें आहे.

कोणत्याही मोठ्या पुरुषाची योग्यता त्यांजवळ पुष्कळ दिवस सतत राहिल्यावांचून कळत नाही. त्याचप्रमाणें श्रीभाऊरावमहाराज यांची योग्यता थोडीबहुत तरी कळण्यास त्यांजवळ पुष्कळ दिवस राहून त्यांच्या प्रत्येक क्रियेचें अवलोकन केलें पाहिजे. त्यांची पूर्ण योग्यता कळण्यास प्रत्यक्ष त्याप्रमाणेंच झालें पाहिजे :- "तुका म्हण अंगे व्हावें ते आपण । तरीच महिमान येईल कळो ॥" हें शक्य नसल्यानें त्यांची थोडीबहुत तरी योग्यता त्यांच्याशीं सहवास केल्यानेंच कळणार आहे. प्रस्तुत लेखकास अलीकडे बरेच दिवस त्यांजबरोबर रहाण्याचा प्रसंग आला होता; व त्यांच्या प्रत्येक क्रियेचें त्यानें सूक्ष्म अवलोकन केलें आहे. त्यांची निःस्पृहता, त्यांचें दयाळुत्व, त्यांचा नेमस्तपणा, त्यांचा दृढतर मनोनिग्रह, आवाल-वृद्धांशीं समता, शिष्यांवर अलोट प्रेम, गुरूंवर व आत्मज्ञानावर निःसीम भक्ति, अलौकिक शांति व उपाधीपासून अलिप्त राहण्याची शैली, हे व इतर अनेक गुण वरवर पाहणारांस सुद्धां दिसून येतील. फार काय सांगावें? दासबोधांतर्गत निःस्पृह वर्तणूक (११-१०) निःस्पृहलक्षण (१४-१), निःस्पृहव्यापलक्षण (१५-२) वगैरे जे आचारबोधक समास आहेत, त्यांतील प्रत्येक ओवीप्रमाणें त्यांनीं आपलें वर्तन ठेविलें आहे !

साधु कोणास म्हणावें याबद्दल बहुजनसमाजाच्या फारच चमत्कारिक कल्पना असतात. प्रत्ययाचें ब्रह्मज्ञान कोणीच पहात न हीत. जो नानाविध चमत्कार करतो अथवा अप्रबुद्ध बोलत असतो तोच साधु; ज्याचें शरीर वृद्धापकालींहि तेजःपुंज असतें, अथवा ज्याचा शिष्यसमुदाय फार तोंच साधु : ज्यांच्या शिष्यवर्गात पुष्कळ विद्वान व श्रीमंत लोक असतात, अथवा उपनिषदे, भाष्य वगैरेचें ज्यास उत्कृष्ट विवरण करतां येतें त्यासच साधु म्हणावें; अशा अनेक प्रकारच्या कल्पनांनीं जनसमुदायांत काहूर उठविलें आहे. आत्मज्ञानाचा लोप झाला असल्यानें जिकडे तिकडे अज्ञानांधकार पसरला आहे या अज्ञानांधकाराचा नाश करण्याचें दिव्य कार्य भाऊरावमहाराज करीत आहेत. ते स्वतः चमत्कार करीत नाहीत; पण अनेक चमत्कार आपोआप होतात :-

आपण महंतौ न करिती । परि सर्वत्र चयत्कार होती । कां ते पुण्यमार्गे चालती । म्हणोनियां ॥

ज्ञानास सिद्धींचा विटाळ । ऐसें वदती वेळोवेळ । परी तो गोविंद कृपाळ । भक्तकाज करीतसे ॥

पं. स. २-७१, ७२.

“शब्दज्ञानानें भुलून जाऊं नका” असें ते नेहमीं सांगत असतात. “बाबांनो मी धनगर आहे, मला व्याकरण कोश बनये

काहीं येत नाही; मात्र स्वामी मात्र कृपेसहित हृदयीं वसत आहे." असें ते नेहमीं म्हणतात.

कित्येक लोकांचा असा आक्षेप आहे कीं, महाराजांस संस्कृत येत नाही; भाष्यें, उपनिषदें वगैरे न वाचतां हे साधु कसे असूं शकतील ? या अज्ञ लोकांस विद्वत्ता व आत्मज्ञान यांमधील फरक मुळींच कळत नाही. वेद कंठरवानें असें सांगत आहे:-

द्वे विद्ये इह वेदितव्ये यत्परा चापरा चेति । अपरा यदृग्वेदो यजुर्वेदोऽथर्ववेदः सामवेदः । परा यया तदक्षरमधिगम्यते ॥”

विद्वत्ता व आत्मज्ञान परा व अपरा विद्या, शब्दज्ञान व निःशब्दज्ञान यांमध्ये जमीनअस्मानाचें अंतर आहे. वेदशास्त्रांचें पठण केलें म्हणजे आत्मज्ञान होतेंच असें नाही ; वेदशास्त्राध्यायना-वांचूनही आत्मज्ञान होणें शक्य आहे.

“स्थाणुरयं भारहरो वेदानधीत्य न विजानाति योर्थऽम्” ।
“अनुभूतिं विना मूढो वृथा ब्रह्मणि मोदते । प्रतिबिंबितशाखाग्रफला-
स्वादनमोदवत् ॥”

इत्यादि वेदांतील वाक्येही केवळ विद्वत्ता व आत्मज्ञान यांतील फरक दाखवीत आहेत. प्रत्यक्ष अनुभव न मिळवितां केवळ वेदान्त वाचून आपण ब्रह्म झालों अशा कल्पनेनें कित्येक लोक फसून जातात!

या मुद्याचें विवेचन स्थलसंकोचास्तव येथें जास्त करतां येत नाहीं. असो.

श्रीकाडसिद्धांपासून निबरगीमहाराजांनीं व निबरगीमहाराजांपासून भाऊरावमहाराजांनीं जे हें आत्मज्ञान मिळविलें तें आहे तरो काय अशी येथें जिज्ञासू वाचकांस शंका येईल. ज्या ज्ञानानें पूर्वी थोर थोर ऋषी पैलपार पावले तें हेंच ज्ञान होय :—

“व्यास वसिष्ठ महामुनि । शुक नारद समाधानी । जनकादिक महाज्ञानी । येणेचि ज्ञानें ॥ २३ ॥ वामदेवादिक योगेश्वर । वाल्मीक अत्रि ऋषेश्वर । शौनकादि अध्यात्मसार । वेदांतमते ॥ २४ ॥ सनकादिक मुख्य करुनी । आदिनाथ मीन गोरक्षमुनी । आणीक बोलतां वचनीं । अगाध असती ॥ २५ ॥”

— दासबोध ५-६.

अथवा अलीकडील साधुसंतांत,

“निवृत्ति ज्ञानेश्वर । नामा आणि कबीर । एकनाथ गोरा कुंभार । कलियुगामाजीं ज्ञान यांसी ॥ २४३ ॥ सोपान मुक्ताबाई । परमानंद जोगा पाही । भानुदास मिराबाई । रामदास सोई लागलासे ॥ २४४ ॥ वेणूबाई विसोबा खेचर । तुकोबा नरहरी सोनार । नरसी मेहता रोहिदास चांभार । संत अपार अनुभवी ॥ २४५ ॥ चहूं युगांमाजी कोणी । जे जे झाले ब्रह्मज्ञानी । ते याची अनुभवे करोनी । सत्य मानी वचमातें ॥ २४६ ॥

— दीपरत्नाकर, अध्याय ४.

या उता-ग्रावरून इतकें व्यक्त होईल कीं, या सर्व साधुसंतांनीं आत्मज्ञान हेंच आपलें ध्येय केलें होतें.

आतां आत्मज्ञान म्हणजे काय? आत्मज्ञान म्हणजे आपण आपल्यास पहाणें.

“ ऐक ज्ञानाचें लक्षण । ज्ञान म्हणजे आत्मज्ञान । पाहावें आपणासि आपण । या नांव ज्ञान । ”

श्रीमद्भगवद्गीतेंतही राजयोगाचें फल आत्मदर्शन हेंच दिलें आहे :—

यत्रोपरमते चित्तं निरुद्धं योगसेवया ।

यत्र चैवात्मनात्मानं पश्यन्नात्मनि तुष्यति ॥

सुखमात्यंतिकं यत्तद् बुद्धिग्राह्यमतींद्रियम् ।

वेत्ति यत्र न चैवायं स्थितश्चलति तत्त्वतः ॥

— अध्याय ६ गीता.

आत्मदर्शन झाल्यावर अतींद्रिय पण बुद्धिग्राह्य सुख होतें; व तें सुख अनुभवीत असतां आसनापासून हलूं नये असें वाटतें असा या गीतावचनाचा सारांश आहे. उपनिषदांतही ‘परं ज्योतिरुपसंपद्य स्वेन रूपेण अभिनिष्पद्यते सोऽयमात्मा’ असें वचन आहे. पतंजलींनीं योगाचें फल ‘तदा द्रष्टुः स्वरूपेऽवस्थाप्’ असेंच दिलें आहे. श्रुति-

स्मृतिपुराणांनीं जी ही आत्मज्ञानाची कल्पना करून दिली आहे ती सद्गुरूस शरण गेल्यानेंच अनुभवास येते. 'सत्वाचें चांदणें' 'पहावा दर्पणींचा नयन,' 'पोथी वाचूं जातां पाहे, मातृकांमध्येचि आहे.' 'करें घेतां वस्तुलागीं, आडवें ब्रह्म,' इत्यादि वाक्यांचा गुरुकृपेवांचून बोध होणें अशक्य आहे. सर्व साधुसंतांनीं आत्मज्ञान प्राप्त करून घेण्याकरितां राजयोग व भक्ति यांची विलक्षण सांगड घातली होती. आत्मज्ञान प्राप्त झाल्यावर देव व भक्त यांमधील विभक्तपणा निघून जातो, आपण ब्रह्म आहों अशी खात्री झाल्यावर सर्वांमूर्तीं भगवद्भाव दिसूं लागतो हाच सर्व साधुसंतांचा उपदेश आहे. प्रथम आत्मदर्शन कसें होतें व नंतर अभेदबुद्धि कशी होते याचें श्रीज्ञानदेवांनीं उत्कृष्ट निरूपण केलें आहे:—

नुसर्धे मुखजैसें । दर्पणीं देखिजतसें दर्शनमिसें । वायांचि देखणे ऐसें । गमां लागे ॥ ज्ञानदेव चक्रपाणी ऐसे । दोन्हीही डोळस आरिसे । परस्परें पाहतां कैसें । मुकले भेदा ॥

—चांगदेवपासष्टी. ।

धन्य ते साधु कीं ज्यांनी हा अनुभव घेतला आहे ! वरील दोन ओव्यांत ज्ञानदेवमहाराजांनीं सर्व वेद, सर्व शास्त्रें व सर्व पुगणें यांचें सार थोडक्यात सांगितलें आहे याचा अनुभव घेण्यास साधनें म्हटलीं म्हणजे प्रथम गुरुकृपा पाहिजे, व नंतर श्रवण, विचार व अभ्यास हीं पाहिजेत: नंतर विवेकवैराग्य उत्पन्न होऊन

मनुष्य आत्मदर्शनास पात्र होतो. आत्मदर्शन झाल्यावर हृदयग्रंथि सुटते सर्व संशय नष्ट होतात, नैष्कर्म्यसिद्धि प्राप्त होते, व देवांत आणि भक्तांत भेद उरत नाही, साधक द्वैतापासून अद्वैतास, आकारापासून निराकारास, स्वरूपापासून ब्रह्मस्थितीस सहज प्राप्त होतो.

श्रीभाऊरावमहाराजांची जी एवढी योग्यता आहे ती केवळ ते आत्मज्ञानपारंगत झाले आहेत म्हणून होय. सर्व उपनिषदांचे जे मुख्य सार ते त्यांनी स्वानुभवास आणले आहे. त्यांनी प्रत्यक्ष उपनिषदे वाचलीं नसतील, पण त्यांनी उपनिषदांच्या बापास आपल्या कंठांत साठविले आहे. श्रीतुकाराममहाराजांनी म्हटले आहे :—

“ वेद आम्हांवरी रुसोनिया गेला । आम्हीं त्याच्या बाला धरिलें कंठीं ॥ ” आत्मज्ञानास शब्दज्ञानाची मदत होते पण आवश्यकता नाही, हें तत्त्व जे सदैव उराशी बाळगतील त्यांसच निःशब्दज्ञानाची प्रीति उत्पन्न होऊन बुद्धीहूनहि पर जो परमात्मा त्यास प्राप्त होण्याचा मार्ग सांपडेल. ईश्वराचे नाम घेतले असतां रूप सहजीच प्रकट होणार आहे; अहर्निशीं नाम घोकिले असतां देवास भक्तांपासून अन्यत्र जातांच येत नाहीं! वनांतरांस जाऊं नका, बसले ठायीं तुम्हांस श्रमाचें फल प्राप्त होईल.

" बैसोनी निवांत शुद्ध करी चित्त ।
 तथा सुखा अंतपार नाहीं ॥ १ ॥
 येऊनि अंतरीं राहील गोपाळ ।
 सायासांचें फळ बैसलीया ॥ २ ॥
 राम कृष्ण हरी मुकुंद मुरारी ।
 मंत्र हा उच्चारी वेळोवेळा ॥ ३ ॥
 तुका म्हणे ऐसें देईन मी दिव्य ।
 जरी होईल भाव एकविध ॥ ४ ॥

हा महाराजांचा उपदेश हृत्पटलावर सदैव कोरून
 ठेवण्याजोगा आहे !

एकदां एका गृहस्थांनीं महाराजांस म्हटलें होतें :-
 ' तुमचें भजन ऐकिले म्हणजे तुमचा मार्ग काय आहे हें ताबड-
 तोव लक्षांत येतें ' याची सत्यता पुढील भजन वाचण्याची जे
 तसदी घेतील त्यांस कळून येणार आहे. तथापि त्यांतील मुख्य
 स्थलें दाखविलीं असतां पुष्कळ लोकांस फायदा होईल असें
 वाटल्यावरून त्या स्थलांचा थोडा निर्देश करून ही बरीच वाढ-
 लेली प्रस्तावना पुरी करितों. जसजसा गुरूपदेशाचा अनुभव
 येईल तसा तसा गुरूपदीं जास्त अमिलाष उत्पन्न होतो (विषय
 नं. २). अलक्ष्यीं लक्ष्य लाविलें असतां निजवस्तु प्रत्ययास येते ;

घडि पळ घडोनें काळाचें मात्र सार्थक करावें ; संतप्रमाणें
 आत्मज्योत सहज प्रतीतीस येते (वि. नं ३). अहंकारावर स्वार
 होऊन त्याचा पाडाव केल्यावर अनुहताच्या विजयदुंदुमि वाज-
 तात व "सर्वत्र सदीक्षण" रूपी एकांतभक्ति उत्पन्न होते (४).
 गुरूंच्या उपकाराचें उतराई होणें केव्हांही शक्य नाहीं (६).
 त्रिवेणीचें नित्य स्नान करून आत्मारामाचें दर्शन घेतलें असतां
 "कर्मण्य कर्म" व "अकर्मणि कर्म" सहज होतें (७). देह हीच
 खरी पंढरी, व आत्मा हाच खरा विठ्ठल (९). निस्त्र्यैगुण्य
 प्राप्त करून घेण्यास प्रथम सत्त्वाचें सामर्थ्य उत्पन्न झालें पाहिजे.
 "सत्त्वेनान्यतमो हन्यात् सत्त्वं सत्त्वेन चैव हि" (१०). आपण
 कोणीही तरेल; पण जो दुसऱ्यांस उद्धरील तोच खरा साधु
 (११). मंगेप्रमाणें आपले मन स्वच्छ झालें असतां भगवंत
 जवळच उभा आहे. अशा पुरुषांस श्रुतिसंमत अंगुष्ठाप्रमाणें रूप
 दिसतें; अनुभवी मनूष्यासच ही खूण कळणार. "येरा टकमक"
 पाहूं लागतो (१३). आत्मस्वरूप हें ज्ञानदृष्टीचें देखणें आहे;
 चर्मदृष्टी पाहूं शकत नाहीं. सत्संगानें प्रारब्धरेषा उगवते, व
 हरीच्या गुणनामांचा घोष केला असतां पापें जळून जातात (१४).
 देहभाव विराल्याखेरीज वस्तु प्राप्त होत नाहीं (१५). साधकांनीं
 कल्पनेचें आडरान न घेतां आपण आपल्यास पाहून आनंदांत
 निमग्न ठाव्हे (१६). सर्व प्राणिमात्रांवर दया करणें हेंच आत्म-

ज्ञानाचें प्रथम साधन आहे (१८). अंतःकरणांत समुद्राप्रमाणें शांति उत्पन्न होऊन जडमूढपिशाचवत् पृथ्वीवर साधु हिडतात, ते लोकांस मूर्खाप्रमाणें भासतात, पण स्वतः ब्रह्मानंदांत मग्न असतात त्यांचें वर्म योग्याखेरीज दुसऱ्यांस कळत नाहीं (१९). लवण जसें समुद्राला मिळून तदाकार होतें, तसेंच साधु ब्रह्मास मिळतात व त्यांचें नामरूपही लयास जातें (२०). साधन करितां करितां सद्भक्ति उत्पन्न होईल, व सद्भक्तीनें साक्षात्कार होईल (२१). पदोपदीं श्रीमुख पाहिल्यावर नंतर प्रत्यक्ष पाउलें दिसतील (२२). श्रीविठ्ठल म्हणतात कीं, "हे तुकारामा, तुझ्या अभंगाचें जें प्रेमानें पठण करितात त्यांच्या विपत्ती मी स्वतः हरण करितों," (२५). ज्या गुरुंपाशीं सर्वदा देव आहे त्यांचे चरणीं भाव ठेविला असतां आपल्यास देवाची प्राप्ति सहज होते (२६). वामसव्य, खालींवर, सबाह्यअभ्यंतरीं सर्वत्र देवाचें दर्शन होतें (२९). देवाचें दर्शन झाल्यावर आनंदानें त्रिभुवन कोंदाटून जातें (४१). देहामध्येंच देव पाहून निर्गुणाच्या ज्योतीनीं त्यांस ओंवाळावें (४८). चंद्रसूर्य हेच तेथें दिव्याचें काम करितात (४९). पांडुरंगाच्या आरतीच्या वेळेस महाद्वारीं सिंहशंखनाद व भेरीगजर होत असतो (कांकडआरती ६). अंतरीं आरती चालली असतां त्या प्रकाशांत रविशशि सुद्धां लोपून जातात, व अनाहत वाद्यांचा गजर होतो; व आनंदसागरांत बुडी

दिल्यानंतर जी स्थिति प्राप्त होते ती वाचनें बोलून दाखवितां येत नाही, किंवा मनानेंही आकलन करतां येत नाही (कांकड-मारती ७).

पुढें भजनांत जे तुकारामांचे बारा अभंग दिले आहेत (१०-२१) ते व त्यापुढील २ अभंग हे निंबरगीमहाराजांच्या वेळेपासून या सांप्रदायांत नित्य म्हणण्याची वहिवाट पडली आहे; हेच कोठें "चवदा अभंग" या नांवानें प्रसिद्ध आहेत.

विष्णुशास्त्री चिपळूणकर यांनीं म्हटलें आहे :- तुकाराम, नामदेव, ज्ञानदेव इत्यादिकांचे अभंगही किती आहेत याचा ठिकाण नाही.

" चार कोटी एक लक्षाच्या शेवटीं । चवतीस सहस्र स्पष्ट सांगितले ॥ सांगुनि इतुकें तुका कयिता जाला । 'चवदा अभंगा' सोडूं नका ॥ "

याचाच निराळा पाठ आमच्या भजनांत अभंग २३ यांत पहावा. हे बारा अभंग श्रीतुकाराम महाराजांनीं विदेहमुक्ति मिळविल्यावर त्यांची टाळ आणि गोघडी जी खालीं पडली त्या-बरोबर शेवटचा निरोप म्हणून पाठविले आहेत.

" टाळ आणि कंथा घाडिली निशाणी । घ्या रे ओळखोनि सज्जन हो ॥ माझे दंडवत तुम्हां सर्व लोकां । देहासहित तुका वैकुंठासीं ॥ "

हे अभंग तुकाराममहाराजांचेच आहेत अशी लोकांची खात्री व्हावी म्हणून “टाळ आणि कथा” निशाणीरूपाने त्यांज-बरोबर पाठविण्यांत आल्या. ही निशाणी पाठविण्यांत आली तथःपि ते तुकाराममहाराजांचेच आहेत किंवा कसें याबद्दल मोठ्या लोकांत सुद्धा मतभेद आहेत. अलीकडे निर्णयसागर प्रेस, इंदिरा प्रेस किंवा इंदुप्रकाश प्रेस यांनी छापलेल्या गाथेंत हे अभंग दिलेच नाहीत. ह. भ. प. त्रिणुवुवा जोग यांच्या साथे गाथेंत क्षेपकांतही हे अभंग दिले नाहीत. हे अभंग स्वतंत्ररूपाने मात्र उपलब्ध आहेत; व पुष्कळ साधुसंतांच्या तोंडीं असल्याने पुष्कळ प्रसिद्ध पावले आहेत. शिवाय तुकारामतात्या यांनी आठ दहा हजार अभंगांची जी तुकारामाची गाथा दोन भागांत छापली आहे तींतही हे सापडतात. याखेरीज, हे अभंग तुकारामांचेच आहेत असें म्हणण्याबद्दल आणखी एक पुरावा आहे. त्या अभंगांतोळ विलक्षण प्रेमळपणा व ओतप्रोत भरलेला स्वानुभव यांचा विचार केला असता हे अभंग तुकाराम-महाराजांच्या वाणींतूनच बाहेर पडले असावे असें सबळ अनुमान होतें.

वरें ! तुकाराममहाराजांच्या ०० अभंगसंख्येबद्दल तरी लोकांत एकमत कोठें आहे ? हल्लींच्या ज्या नांवाजलेल्या गाथा आहेत त्यांत ४।५००० च अभंगांची संख्या आहे तुकाराम-

तात्यांच्या गाथेंत ८।१००० दिली आहे वर घेतलेल्या शास्त्री-
 बोवांच्या उताऱ्यावरून व शिवाय आमच्या अभंग २३ वरून
 'चार कोटी एक लक्ष चौतीस हजार' अभंगसंख्या आहे असें
 दिसतें. महिपतीच्या म्हणण्याप्रमाणें ४ कोटी आणि कांहीं लक्ष
 संख्या आहे (संतलीलामृत). तुकाराममहाराजांची अभंगसंख्या
 ठरविण्याच्या दृष्टीनें आमच्या भजनांतील अभंग २४ अतिशय
 महत्त्वाचा आहे ; तो जिज्ञासूंनीं अवश्य वाचावा. त्यांत पांच
 कोटी एक लक्ष चौतीस सहस्र अभंगसंख्या असल्याबद्दल उल्लेख
 आहे रा. शंकर पांडुरंग पंडित यांनीं हा अभंग आपल्या
 इंद्रप्रकाशगाथेंत प्रस्तावनेंत दिला आहे. फक्त "तीस लक्ष केली
 देवांसि करुणा । कर्मकांड जाणा एक लक्ष ॥" ही ओळ गाळली
 आहे. ही ओळ गाळूनही त्यांची बेरीज वरील संख्येवर गेली
 आहे ! आतां आमच्या अभंगाप्रमाणें बेरीज करितां पांच कोटी
 एक लक्ष चौतीस सहस्र बेरोबर बेरीज येत आहे :-

१२००० संहिता

१०००० उपग्रंथ (अवतार सहस्र दशसहस्र)

१००००००० भक्ति

१००००००० ज्ञान

७५००००० वैराग्य

७५००००० नाम

६०००००० बोध

६०००००० रूपं

३०००००० करुणा

१०००००० कर्मकांड

१२००० स्वानुभव

५०१३४००० पांच कोटी एक लक्ष चौतीस हजारं:

हा अमंग तुकारामांच्या अमंगसंख्येच्या चर्चेत अत्यंत महत्त्वाचा आहे म्हणून इतक्या विस्ताराने लिहिणे भाग पडले !

प्रस्तावना बहुतेक संपत्ती. प्रथम लहान प्रस्तावना लिहिण्याचा उद्देश होता, परंतु लिहिण्यास सुरवात केल्यावर प्रत्येक महत्त्वाचा प्रश्न डोळ्यांपुढे उभा राहिल्याने त्यांचे थोडे ना थोडे तरी विवरण केल्याखेरीज पुढे जाववेना. महाराजांचे समग्र चरित्र लिहिणे कोणाच्या नशिबी असेल ते असो. त्यास ही प्रस्तावना थोडीबहुत तरी उपयोगी पडावी व शिवाय सांप्रदायाबाहेरील लोकांस या सांप्रदायाची मुख्य शिकवण कोणती हे कळावे या उद्देशाने ही प्रस्तावना लिहिली आहे. पुढे छापलेल्या भजनांत कांहीं पाठ अशुद्ध असण्याचा संभव आहे. परंतु पुष्कळ मेहनतीने सांप्रदायांतील पाठ इतर पाठांशी ताडून योग्य ते पाठ

धैण्याची वाक्यस्था केली आहे. जेथे दोन्ही पाठ सारखेच वाटले तेथे सांप्रदायांतीलच ठेविला आहे. भजनाचें हस्तलिखित पुस्तक व पंचसमासी नामक प्रकरण हीं आमचे मित्र रा. पंचनदीकर यांजकडे शुद्धिकरितां प्रथम पाठविर्लीं होतीं; त्याप्रसंगी त्यांनीं केलेलें पद शेवटीं दिलें आहे. तदनंतर ती पुन्हां आमच्या दुसऱ्या एका गुरुग्रंथूकडे पाठविण्यांत आली, त्यांनीं होतां होईल तो शुद्ध करून ती आम्हांकडे परत पाठविली. प्रस्तावना, पंचसमासी समास २ पैकीं पुष्कळ भाग व पांचव्या समासांतील मुक्तिलक्षण (६७-८१) ही त्यांच्याच हातचीं आहेत. शेवटीं ज्या परमेश्वरानें हें पुस्तक छापण्याचा सुयोग घडवून आणिला त्याचे चरणींच तें अर्पण करून ही प्रस्तावना पुरी करतो.

—प्रकाशक.

सातव्या आवृत्तीची प्रस्तावना

नित्यनेमावलीची पहिली आवृत्ती श्रीसमर्थ भाऊसाहेब-महाराज असतानाच रा. रा. विष्णुपंत फडके यांनी १९११ सालीं प्रसिद्ध केली. त्यानंतर श्रीसमर्थ महाराजांनीं १९१४ मध्ये देह ठेविल्यानंतर तीन वर्षांनीं म्हणजे १९१७ सालीं रा. रा. विष्णुपंत फडके यांनींच त्या पुस्तकाची दुसरी आवृत्ती प्रसिद्ध केली. या आवृत्तींत श्रीमहाराजांच्या निर्याणाबद्दलचा अभंग प्रथम छापण्यात आला होता. तो अभंग या आवृत्तींतही पुढें दिलाच आहे. नित्यनेमावलीची तिसरी आवृत्ती रा. रा. गिर्वलिंगप्पा चिक्कोण यांनी जमखंडी येथे १९२४ सालीं छापविली व चौथी आवृत्ती रा. रा. नीलकंठराव तुळपुळे यांनीं सन १९३० सालीं पुणे येथे प्रसिद्ध केली. पुढें तीन वर्षांनी श्री. अंबुरावमहाराजांनी १९३३ च्या डिसेंबरमध्ये देह ठेविला. त्यांचें रा. रा. मनोहरपंत देशपांडे, अथणी यांनीं रचलेलें ओवीबद्ध अल्पचरित्र सहावा समास म्हणून, सहाव्या व या आवृत्तींत घातला आहे. 'नित्यनेमावली' अत्यंत अल्प किमतींत साधकांना मिळावी, या उद्देशानें ही आवृत्ती प्रसिद्ध केली जात आहे. श्रीगणपती संस्थान प्रेसकडून संपूर्ण सहकार्य लाभल्यानेच या स्वस्त आवृत्तीचें प्रकाशन होत आहे हें कळविण्यास आम्हांस आनंद वाटतो.

माघ शु. ३, शके १८७६.

— प्रकाशक

आठव्या आवृत्तीची प्रस्तावना.

नित्यनेमावलीच्या या आठव्या आवृत्तींत खालील नवीन मजकूर घातला आहे, तो वाचकांना उपयुक्त वाटेल यांत शंक नाही. (१) कांहीं नवीन आरत्या (आरती क्रमांक १२ ते १६) (२) या नेमावलीची पहिली आवृत्ती तयार होण्यापूर्वी इंचगेरी मठांत चिमडमठांतील पांच पद्ये म्हटलीं जात असत; तीं पांच पद्येहीं नेमावलींत अंतर्भूत व्हावींत अशी इच्छा श्रीगुरुदेवांनीं प्रदर्शित केली होती. (६) श्रीअंबूरावमहाराजांच्या चरित्राचा नवीन समास घातल्यावर पूर्वीच्या "पंचसमासी" ची षट्समासी पांचव्या आवृत्तींत आली. या आवृत्तींत श्रीगुरुदेवांच्या चरित्राचा श्री. मनोहरपंत देशपांडे यांनीं रचलेला समास अंतर्भूत केला आहे. आतां ही सप्तसमासी पूर्ण झाली.

या आवृत्तीच्या छपाईचें काम श्रीगणपति संस्थान प्रेसनें काळजीपूर्वक करून दिलें त्याबद्दल व्यवस्थापकांचे व कामगारांचे आभार मानणें अवश्य आहे.

माघ शुद्ध ३ शके १८८२

प्रकाशक.

दहाव्या आवृत्तीची प्रस्तावना

ज्येष्ठ शुद्ध दशमी शके १८७९ (दि. ६-६-१९५७) रोजी श्रीगुरुदेव रानडे यांनी निंबाळ येथे देह ठेविला. त्यांचे एक ओबीबद्ध अल्पचरित्र रा. रा. मनोहरपंत देशपांडे यांनी रचलेले " श्री गुरुदेववचनामृतसार " हा सातवा समास म्हणून घालून या पुस्तकाची आठवी आवृत्ति श्री गणपति संस्थान प्रेसमध्ये छापवून, १९६० साली प्रसिद्ध करण्यांत आली. तदनंतर याची नववी आवृत्ति पंचसमासीतील कांही भाग कमी करून व इतर कांहीं पदे वगैरे जास्त घालून, १९७६ साली श्रीमति चंद्रकलाबाई हाटे मुंबई यांच्या सहकार्याने प्रसिद्ध करण्यांत आली आणि त्यांच्या इच्छेनुसार त्यांच्या प्रति साधकाना विनामूल्य भेट म्हणून देण्यांत आल्या.

नित्यनेमावलीची दहावी आवृत्ति श्रीगुरुदेवांनी स्थापन केलेल्या " अँकॅडेमी ऑफ कॅंपरेटिव्ह फिलॉसोफी अँड रिलिजन् वेळगांव " या संस्थेच्या सहकार्याने माघ शुद्ध ३ शके. १९०० (ता. ३०-१-१९७९) रोजी प्रसिद्ध झालो. या आवृत्तीमध्ये काकड आरती व त्रिकाळ भजन या शिवाय पुढील मजकुराचा समावेश करण्यांत आला आहे :- (१) श्रीभाऊ साहेब महाराज असताना प्रसिद्ध करण्यांत आलेले 'पंचसमासी' हे प्रकार जसेंच्या तसें संपूर्ण यांत दिले असून, त्याबरोबर श्री अंबूराव महाराज व श्रीगुरुदेव रानडे यांची ओबीबद्ध अल्पचरित्रेही देण्यांत आली आहेत. (२) श्री शिवलिंगवा आक्का यांची काही पदे

आरत्या व पाळणा यांचाही समावेश यांत केला आहे. (३) सप्ताहाचे प्रसंगी सकाळी (ज्ञानेश्वरी, दासबोध इत्यादि) पोथीचे वाचन सुरु करण्यापूर्वी प्रारंभी पठण करण्यांत येणारे "नारायणस्तोत्र व निर्वाणषट्क" ही दोन्ही प्रकारणे साधकांच्या माहितीसाठी व सोयीसाठी यांत दिली आहेत. (४) दासबोधांतील "नामस्मरण भक्ति व सख्य भक्ति" हे दोन्ही समास साधकांच्या दृष्टीने विशेष उपयुक्त म्हणून मानले गेले असल्याने त्यांचा, तसेंच "मनाचे श्लोक" पहिले दहा, यांचाही समावेश यांत केला आहे.

(५) या नित्यनेमावलीची पहिली आवृत्ति तयार होण्यापूर्वी, चिमड मठातील ती 'पांच पदे' इंचगेरी येथील मठांत म्हटली जात असत ती पदेही श्रीगुरुदेवांच्या इच्छेनुरूप साधकांच्या माहितीसाठी या आवृत्तींत समाविष्ट केली आहेत. (६) याशिवाय काही नवीन आरत्या, पदे वगैरेही यांत दिली आहेत.

याप्रमाणे साधकाना अनेक दृष्टींनी उपयुक्त अशी नित्यनेमावलीची दहावी, अकरावी व ही बारावी आवृत्ति श्रीसमर्थकृपेने व या अँकडंमीच्या सहकायाने साधकांच्या हाती देण्याचा सुप्रसंग लाभल्याने आनंद होत आहे.

बेळगांव,

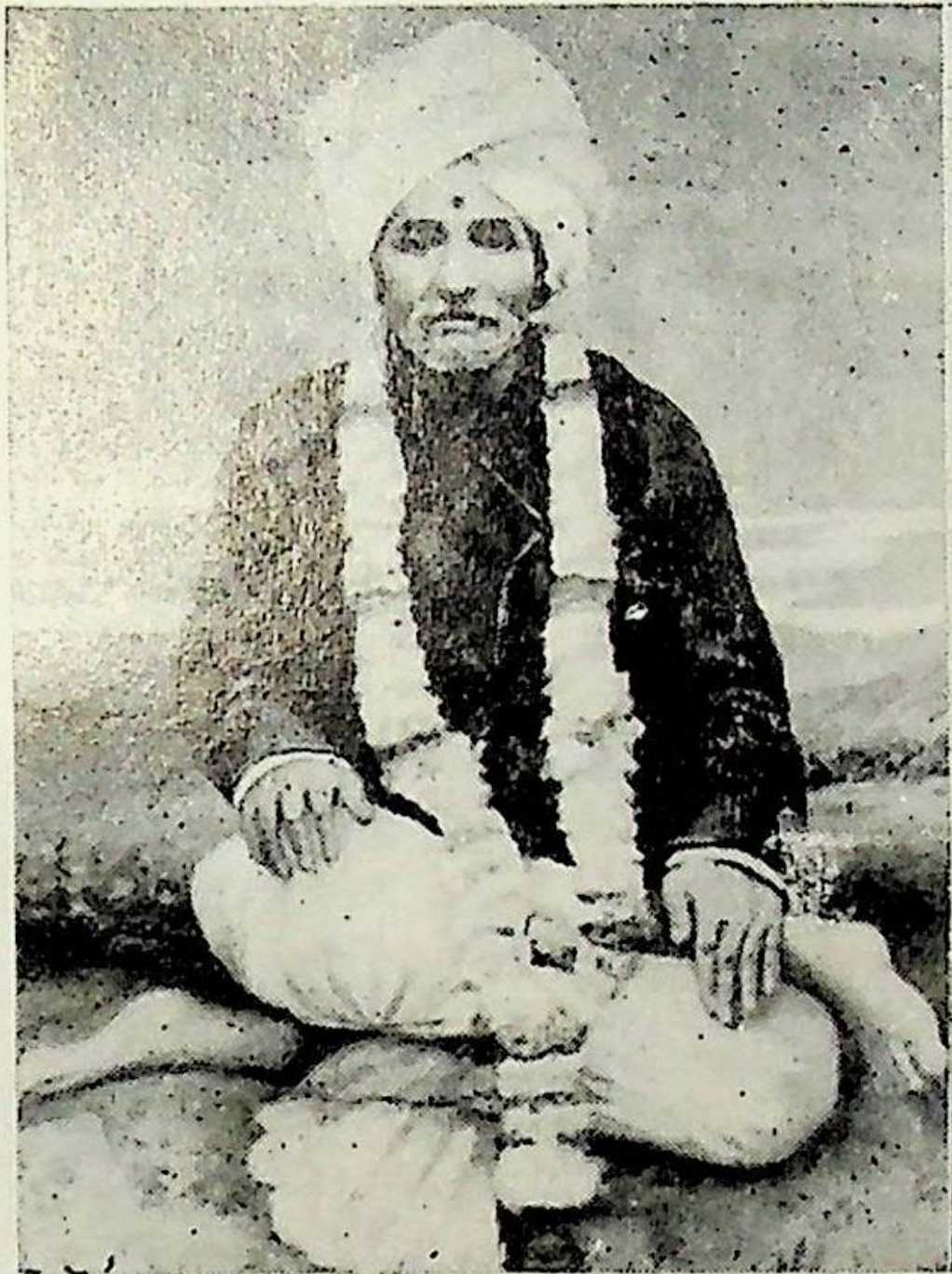
माघ कृष्ण २, शके १९०८

(तारीख १५-२-१९८७)

प्रकाशक

श्री सद्गुरुनाथ बाऊसाहेब महाराज उमदीकर

जन्म-उमदी
शके १७६५ रामनवमी

समाधी-हिचगेंरी
शके १८३५ माघ शु. ३

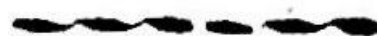
श्रीसद्गुरुनाथ
भाऊसाहेबमहाराज उमदीकर
यांचें निर्याण.

गुरुवार, माघ शुद्ध ३ शके १८३५.

(तारीख २९ माहे जानेवारी, सन १९१४).

संालेसैं वाटे अवतारकार्य । म्हणोनिया काय त्वरा केली ॥१॥
जातों म्हणोनिया सागितलें आधा । सर्वही उपाधी त्यागियेली ॥२॥
शिष्य विनवितो आरणासो जाणें । मार्गें भक्ति कोणें चालवावी ॥३॥
तुम्हांसी हो त्याची काय चिंता । भक्ति चालविता देव असे ॥४॥
चिंता केली तरी होईल तें होतें । कदा चुकेना तें देवकाज ॥५॥
ऐसें वदोनिया वाणी बंद केली । आंत नामावळी चाललीसे ॥६॥
नाम चालवीलें एकादश दिन । भोजनजीवन त्यागियेलें ॥७॥
माघ शुद्ध तृतीया दिन गुरुवार । रात्र एक प्रहर झाली असे ॥८॥
शिष्य मिळोनिया करिती भजन । सप्रेम जीवन डोळां लोटें ॥९॥
भजनचे अंती विठ्ठलगर्जना । अतिप्रेम जाणा चाललीसे ॥१०॥
कापुराची ज्योती निमतां देखोनि । टाळी वाजवूनी देह सोडी ॥११॥
सोडी देह आमुचा धन्य गुरुनाथ । ज्योतीमध्ये ज्योत गुप्त झाली ॥१२॥

काकड आरती.

नारायण, नारायण, नारायण, नारायण ।।

बेळगायितु, बेळगायितु, बेळगायितु, बेळगायितु ।।

एळु नारायणा एळु लक्ष्मीरमणा एळु श्रीगिरिवास श्रीव्यंकटशा । पल्ल ।
 कासिद हालुगळु कावडियल्लि तूंवि लेसागि हाल्मोसरुव्रेण्णेयनु वडेदु ।
 शेषशनने एळु समुद्रमथनव माडु देश केंपायितु एळु हरिये ॥१॥
 अरळुमल्लिगिजाचि परिमळद पुष्पवन् सुररु तदिद्वारे सुजनरेला ।
 अरविदलोचना श्रीगोपालकृष्णा एळय्या एळु निनगेष्टु निद्रा ॥२॥
 दासरेल्लरु बंदु धूळिदर्शनगोंडु लेसागि ताळदंडिगे पिडिदु ।
 आदिकेशव निम्म पुण्यनास्मरणि उदयदल्लेद्दु पाळुतिर्परु हरिये ॥३॥

(२)

शरणुं विद्वि विनायका शरणुं विद्याप्रदायका ।

शरणुं पार्वतितनयमूरुति शरणुं मूषकवाहन ॥ पल्ल ।

निटिलनेत्रन वरदपुत्रने नागभूषणाप्रियने ।

कटिकरांकितकोमलांगने कनककुडलधारने ॥ १ ॥

वट्टुमुत्तिन पदकधारने बाहुहस्तचतुष्टने ।

इट्टु तोळदि हेमकंकण पाशांकुशधारन ॥ २ ॥

कुक्षिमहालंबोदरने इक्षुचापन गेलिदने ।

पक्षिवाहननाद पुरंदरविठ्ठलन विजदासने ॥ ३ ॥

नारायण, नारायण, नारायण, नारायण ।।

(२ अ)

(सोमवार, गुरुवार आणि सप्ताहाचे अवधीत म्हणणेची)

- भूपाळी -

येळु सद्गुहनाथ । येळु करुणानिधिये ।
 येळु नी उमदीश । जगदीशनय्या ॥ध्रु०॥
 जगदोळगे दृश्य अवतारवनु धरिसिदी ॥
 सर्व धमंद ममं तिळिसी कोट्टी ॥
 वेदके निलुकद ईशननु तोरिसिदी ।
 गुरुदेव नी यन्ननु धन्य माडिदी ॥१॥
 गुरुविनिदले भक्ति गुरुविनिदले मुक्ति ।
 गुरुविनिदले सहज परमेशप्राप्ती ॥
 गुरुदेव निन्नहोरतु अन्यदेवरु याके ।
 गुरुविना दयवंदिहरे साके ॥२॥
 धन्य गुरुदेवनें धन्य उमदीशने ॥
 धन्य नी सत्धर्म प्रतिपालकने ।
 धन्य निन भक्तरु आरतिय वेळगुवरु ॥
 भक्ततारक गुरुवे वेगनेलय्या ॥३॥

(३)

उठोनिया प्रातःकाळीं । वेगें जाऊ राउळासी ।
 जळतिल पातकांच्या राशी । काकडभारती देखिल्या
 उठा उठा हो साधुजन । साधा आपुलालें हित ।
 गेला गेला नरदेह । मग कैचा भगवंत
 उठोनिया पहाटे । विठोबा पाहूं वा नीट ।
 चरण तयाचे अमोलिक । अवलोकूं दृष्टीं या
 जागे करा रुक्मिणीवरा । देव निजले निजमंदिरां ।
 वेगीं निबलोण करा । दृष्ट होईल तयासी
 ढोल दगामें गर्जतीं । पुढें वाजंत्री वाजती ।
 काकडभारती होते । पांडुरंगरायाची
 सिंहशंखनादभेरो । गजर होतो महाद्वारीं ।
 केशवराज विटेवरी । नामा चरणीं वंदितो

(४)

गुरु हा संतकुळींचा राजा । गुरु हा प्राणविसांवा माझा ।
 गुरुवीण देव नाहीं दुजा । पाहतां त्रिलोकीं
 गुरु हा सुखाचा सागर । गुरु हा प्रेमाचा आगर ।
 गुरु हा धैर्याचा डोंगर । कदा काळीं डळमळेना
 गुरु हा सत्यालागीं साह्य । गुरु हा साधकासी माय ।
 गुरु हा कामधेनु गाय । भक्ता घरीं दुभतसे

गुरु हा भक्तीचें मंडण । गुरु हा देहासी दंडण ।	
गुरु हा पापाचें खंडण । नानापरी वारितसे	॥४॥
गुरु हा वैराग्याचें मूळ । गुरु हा परब्रह्म केवळ ।	
गुरु हा सोडवी तात्काळ । गांठी लिगदेहाच्या	॥५॥
गुरु हा घाली ज्ञानांजन । गुरु हा दाखवी निजधन ।	
गुरु हा सौभाग्य देऊन । स्वात्मबोध नांदवी	॥६॥
काया काशी गुरु उपदेशी । तारक मंत्र दिला आम्हांसी ।	
बापरखुमादेवीवरासी । ध्यान मानसीं लागलें	॥७॥

(५)

फळलें भाग्य माझे । घन्य ज्ञालों संसारों ।	
सद्गुरु भेटले हो । त्यानीं घरियेलें करीं ।	
पश्चिमे चालवीलें । आत्मा तेथें निर्धारि ।	
त्रिकुटावरी नांदे । देखियेली पंढरी	॥१॥
तें सुख काय सांगूं । वाचें बोलता नये ।	
आरतीचेनि योगें । गेलें मीपण माये	॥ घृ०॥
राउळामाजीं जातां । राहे देह-अवस्था ।	
मन हें उन्मत ज्ञालें । नसे बद्धतेची वार्ता ।	
हेतु हा मावळला । शब्दा आली निःशब्दता ।	
तटस्थ होउनि ठेलें । निजरूप पाहतां	॥२॥

त्रिगुण गुण बाई । पूर्ण उजळल्या वाती ।
 नवलाव अविनाश । न जाये स्वयंज्योती ।
 लावितां लक्ष तेथे । हालूं विसरलीं पातीं ।
 नातुडे मन माझे । न कळे दिवसराती

॥३॥

आरती विठुलाची । पूर्ण उजळली अंतरीं ।
 प्रकाश थोर झाला । सांठवेना अंबरीं ।
 रविशशि मावळले । तथा तेजामाझारीं ।
 वाजतीं दिव्यवाद्यें । अनहत गजरीं

॥४॥

आनंदसागरांत । प्रेमें बुडी दिधली ।
 लाघलें सौख्य मोठें । नये बोलतां बोलीं
 सद्गुरुचेनि संगें । ऐसी आरती केली ।
 निवृत्ति आनंदांत । तेथें वृत्ति निमाली

॥५॥

विठुल, विठुल, विठुल, विठुल, विठुल, !!!
 पुंडलीक वरदा हरि विठुल !!

प्रार्थना

(१)

याचेऽहं करुणासिन्धो यादज्जीवमिदं तव ।
 अदैन्यं देहदाढर्यं च त्वत्पादाम्बुजसद्मतिम् ॥१॥
 अनाद्यनन्तकालेषु भृत्योऽहं त्वां हि मे प्रभो ।
 त्वं तुष्टो वाऽथ रुष्टो वा त्वां विना मे गतिर्नहि ॥२॥
 तुष्टोऽसि त्वं दयासिन्धो किमन्यैर्मम रक्षणे ॥
 रुष्टोऽसि त्वं दयासिन्धो किमन्यैर्मम रक्षणे ॥३॥
 दोषाणां च सहिष्णुत्वे त्वत्समो नास्ति भूतले ।
 मत्समो नहि देवेश कृतघ्नो वञ्चकोऽपि वा ॥४॥
 ईशस्यखिलवीर्यस्य किमसाध्यं वदाच्युत ।
 ममेष्टं च कियन्मात्रं किमेतावद्विलम्बनम् ॥५॥
 जगत्स्वामी कृपापूर्णः सम्भवेन्निर्दयापरः ।
 का तदा गतिरस्माकं गरदायां स्वमातरि ॥६॥
 त्वमेवैको जगत्त्राता दाता ज्ञाता दयान्वितः ।
 त्वां विना कः पुमान् कर्ता ह्यस्माकं तु मनोरथम् ॥७॥
 आर्तबन्धुरिति ज्ञात्वा त्वामहं शरणं गतः ।
 रक्षमामथवा सम्यक् त्वं यशो मुञ्च शाश्वतम् ॥८॥
 दीनबन्धो दयासिन्धो सुहृद्बन्धो जगत्पते ।
 संसारार्णवमग्नं मां कारुण्येन सुमुद्धर ॥९॥

निर्गुणेष्वपि सर्वेषु दयां कुर्वन्ति साधवः ।
 नहि संहरते ज्योत्स्ना चन्द्रश्चाण्डालवेश्मनि ॥१०॥
 प्रसीद मे श्रियः कान्त सुप्रसीद दयानिधे ।
 पुनः पुनः प्रसीद त्वं प्रसीद वरदो भव ॥११॥

(२)

तापत्रयें हा बहु गांजलो मी । बुद्धि स्थिरावे नच
 शीघ्र राभी ॥ मनं बोढिलों सर्वदा कामपाशीं ।
 गुरो कृपाळो घरि शीघ्र हातीं ॥१॥
 विपत्ती असो सर्वदा कुंति मागे । हरीचें जरीं
 सर्वदा ध्यान लागे ॥ सुटेना कदा भोगल्यावीण
 भोग । परी सर्वदा नाम इच्छी अमंग ॥२॥
 मनीं प्रेरणा थोर आतां करावी । सदा वस्तुनें
 दृष्टि तुम्ही भरावी ॥ शरीरीं सदा नेम हा
 वाढवावा । सदा बुद्धिला ज्ञानयोगींच ठेवा ॥३॥
 सदा संतसंगी रमो चित्त माझे । सदा तत्पदीं
 वास माझा असो दे ॥ कधीं दाविसी आमुची
 पंढरी ही । भरे मानसी सर्वदा । इंचगेरी ॥३॥
 संसारतापे बहु तापलों पहा । निवृत्तिमार्गे मज
 शीघ्र चालवा ॥ नसे दुसरा रक्षिता कोण मातें ।
 कृपा पूर्ण दासानुदासा असों दे ॥५॥

सकाळचें भजन

गणाधीश जो ईश सर्वा गुणांचा । मुळारंभ आरंभ तो निर्गुणाचा ।
नमो शारदा मूळ चत्वारि वाचा । गमो पथ आनंत या राघवाचा ॥१॥

नारायणं नमस्कृत्य नरं चैव नरोत्तमम् ।

देवीं सरस्वतीं व्यामं ततो जयमुदीरयेत् ॥ २ ॥

श्रूयतां देव देवेश नारायण जगत्पते ।

स्वदीयनामध्यानेन कथयिष्ये शुभाः कथाः ॥ ३ ॥

ब्रह्मानंदं परमसुखदं केवलं ज्ञानमूर्तिम् ।

द्वद्वातीतं गगनसदृशं तत्त्वमस्यादिलक्ष्यम् ।

एकं नित्यं विमलमचलं सर्वधीसाक्षिभूतम् ।

भावातीतं त्रिगुणरहितं सद्गुरुं तं नमामि ॥ ४ ॥

(१)

सद्गुरुनाथ माझे आई । मला ठाव द्यावा पायीं ॥

(२ वेळ)

मला ठाव द्यावा पायीं ।

(२ वेळ)

सद्गुरुनाथ माझे आई । मला ठाव द्यावा पायीं ॥

(२ वेळ)

(२)

पहिलें पाहतां श्रीमुख । तहान हरपली भूक

॥ १ ॥

पहा पहा डाळेभरी । मूर्ति सांवळी गोजिरी

॥ २ ॥

रवि शशि ज्याच्या कळा । तो हा मदनाचा पुतळा

॥ ३ ॥

तुका म्हणे वर्णू काय । घेतो अलाया बलाया

॥ ४ ॥

(४)

वामसव्य दोन्हीकडे । दिसे देवाचें रूपडें	॥ १ ॥
झाली पाहे अथवा वरी । जिकडे पहावें तिकडे हरी	॥ २ ॥
डोळे झांकूनियां पाहें । पुढें गोपाळ उभा आहे	॥ ३ ॥
अणुरेणु चक्रयाणी । खूण झाली दासी जनी	॥ ४ ॥

(५)

हडबडलें पातक । रामनाम घेतां एक	॥ १ ॥
नाम घेतां तत्क्षणीं । चित्रें ठेविली लेखणी	॥ २ ॥
घेउनि पूजेचा संभार । ब्रह्मा येतसे सामोर	॥ ३ ॥
नामा म्हणे हें जरी लटकें । तरी छेदावें मस्तक	॥ ४ ॥

(६)

तिळाएवढें बांधुनि घर । आंत राहे विश्वंभर	॥ १ ॥
तिळाइतुकें हें बिदुलें । तेणें त्रिभुवन कोंदाटलें	॥ २ ॥
हरिहराच्या मूर्ती । बिदुल्यांत येती जाती	॥ ३ ॥
तुका म्हणे हें बिदुलें । तेणें त्रिभुवन कोंदाटलें	॥ ४ ॥

(७)

आनंद रे आजि आनंदु रे । सबाह्य अभ्यंतरीं अवघा परमानंदु रे । १ ।
एक दोन तीन चार पांच सहा । इतुकें विचारुनि अंतर शोधोनिया पहा । २ ।
सातवा राम आठवा वेळोवेळां । बापरखुमादेवीवरु विठ्ठल जवळा । ३ ।

(८)

कृपाळू सज्जन तुम्हीं संतजन । हेचि कृपादान द्यावें मज ॥१॥
 आठवण तुम्हीं द्यावी पांडुरंगा । देवा माझी सांगा काकुळती ॥२॥
 अनाथ अपराधी पतित आगळा । परि पायांवेगळां नका करूं ॥३॥
 तुका म्हणे तुम्हीं निरवित्यावरी । मग मज हरी उपेक्षीना ॥४॥

(९)

नाम वाचे श्रवणीं कीर्ति । पाउलें चित्तीं समान ॥१॥
 काळ सार्थक केला त्यांनीं । धरिला मनीं विठ्ठल ॥२॥
 कीर्तनाचा समारंभ । निद्वंद्व सर्वदा ॥३॥
 निळा म्हणे स्वरूपसिद्धि । नित्य समाधि हरिनाम ॥४॥

(१०)

आम्ही वैकुंठवासी । आलों याची कारणासी ।
 बोलिले जे ऋषि । साच भावें वर्तया ॥१॥
 झाडूं संतांचें मारग । आडरातीं भरलें जग ।
 उच्छिष्टाचा भाग । शेष उरला तो सेवूं ॥२॥
 अर्थे लोपलीं पुराणें । नाश केला शद्वज्ञानें ।
 विषयलोभीं मनें । साधनें बुडविलीं ॥३॥
 पिटूं भक्तीचा डांगोरा । कळिकाळासी दरारा ।
 तुका म्हणे करा । जयजयकार आनंतें

दुपारचे भजन

भाग १.

नाम भजे गुरुनाम भजे हरनाम भजे
शिवनाम भजे ॥५॥

कहो कहो जी गुरुभजनका कर्णरंध्र मेरे सुनता है ।

नव दरवाजे बंद किये तो दशविध नाद बजता है ॥१॥

अजब बजाया मोलि देखो सदाशिव को सुनता है ।

आदि पूरसे फेरे फिरसे सहस्त्रारपर नाद बजता है ॥२॥

एक अक्षरका मार्ग जानिला दुसरे उसमें न्यारा है ।

दो अक्षरका मार्ग मिले तो फियने न्यारा होता है ॥३॥

तीन अक्षरका मार्ग जानिला तीन मूर्तिका होता है ।

नादबिदुकल एक बना तो दुनिया डुबकर पिचडे है ॥४॥

चिंता करकर देखो दिलपर तीनगुणमे न्यारा है ।

पंचलिग जब एक बन तो आत्मक ब्रह्म बजाता है ॥५॥

शिवानगरपर शंकर मुनशी सिद्धासनपर बैठे है ।

माया शंकरि तीन गुणमे मदरस जपतो पिचडे है ॥६॥

चिदानंदगुरु ब्रह्म कृपासे बोधसार मैं बोलत है ।

अंतरंगसे मार्ग जानिला लिगसंग जप होता है ॥७॥

(२)

सहज माडो माडो गुरुभजनी ।
 साधुसंतर चरणव पिडिनी ॥पल्ल॥
 तनु मन धनवु तन्नदल्ल ।
 नेनवीन बायीगे नेच्चिकिल्ल ॥
 घन गुरुविन पादव पिडि नी ।
 अनुमानव्यातको माडो स्मरणी ॥ १ ॥
 आग ईग यावाग स्थिरविल्ल ।
 सागि मागि पोगुदु गळिगेल्ल ॥
 भोग भाग्यद भ्रमेयनु कळे नी ।
 योगियागि माडो नी मनरंजनी ॥२॥
 जातिगोत्रनीतिगे तिळियलिल्ल ।
 मातुमातीनोळगे होयितेल्ल ।
 सत्यवोध गुरुविन पादव पिडी नी ।
 सत्य चिदानंदन माडो स्मरणी ॥३॥

(३)

परमहंस प्रकाशगे मंगल । परंज्योति परब्रह्मगे मंगल ॥पल्ल॥
 नित्य निरंजन निर्विकारगे मंगल ।
 सत्य साधुर सहकारगे मंगल ।
 मिथ्यामाया अळिदातागे मंगल ।

मुक्ति कोडुवंथ कर्तागे मंगल ॥१॥
 भेदाभेद अळिदातगे मंगल ।
 भेदके निलुकद अगणितगे मंगल ।
 मेदिनियोळगे जगभरितगे मंगल ।
 वादीजनर संहर्तागे मंगल ॥२॥
 इंदुघर विश्वनाथगे मंगल ।
 बंदु लोकापुरदल्लि नितातगे मंगल ।
 तंदे त्रिमल्ल अनंतगे मंगल ।
 कंद ज्ञानदेवर दातागे मंगल ॥३॥

(४)

श्रीगुरुनाथं छंदननाथं । निर्गुणरूप सदोदितशांतम् ॥

श्रीगुरुसहजानंद महेशं ।

निर्मळनिश्चळशुद्धपरेशम् ॥

॥ बोधितबोधपरंपरबोधं ।

सच्चित्सुखअद्वैतविचारम् ॥

ज्ञानेश्वरगुरुसर्वं भरितं

तारय तारय महागुरुनाथम्

प्रेमळनिश्चळनिरामयरूपम् ॥

निर्मलतारकपूर्णप्रतापम् ॥

(५)

कायेन वाचा मनसेन्द्रियैर्वा । बुध्यात्मना वा प्रकृतिस्वभावात् ।
 करोमि यद्यत्सकलं परस्मै । नारायणायेति समर्पयामि ॥
 अच्युतं केशवं रामनारायणं । कृष्ण दामोदरं वासुदेवं भजे ॥
 श्रीधरं माधवं गोपिकावल्लभं । जानकीनायकं रामचंद्रं भजे ॥

(६)

हरिनारायण दुरितनिवारण । परमानंदसदाशिवशंकर ॥
 भक्तजनप्रिय पंकजलोचन । नारायण तव दासोऽहम् ॥
 हरिनारायण गुरुनारायण । घडि घडि जिब्हे करि

पारायण (असे ३ वेळा)

दुपारचे भजन

भाग २

प्रदक्षिणा

घन्य हो प्रदक्षिणा सद्गुरुरायाची ।
 घन्य घन्य हो प्रदक्षिणा श्रीगुरुरायाची ।
 झाली त्वरा सुरमरां विमान उतरायाची ॥ धृ० ॥
 पदोपदी घडल्या अपार पुण्याच्या राशी ।
 सकळहि तीर्थे घडलीं आम्हां आदिकरुनि काशी ॥
 कोटि ब्रह्महत्या हरती करितां दंडवत ।

लोटांगण घालितां मोक्ष लोळे पायांत ॥२॥
 मृदंग टाळ घोळ भक्त भावार्थे गाती ।
 नाममंकीर्तनीं नित्यानंदे नाचती ॥३॥
 गुरुभजनाचा महिमा न कळे निगमां भागमांसी ।
 अनुभव जे जाणनी ते गुरुपदिचे अभिलाषी ॥४॥
 प्रदक्षिणा करुनी देह भावे वाहिला ।
 श्रीरंगात्मज विठ्ठल पुढे उभा राहिला ॥५॥

(२)

अलक्ष्य लक्षुनि पाहे निजवस्तु । परात्पर चिन्मय
 ब्रह्मरूप तेज प्रत्यक्ष आहे ॥ गुरुपद वंदुनि आधि पाहि
 तू । हृदयांतरि शोधुनि मनातें घूर्त करी बोधुनी ॥
 कामक्रोध मदमत्सर अंगीं । दंभाहंकार जिरवुनी द्वैत-
 कल्पनामार त्यागुनि ॥ एकाग्रे मन स्वस्थ करोनि ।
 बंस पद्मासनीं मुद्रा लाव आत्मभाषणीं ॥ दृष्टीं आंत
 दृष्टि सुरंग । करुनियां समदृष्टि मग । नाना तऱ्हेचे
 रंग सुरंग । रक्त श्वेतवत आहे । पुढे नीलवर्ण तेज
 जाणावे ॥१॥ नीलवर्ण तें विबकाशीं । चैतन्याची
 मुस त्यामध्ये वस्तु जडली असे ॥ त्रिकुट भेदुनी उलट
 जातां । मीन मार्गे धसे रूप अरूप होउनी प्रवेश ॥
 उन्मन होऊनिया ब्रह्मरदरीं । समाधि लावुनि वसे

तेथें काळ कदा न धजे ॥ सिद्ध पुरुष तो योग साधुनि ।
 तापा स्तवितो करून हरण । आपुला आपण राहे
 निमग्न । त्यालाचि प्राप्त होय चराचर अवघेंचि
 ब्रह्म आहे ॥२॥ सद्गुरूकृपा जखमचि वारी । ज्याला
 घाव लागेल तोचि घायाळगती घुमतो ॥ बीजमंत्र हा
 जप गायत्री । अष्टोप्रहार योजितो साधन घडि पळ
 घडि साधितो ॥ अहंभावे मीपण तनधन । गुरुचरणीं
 अर्पितो तो हा मूळ पित्या इच्छितो । अखंड तन्मय
 त्यात लुब्धुनि । निजवस्तु लक्षितो लोचनीं । निरपेक्ष
 तो निर्मळ प्राणी । जगांत वेडा राहे अंतरीं ज्ञानबोध-
 रस पिये ॥३॥ सद्गुरूकृपा उत्तम ज्यासी । सहज
 हातासी आली त्याला निजवस्तु लाघली ॥ पाहातां
 पाहतां आत्मज्योत ही । बैराग्यें पाजळली चिन्मय वस्तु
 डळमळली ॥ शाहार्लिंग संतप्रमाण । धन्य गुरुमाउली
 आनंदे हरिवर कृपा केली ॥ कवनकटाक्षें करि
 सिद्धांत । गणपति भीमसेन गातो सभेंत । गुरुपुत्र तो
 ज्ञानवंत । ऐंकुनि तल्लिन होये लुंगरा व्यर्थ चावटी
 राहे ॥४॥

(३)

काय सांगू या समर्थाची थोरी ।

मजकासी आपणाऐसा करी ॥ ६० ॥

सद्गुरुराजा तन्मय छत्रपति ।

मज करुनी सेवे अधिपति ।

सोऽहं शब्द सनद देउनि हातीं ।

शिरीं हात ठेविला मूद्रांकित ॥ १ ॥

अहंकाराचे दुर्ग आवरिले ।

तयावरी मजला पाठवीलें ।

पूर्वद्वारें त्रिकुट देखीथेलें ।

रजोदृष्टी ब्रह्मचासी जिकीथेलें ॥ २ ॥

तेथुनि ऊर्ध्वपथें पश्चिममार्ग पाहे ।

सत्वगुणीं श्रीहाटीं विष्णु आहे ।

तया वळंघोनी वरुता जाय ।

तमोगोल्हाटीं रुद्र दिसता हे ॥ ३ ॥

ज्ञानशास्त्र घेऊनिया हातीं ।

केली तमो-अज्ञानाची शांतीं ।

पुण्यगिरी तेथुनि देखे पुढती ।

शुद्ध अधिष्ठानीं विश्वमूर्ती ॥ ४ ॥

उना राहोनि तया गिरीवरी ।

देखे भ्रमरगुंफा गडद ओवरी ।
 ओटपीठावरुती शोभे बरी ।
 परमानंद आहे तया घरीं ॥५॥
 बोधबळिया प्रवेशलों तेथ ।
 अहंकार झाला वाताहत ।
 विजयदुंदभि वाजति अनुहत ।
 ब्रह्मदृष्टींत पावलों निजविश्रांत ॥६॥
 भक्तिनिशाण चढविलें वरी ।
 जें कां ब्रह्म भासत चराचरीं ।
 रामनामें गर्जती जयजयकारीं ।
 दासपण न उरे तेथें उरी ॥७॥

(४)

सखया रामा विश्रांति तुझे नामी ।
 म्हणुनि मजला ने त्वरें निजसुखधामीं ॥८॥
 अवचट सुकृतें नरदेहा झाली भेटी ।
 पशु-सुत-जाया-घन-धामीं प्रीती मोठी
 माझीं माझीं म्हणुनि म्यां धरिलीं पोटीं ।
 यांच्या संगें भोगल्या दुःख-कोटी ॥९॥
 सोडुनि स्वहिता धावलों दिशा दाही ।
 शववत झालों मागुता कीतुक पाही ।

परि खळजन हे नेदिती कवढी ते ही ।
 परि ही भाशा पापिणी लाजत नाहीं ॥२१॥
 जंववरी दृढता तंववरी या तनुची प्रीती ।
 जजंर झालीया अवघेचि निदक होतो ।
 याचीं दुःखे तुजला मी सांगू किती ।
 म्हणुनि येतो श्रीघर काकुळती ॥३॥

(५)

काय सांगू मी या संतांचे उपकार ।
 मज निरंतर जागवित्ती ॥१॥
 सहज बोलणें हित उपदेश ।
 करुनि सायास शिकव्तीती ॥२॥
 काय द्यावें त्यांसी व्हावें उतराई ।
 ठेवितां हा पायी जीव थोडा ॥३॥
 तुका म्हणे वत्स घेनुवेच्या चित्तीं ।
 तैसें मज येथें सांभाळीती ॥४॥

(६)

झाली संध्या संदेह माझा गेला ।
 आत्माराम हृदयीं सहजीं आला ॥धृ०॥
 गुरुकृपे निमंळ भागिरथी ।

शांति क्षमा यमुना सरस्वती ।
 अशी पदे एकत्र जेथे होतीं ।
 स्वानुभव स्नान हे मुक्तस्थिती ॥१॥
 सद्बुद्धीचें घालोनि दर्भासन ।
 वरी सद्गुरुची दया परिपूर्ण ।
 शम दम अंगीं विभूतिलेपन ।
 वाचे उच्चारी केशवनारायण ॥२॥
 बोधपुत्र निर्माण झाला जेव्हां ।
 ममता म्हातारी मरोनि गेली तेव्हां ।
 भक्ति बहीण आली असे गांवा ।
 आतां संध्या करूं मी कैशी केव्हां ॥३॥
 सहज कर्म झालीं ब्रह्मार्पण ।
 ऐसें ऐकोनी निवती साधुजन ।
 जन नोहे अवघाचि जनार्दन ।
 एका जनार्दनी लाघली निजखूण ॥४॥

(७)

निरंजनीं वनीं देखिली मी गाय ।
 तीन तिचे पाय चार मुख ॥१॥
 सहस्र तिचे नयन नब तिचे कान ।
 सत्रावीचें स्थान एक शिग ॥२॥

ऐशी कामधेनु व्यासानें पाळिली ।
 शुकानें वळिली जनकाघरीं ॥३॥
 तुका म्हणे ऐसें भाग्य नरा भेटें ।
 अभागो करंटे वायां गेले ॥४॥

(८)

देह तो पंढरी प्रेम पुंडलीक ।
 स्वभाव सन्मुख चंद्रभागा ॥१॥
 विवेकाची वीट आत्मा पंढरीराव ।
 जेथे तेथें देव ठसावला ॥२॥
 क्षमा दया दोन्ही रुक्मिणी ते राई ।
 दोन्हींकडे पाही उभी असे ॥३॥
 बुद्धि व वैराग्य गरुड हनुमंत ।
 कर जोडोनि तेथें पुढें उभे ॥४॥
 तुका म्हणं आम्ही देखिली पंढरी ।
 चुकविली फेरी चीऱ्यांशींचे ॥५॥

रात्रीचे भजन

सोमवार-सांठ सदाशिव सांठ सदाशिव
 सांठ सदाशिव सांठ (जलद दोन वेळा)
 सांठ सदाशिव सांठ (उंच स्वरात १ वेळ)

सांब सदाशिव सांब सदाशिव

सांब सदाशिव सांब (पूर्ववत् दोन वेळा)

मंगळवार-सांब सदाशिव सांब सदाशिव सांब

सदाशिव सांब हरा हरा

(सावकाश दोन वेळा. जलद दोन वेळा पुन्हा

सावकाश दोन वेळा.)

बुधवार - हरि हरि विठ्ठल रखमाई विठोबा

(खालील स्वरांत तीन वेळा)

हरि हरि विठ्ठल रखमाई विठोबा

(उंच स्वरांत ३ वेळा)

गुरुवार - जय जय गुरुमहाराज गुरु (४ वेळा)

जयगुरु जयगुरु जयगुरु जयगुरु (दोन वेळा)

जयजय गुरुमहाराज गुरु ।

जयजय परब्रह्म सद्गुरु ॥ (१ वेळा)

शुक्रवार - पावना रामा पतीतपावना रामा

(खालील स्वरांत २ वेळा)

पावना रामा (इतकेंच उंच स्वरांत; उंच स्वरावरून

चालू स्वरांत आल्यावर पूर्ववत् खालील स्वरांत)

पावना रामा पतीत पावना रामा (दोन वेळा)

हरि नारायण गुरुनारायण । घडि घडि घडि जिठ्ठे

करि पारायण । तव दासोऽहं नारायण ।

हरि नारायण गुरु नारायण ॥

लक्ष्मीश्रीरंगधर सीतारघूवीर राघेगोविदा ।

हरि हरि राघे गोविदा ।

रखुमाई पांडुरंगा (तीन वेळा.)

शनिवार - मारुती सखया बलभीमा ।

भजनालागी दे प्रेमा ॥ (२ वेळ)

भजनलागी दे प्रेमा ॥ (३)

मारुती सखया बलभीमा ।

भजनलागी दे प्रेमा । (२ वेळा)

रविवार - सांब सदाशिव सांब सदाशिव सांब

सदाशिव सांब हरा हरा (सावकाश २ वेळा

जलद २ वेळा. पुन्हां सावकाश २ वेळा.)

बारा अभंग

जन्माचें तें मूळ पाहीलें शोधून ।

दुःखासी कारण जन्म घ्यावा ॥१॥

पापपुण्य करुनी जन्मा येतो प्राणी ।

नरदेहा येऊनि हानि केली ॥२॥

बारा अभंग

जन्माचें तें मूळ पाहीलें शोधून ।
 दुःखासी कारण जन्म घ्यावा ॥ १ ॥
 पापपुण्य करुनी जन्मा येतो प्राणी ।
 नरदेहा येऊनि हानि केली ॥ २ ॥
 रजतमसत्त्व आहे ज्याचे अंगीं ।
 याच गुणें जगीं वायां गेला ॥ ३ ॥
 तम म्हणजे काय नरकचि केवळ ।
 रज तो सबळ मायाजाळ ॥ ४ ॥
 तुका म्हणे येथे सत्वांचें सामर्थ्य ।
 करावा परमार्थ अहनिशीं ॥ ५ ॥

(२)

अहनिशीं सदा परमार्थ करावा ।
 पाय न ठेवावा आडमार्गीं ॥ १ ॥
 आडमार्गीं कोणी जन जे जातील ।
 त्यांतूनी काढील तोचि ज्ञानी ॥ २ ॥

तोचि ज्ञानी खरा तारी दुजीयांसी ।
 वेळोवेळां त्यांसी शरण जावें ॥ ३ ॥
 आपण तरेल नव्हे तें नवल ।
 कुळें उद्धरील सर्वांचीं तो ॥ ४ ॥
 शरण गेलियानें काय होतें फळ ।
 तुका म्हणे कुळ उद्धरीले ॥ ५ ॥

(३)

उद्धरीलें कुळ आपण तरला ।
 तोचि एक झाला त्रैलोक्यांत ॥ १ ॥
 त्रैलीक्यांत झालें द्वैतचि निमालें ।
 ऐसें साधियेलें साधन वरवें ॥ २ ॥
 वरवे साधन सुख शांती मना ।
 क्रोध नाहीं जाणा तिळभरी ॥ ३ ॥
 तिळभरी नाहीं चित्तासी तो मळ
 तुका म्हणे जळ गंगेचें तें ॥ ४ ॥

जैसी गंगा वाहे तैसें त्याचें मन ।
 भगवंत जाण त्याचे जवळीं ॥ १ ॥
 त्याचे जवळी देव भक्तिभावे उभा ।
 स्वानंदाचा गाभा तया दिसे ॥ २ ॥
 तया दिसें रूप अंगुष्ठप्रमाण ।
 अनुभवी खूण जाणती हे ॥ ३ ॥
 जाणती हे खूण स्वात्मानुभवी ।
 तुका म्हणे पदवी ज्याची त्याला ॥ ५ ॥

(५)

ज्याची त्याला पदवी इतरां न साजे ।
 संताला उमजें आत्मसुख ॥ १ ॥
 आत्मसुख घ्यारे उघडा ज्ञानदृष्टी ।
 यावीण चावटी करूं नका ॥ २ ॥
 करूं नका कांहीं संतसंग धरा ।
 पूर्वीचा तो दौरा उगवला ॥ ३ ॥

उगवेल प्रारब्ध संतसंगे वरुनी ।
 प्रत्यक्ष पुराणीं वर्णियेलें ॥ ४ ॥
 वर्णियेलें एका गुणनामघोषें ।
 जातील रे दोष तुका म्हणे ॥ ५ ॥

(६)

दोष रे जातील अनंत जन्मींचे ।
 पाय त्या देवाचे न सोडावे ॥ १ ॥
 आळवा शारगंधरा भाववळें ।
 धरूनि केशव आणा भाववळें ॥ २ ॥
 पापियां न कळे कांहीं केल्या ॥ ३ ॥
 न कळे तो देव संतसंगावांचुनि ।
 वासना जाळोनि शुद्ध करा ॥ ४ ॥
 शुद्ध करा मन देहातीत व्हावें ।
 वस्तुसी ओळखावें तुका म्हणे ॥ ५ ॥

(७)

औळखा रे वस्तु सांडा रे कल्पना ।
 नका आडराना जाऊं झणीं ॥ १ ॥
 झणीं जाल कोठें बुडवाल हीत ।
 विचारी मनांत आपुलिया ॥ २ ॥
 आपुलिया जीवें शिवासि पहावें ।
 आत्मसुख घ्यावें वेळोवेळां ॥ ३ ॥
 घ्यावें आत्मसुख स्वरूपीं मिळावे ।
 भूतीं लीन व्हावे तुका ह्मणे ॥ ४ ॥

(८)

भूतीं लीन व्हावें सांगावें नलगेचि
 आतां अहंकाराची शांति करा ॥ १ ॥
 शांति करा तुम्हीं ममता नसावी ।
 अंतरीं वसावी भूतदया ॥ २ ॥
 भूतदया ठेवा मग काय उणें ।
 प्रयम साधन हेंचि असें ॥ ३ ॥

असें हें साधन ज्याचें चितीं वसें ।
मायाजाळ नासें तुका म्हणे ॥ ४ ॥

(९)

मायाजाळ नासें या नासेंकरुनि ।
प्रीति चक्रपाणीं असो द्यावी ॥ १ ॥
असो द्यावी प्रीती साधूंचे पायांसी
कदा कीर्तनासी सोडूं नये ॥ २ ॥
सोडूं नये पुराणश्रवण कीर्तन ।
मनन निदिध्यास साक्षात्कार ॥ ३ ॥
साक्षात्कार झालिया सहज समाधि
तुका म्हणे उपाधि गेली त्याची ॥ ४ ॥

(१०)

गेली त्याची जाणा ब्रह्म तोचि झाला ।
अंतरीं निवाळा पूर्णपणें ॥ १ ॥
पूर्णपणें घाला राहतो कैशा रीती ।
त्याची आतां स्थिती सांगतो मी ॥ २ ॥

सांगतों मी तुम्हां ऐका मनोगत ।
 राहतो मूर्खवत जगामाजीं ॥ ३ ॥
 जगात पिशाच्च अंतरीं शहाणा ।
 सदा ब्रह्मीं जाणा निमग्न तो ॥ ४ ॥
 निमग्न तो सदा जैसा मकरंद ।
 अंतर्बाह्य भेद वेगळाले ॥ ५ ॥
 वेगळाले भेद किती त्या असती ।
 हृद्गत त्याची गती न कळें कवणा ॥ ६ ॥
 न कळे कवणाला त्याचें हेंचि वर्म ।
 योगी जाणें वर्म खूण त्याची ॥ ७ ॥
 खूण त्याची जाणे जे तैसे असती ।
 तुका म्हणे भ्रांती दुजियाला ॥ ८ ॥

(११)

दुजियाला भ्रांती भाविकाला शांती ।
 साधूंचीं ती वृत्ति लीन झाली ॥ १ ॥

लीन झाली वृत्ति ब्रह्मातें मिळाले ।
 जळांत आटलें लवण जैसें । २ ॥
 लवण जैसें पुन्हां जळाचे बाहेरी ।
 येत नाहीं खरें त्यांतूनीया ॥ ३ ॥
 त्यासारिखे तुम्हीं जाणा साधुवृत्ति ।
 पुन्हां न मिळती मायाजळीं ॥ ४ ॥
 सायाजाळ त्यांना पुन्हां रे बाधेना ।
 सत्य सत्य जाणा तुका म्हणे ॥ ५ ॥

(१२)

स्वर्गलोकींहूनि आले हे अभंग ।
 धाडियेले सांग तुम्हांलागीं ॥ १ ॥
 नित्यनेमें यांसी पढतां प्रतापें ।
 जळतील पापें जन्मांतरिचीं ॥ २ ॥
 तथा मार्गें पुढें रक्षी नारायण ।
 मांडिल्या निर्वाण उडी घाली ॥ ३ ॥
 बुद्धीचा पालट नांसेल कुमती ।

होईल सद्भक्ति येणें पंथें ॥ ४ ॥
 सद्भक्ति झालिया सहज साक्षात्कार ।
 होईल उद्धार पूर्वजांचा ॥ ५ ॥
 साधतील येणें इहपरलोक ।
 सत्य सत्य भाक माझी तुम्हां ॥ ६ ॥
 परोपकारासाठीं सांगितलें देवा ।
 प्रासादिक मेवा ग्रहण करा ॥७॥
 येणें भवव्यथा जाईल तुमची ।
 सख्या विठुलाची आण मज ॥८॥
 टाळ आणि कथा घाडिली निशाणी ।
 घ्या रे ओळखोनि सज्जनहो ॥९॥
 माझे दंडवत तुम्हां सर्व लोकां ।
 देहासहित तुका वैकुंठासी ॥ १० ॥

(१३)

सत्य सत्य जाणा त्रिवाचा नेम हा ।
 अनुभव पाहा पदोपदीं ॥ १ ॥

पदोपदीं पाहा श्रीमुख चांगलें ।
 प्रत्यक्ष पाऊलें विठोवाची ॥ २ ॥
 विठोबाचे भेटीं हरेल वा चिंता ।
 तुम्हालागीं आतां सांगितले ॥ ३ ॥
 सांगितलें खरें विश्वाचिया हिता ।
 अभंग वाचिती जे कां नर ॥ ४ ॥
 ते नर पठणीं जीवन्मुक्त झाले ।
 पुन्हां नाहीं आले संसारासी ॥ ५ ॥
 संसार उडाला संदेह फिटला ।
 पूर्ण तोचि झाला तुका म्हणे ॥ ६ ॥

(१४)

चार कोटि एक लक्षाचा शेवट ।
 चौतिस सहस्र स्पष्ट सांगितले ॥ १ ॥
 सांगितले तुका कथोनियां गेला
 द्वारा अभंगाला सोडूं नका
 सोडूं नका तुम्हा सांगितलें वर्म ।

भवपाश कर्म चुकतील ॥ ३ ॥
 चुकती यातायाती विठोवाची आण ।
 करा हे पठण जीवेभावे ॥ ४ ॥
 जीवेभावे करितां होईल दर्शन ।
 प्रत्यक्ष सगुण तुका म्हणे ॥ ५ ॥

(१५)

वेदाचे अभंग केले श्रुतिपर ।
 द्वादश सहस्र संहितेचे ॥ १ ॥
 निघंट निरुक्त आणि ब्रम्हसुत्र ।
 अवतार सहस्र उपग्रंथ ॥ २ ॥
 अभंग हे कोटी भक्तिपर झाले ।
 ज्ञानपर केले तितुकेची ॥ ३ ॥
 पंचाहत्त लक्ष वैराग्य वर्णिले ।
 नाम ते गाईले तितुकेची ॥ ४ ॥
 साठ लक्ष केला बोध या जगासी ।
 वर्णिले रूपासी तितुकेची ॥ ५ ॥

तीस लक्ष केली देवासी करुणा ।
 कर्मकांड जाणा एक लक्ष ॥ ६ ॥
 द्वादशसहस्र स्वात्मानुभवीं
 एवं जाणा सर्व संख्या ऐशी ॥ ७ ॥
 ऐसे हे अभंग झालेसे भूतळीं ।
 पांच अतराळीं पत्रिकेची ॥ ८ ॥
 चोतीस सहस्र लक्ष एक कोटि पाच ।
 सांमोनिया साच गेला तुका ॥ ९ ॥

(१६)

सगुण हें ब्रम्ह विठुलचि बोले ।
 ऐक पां वहिलें तुकारामा ॥ १ ॥
 तुकारामा तुवां केले जे अभंग ।
 करिती जे कां जगीं नित्य पाठ ॥ २ ॥
 जगीं पाठ करितां आवडी सध्दावें ।
 विपत्ति न होय त्या प्राण्यासी ॥ ३ ॥
 प्राण्याचे कल्याण होईल वा पाहे ।

भावें वाचितां हे नित्यनेमें ॥ ४ ॥
 नेमें संकष्टासी करी अकरा पाठ ।
 विघ्न त्याचें स्पष्ट दूर होय ॥ ५ ॥
 दूर होय विघ्न विठुल म्हणे तुक्या ।
 शंभूटीं निज ठाया नेईन मी ॥ ६ ॥

(१७)

गुरुचरणीं ठेविति भाव ।
 आपोआप भेटे देव ॥ १ ॥
 म्हणुनि गुरुसी भजावें ।
 रूप ध्यानासी आणावें । २ ॥
 देव गुरुपाशीं आहे ।
 वारंवार सांगूं काये ॥ ३ ॥
 तुका म्हणे गुरुभजनीं ।
 देव भेटे जनीं वनीं ।

(१८)

जयजय गुरुमहाराज गुरु । (५ वेळा)

जयजय परब्रह्म सद्गुरु । (१ वेळा)

जयगुरु जयगुरु जयगुरु जयगुरु ।

जयगुरु जयगुरु जयगुरु जयगुरु ॥

(१९)

सव संतनकी जय !

बालगोपालकी जय !

तुकाराममहाराजकी जय !

ज्ञानोबामहाराजकी जय !

रुक्मांगदमहाराजकी जय !

कृष्णद्वैपायनमहाराजकी जय !

रामदासमहाराजकी जय !

रघुनाथप्रियमहाराजकी जय !

श्री भाऊसाहेबमहाराजकी जय !

श्रीअंबुरावमहाराजकी जय !

श्रीगुरुदेव रामभाऊमहाराजकी जय !

श्रीगुरुदेव दत्त दत्त दत्त !

(२०)

- रामाश्रम सद्गुरुराज ।
 गुरुलिंगजंगममहाराज ॥ (२ वेळा)
 गुरुलिंगजंगममहाराज । (२ वेळा)
 रामाश्रम सद्गुरुराज ।
 गुरुलिंगजंगममहाराज । (२ वेळा)
 हिचगेरीवासी सद्गुरुराज ।
 उमदीं भाऊसाहेवमहाराज ॥ (२ वेळा)
 उमदी भाऊसाहेवमहाराज (२ वेळा)
 हिचगेरीवासी सद्गुरुराज ।
 उमदी भाऊसाहेवमहाराज ॥ (२ वेळा)
 हिचगेरीवासी सद्गुरुराज ।
 जिगजेवणि अंबुरावमहाराज ॥ (२ वेळा)
 जिगजेवणि अंबुरावमहाराज ॥ (२ वेळा)
 हिचगेरीवासी सद्गुरुराज ।
 जिगजेवणि अंबुरावमहाराज ॥ (२ वेळा)
 निवाळवासी सद्गुरुराज ।

गुरुदेव रामभाऊमहाराज ॥ (२वेळा)

गुरुदेव रामभाऊमहाराज ॥ (२वेळा)

निंबाळवासी सद्गुरुराज ।

गुरुदेव रामभाऊमहाराज ॥ (२वेळा)

(२१)

आकल्प आयुष्य व्हावे तया कुळा ।

माझिया सकळां हरिच्या दासां ॥१॥

कल्पनेची बाधा न हो कोणेकाळीं ।

ही संतमंडळी सुखी असो ॥२॥

अहंकाराचा वारा न लागो राजसा ॥

माझ्या विष्णुदासा भाविकांसी ॥ ३ ॥

शरीर प्राणांसी करीन कुरवंडीं ।

क्षण एक न सोडी संग त्याचा ॥ ४ ॥

नामा म्हणे तया असावे कल्याण ।

ज्या मुखीं निधान पांडुरंग ॥ ५ ॥

विठ्ठल रखुमाई विठोबा रखुमाई
विठ्ठल विठ्ठल विठ्ठल ! ! !

(२२)

मी तंव अन्यायी अपराधी ।
कर्महीन मतिमंदबुद्धी ॥ १ ॥
तुज म्यां आठविले नाहीं कधीं ।
वाचे कृपानिधि मायवापा ॥ २ ॥
नाहीं ऐकिलें गाइलें गीत ।
धरिली लाज सांडिलें हित ॥ ३ ॥
नावडें पुराण बैसले संत
केली बहुत परनिंदा ॥ ४ ॥
केला नाहीं करविला नाहीं परोपकार ।
नाहीं दया आली पीडितां पर ॥ ५ ॥
करूं नये तो केला व्यापार ।
उतरी पार तुका म्हणे ॥ ६ ॥

ज्ञानोवा तुकाराम ज्ञानोवा तुकाराम ।
तुकाराम तुकाराम तुकाराम ! ! !

(२३)

अहो बोलिलें लेकरूं ।
वेडें वाकुडें उत्तरूं ॥ १ ॥
क्षमा करा अपराध ।
महाराज तुम्ही सिद्ध ॥६६०॥
अहो नाहीं विचारिला ।
अधिकार म्या आपुला ॥ २ ॥
तुका म्हणे ज्ञानेश्वरा ।
राखा पायापें किंकरा ॥ ३ ॥

(२४)

पाहे प्रसादाची वाट ।
घावें धुवोनिया ताट ॥१॥

शेष घेंउनि जाईन
 तुमचें झालिया भोजन ॥२॥
 अहो झालों एरुसवा ।
 तुम्हां आड न ये देवा ॥ ३ ॥
 तुका म्हणें चित्त ।
 करुनि राहिलों निवांत ॥ ४ ॥

विडा

विडा घ्यावो नारायणा । कृष्णा जगज्जीवना ।
 विन्नविते रखुमाई । दासी होईन मी कान्हा ॥ ६६० ॥
 शांति हे नागवेली - । पानें घेऊनियां करीं ॥
 मीप्पण जाळुनीयां । चुना लावियेला वरी ॥ १ ॥
 वासना फोडुनीयां चूर्ण केली सुपारी ॥

भावार्थ कापुरानें । घोळियेली निधारी ॥ २ ॥
 विवेक हा कातरंग ॥ रंगीं रंगला सुरंग ॥
 वैराग्य जायफळ । मिळविले सकळ ॥ ३ ॥
 दया ही जायपत्रीं । क्षमा लवंगा आणिल्या ।
 सुवृद्धि वेऋशेडे । शिरानीं अणिले ॥ ४ ॥

(२)

विडा घेई नरहरी राधा । धरुनि मानवाची काया ॥
 यति वेष घेऊनिया । वससी दीनासी ताराया ॥ ६० ॥
 ज्ञान हे पूगीरुळ । भक्ति नागवल्की दळ
 वैराग्य पूर्ण विमळ । लवंगा सत्क्रिया सकळ ॥ १ ॥
 प्रेम रंगी जैसा कात । वेला अष्ट भावसहित ॥
 जायफळ क्रोधरहित । पत्रीं सर्व भूत-हित ॥ २ ॥
 खोवरे हेचि क्षमा । काढुनी द्वैताच्या वदामा ।
 मनोजाचा वर्ख हेमा । कापूर हा शांति नामा ॥ ३ ॥
 कस्तूरी निरहंकार । कोठें न मिळती हे उपचार ॥

भिमपुत्र यास्तव फार । सत्वर देई वारंवार ॥४॥

(३)

माडो परमेश्वरगुरुध्याना । विडदिरुवंदु भजना ।
 नौडो नी निन्नोळु निजखूना । पूर्णैक्यद ज्ञाना ॥ १ ॥
 अपरूपद नरतनुविदु नौडो । सडगरदा पाडो ।
 अपहास्त्रव माडदे नी कूडो । घनचिन्मय गूडो ॥२॥
 अग्नीचक्रद बळियल्लि । एरडु कमलदल्लि ।
 प्राज्ञा ज्ञगिज्ञगिसुत्र बेळकल्लि । तिळि निन्नोळगिल्लि ॥३॥
 मेलिन स्थानद सहस्रा । गुरुतत्वदपूरा ।
 पेळलळवल्लद सुखसारा ॥ शंकर पदविवरा ॥भीमा॥

आरत्या

जय जया दासबोधा ग्रंथराजा प्रसिद्धा । आरती
 ओवाळीन विमळजान वाळबोधा ॥६०॥ वेदांत-
 संमतींचा काठ्यसिधु भरला । श्रुतिशास्त्रग्रंथगीता
 साक्ष संगम केला । महानुभाव संतजनीं अनुभव
 चाखिला । अज्ञान जडजीवा मार्ग सुगम झाला ॥१॥
 नवविधा भक्तिपंथें रामरूप अनुभवती । चातुर्यनिधी
 मोठा मायाचक्र उगवी । हरिहरहृदयींचें गुह्य प्रकट
 दावी । बद्धचि सिद्ध झाले असंख्यांत मानवी ॥२॥
 वीसही दशकींचा अनुभव जो पाहे । नित्यनेम
 विवरितां स्वयें ब्रह्मचि होये । अपार पुण्य गाठीं तरि
 श्रवण लाहे । कल्याण लेखकाचें भावगर्भ हृदयीं ॥ ३ ॥

(२)

सुखसहिता दुःखरहिता निर्मळ एकांता । कलिमल
 दहना गहना स्वामी समर्था ॥ न कळे ब्रह्मादिका अंत
 अनंता । तो तूं आम्हां सुलभ जयकृपावंता ॥१॥
 जयदेव जयदेव जय करुणाकरा । आरती ओंवाळूं
 सद्गुरुमाहेरा ॥धृ॥ मायेविण माहेर विश्रांति ठाव ।
 शद्धीं अर्थलाभबोलणें वाव ॥ सद्गुरु प्रसादें सुलभ
 उपाव । रामीं रामदासा फळला सद्भाव ॥२॥

(३)

पंचप्राणवेवं । आरति माडीरि । पंचतत्त्ववेवं वत्ति
 हच्चिरि । चंचलवृत्तियेवं घृतवन्हाकीरी । पंचकर्मेद्रियगळ
 पहन माडीरि ॥ १ ॥ जयदेव जयदेव जयपरमहंसा, गुरु-
 परमहंसा । दयमाडिदया नी एनगे सर्वेशा ॥ जयदेव

जयदेव ॥ घृ० ॥ आदर परसि आरु चक्रा मीरिसिदि ।
 वेदके निलुकद निजगुणरत्ना तोरिसिदि ॥ आदिनाथनल्लि
 लक्ष्यविडिसीदि । नादद मूलॐकारदोळु बेरिसिदि ॥
 जयदेव जयदेव ॥ २ ॥ तंदेत्रिमल्ल नी सद्गुरुनाथा ।
 कंदगे ज्ञानद वस्तु कोट्टंथा दाता ॥ संदेह बिडिसि एनगे
 माडिदि प्रख्याता । छंददि भजिसुवे ना निनगे अवधूता ॥३॥
 जयदेव जयदेव ॥

(४)

आरती करा हो सज्जन । द्वैतभाव टाकून ॥१॥
 विवेक सद्बुद्धि । सद्बुद्धि । लक्ष लावुनी पदीं ॥ अंतः-
 करण । मनशुद्धि । द्वैतातीतें बुद्धि ॥१॥ इडा पिंगळा ।
 सुषुम्ना । मार्ग आहे कठीण ॥ त्रिकूट संगम । समर्जन ।
 महार्लिंग दर्शन ॥२॥ चिन्मय गुरुमूर्ति । गुरुमूर्ति । अणुरेणू
 भासती ॥ बुद्धि भासाची । भासाचि । गुरुपुत्र जाणती ॥३॥

(५)

आरति ज्ञानराजा । महा कैवल्यतेजा । सेविती ॥
 साधुसंत । मनु वेधला माज्ञा ॥धृ॥ लोपलें ज्ञान-जगीं ।
 हित नेणती कोणी । अवतार पांडुरंग । नाम ठेंवियलें
 ज्ञानी ॥१॥ कनकाचें ताट करीं । उभ्या-गोपिका
 नारी । नारद तुंवर हो । साम गायन करी ॥२॥
 प्रकट गुह्य बोले । विश्व ब्रह्मचि केलें । रामा जनार्दनी ।
 पायीं टकचि ठलें ॥३॥

(६)

कर्पूरारति एत्ति बेळगिरि । कारुण्या मृतकरा देवगे
 ॥५॥ नीलकंधर निगम गोवर । भालचंद्राभरणगे ॥
 बालगोलिदनु हालाहल सविदनु । लोल श्रीगुरुरायगे ॥१॥
 वारिजोभदवशिरव हरिदनु । मारहर महादेवागे ॥
 घोर दुरितव दूर माडुव । शूर षण्मुखनय्यगे ॥२॥
 शरणु जनके वरव नित्तनु । परम पार्वतियरसगे ॥
 धरेयोळधिकवादे मुरशिगर । पुरद सिद्धनाथगे ।

(७)

जय जय काडसिद्धा । आरति माडुवे सिद्धा ॥५॥
 मृत्तिन आरति । बंगारद वत्ति । दीविगि चंद्रदीप्ति ।
 बळगुवे पूर्णं भक्ति ॥१॥ आरति माडुत प्रेमदि हाडुत ।
 स्वामी ना निन्न दूत । करुणा माडो कृपावंत ॥२॥
 आरति मेच्चिद तानु वरव कोडवंद । कृपा दृष्टियिद ।
 तुळजागे सदानंदा ॥३॥

(८)

जय जय जय जय आरति माडुवे ॥ जय जय
 जय जय आरति तुंबुवे ॥ जय जय जय जय आरति
 बेळगुवे ॥ अंगदायक स्वामिगे ॥५॥ सूर्यवर्णिगे
 सुंदररूपिगे । मंदिरदोळु कुणिदाडु देवगे ।
 चौरि चामर छत्रदोडेयगे । मुप्पिन मुनिगे ओप्पुव
 रूपिगे ॥ सांवहरनिगे साक्षात् शिवनिगे । बेळगुवे
 आरतीय ॥१॥ चंद्रवर्णिगे चिन्नरूपिगे । मंजिनोळगिरु
 महाहर शिवनिगे ॥ पंजिन बेळीकले रंजिसु मुखगे । नील -
 वर्णिगे बालवेषगे ॥२॥ ज्योतिवर्णिगे डुलासु रूपिगे

- मलिनलिदाडुव नागर हेडिगे ॥ अगमकारगे अनेक-
रूपिगे । जगद अरसगे जन्म विनाशगे ॥३॥ लिंग -
वर्णिगे निज्ञंकारगे । ज्ञणा ज्ञणा बहुनाद भोरगे ।
- अंगदोळगिरु संगमेशगे । गंगाधरगे गौरीहरगे ॥४॥
एन्नवर्णिगे चन्नरूपिगे । भिन्नविल्लदे पाद तोरुवगे ।
मत्ते बारद मुक्ति कोट्टुवगे । नंविद भक्तगे तुंवितुळु ।
कुशिवगे ॥५॥ देशकधिकवाद बास उमदी । गुरुविन
पाददोळानंद शिवा । आतन बोधदोळु निमग्ग हरा ।
नडु मध्यदल्लि कंडेवु धना ॥ परिपरियिदलि परमा-
त्मनिगे ॥६॥

(९)

- ज्योति बेळगुतदे । ज्ञगज्ञग । ज्योति बेळगुतदे ॥५॥
- अस्तमगिरि चन्न मस्तकदोळु चलुव ॥ वस्तु काणुतदे
ज्ञगाज्ञग । १॥ मानस तुदियलि ज्ञानके निलुकुदे । ताने
होळ्युतदे ज्ञगाज्ञग ॥२॥ कंगळ मध्यदि तुंग गुडुद
योगि । अंग होळ्युतदे ज्ञगाज्ञग ॥ लिंग होळ्युतदे
ज्ञगाज्ञग ॥३॥

(१०)

नमो नमो एंबे । गुरुवे कडिघायिसु तंदे ॥५॥
 हर हर ॥ सदा मरित एत्र हृदयकमलदोळु ॥ सुधा
 अमृतवनु सुरिसुवि एंबे ॥अ प॥ आशे माडिबंदे
 निन्न अनुभवदाळु कुत ॥ मोसवागदे भासुर प्रणमदोळु
 निराशतपदोळु निळिसदे तंदे ॥१॥ अर्थवागुवंते
 अनुमान । विट्टु होगुवंते ॥ सत्यदि शिवभजनि
 नित्यदि माडुवाग । व्यर्थ त्रितेगळ परिहारसो
 तंदे ॥२॥ पुण्य सुकृतादिदे । निमगें एल्ल जीवगळोंदे
 वल्लिद श्रीगुरु वसवलिंगगे । मंगळारति बेळगुवेनवे ॥३॥

(११)

मंगलं महालिंग उमदीशा । मुनिजुन पोषा ॥
 भासउपाधीतीत सवशा । इचगारिवासा ॥६०॥
 पृथ्विमेलिन प्रेमभक्तरनु । परिपालिसुत्र । नित्यनित्यदि
 सत्य शंकरने ॥ चित्तशुद्धि माडु एत्र कर्तृ निन्न
 करुणविट्टु । मृत्यविन बाधेयनु विडिसुव सत्य सद्गुरु
 काडसिद्धा ॥१॥ धराणपालप दुरितसंहरने ।

त्रिपुरांतकने । चरसेवकभजकरक्षकने । मायाविनीने
 परमपावन पंचपाशकने । मोरेयं होकरे विरदु कागुव
 अरवु कोट्टु मरवु विडिसुव । शरणुजनर स्मरणि तारक
 सुंदरात्मक सगुणनिधिये ॥२॥ अष्टदिवपालकर
 वडेयने । सृष्टीकर्ता । श्रेष्ठ सद्गुरु लिंगजंगमने ॥
 निष्ठेयिदलि नंविदवर कष्ट कडिदु कडय हासिसुत्र
 वृष्टि अमृत सुरिदु जगदि जय जय पडेदंथसद्गुरु ॥३॥

(१२)

जयदेव जयदेव जय सद्गुरुरायो । जय अबुराया ।
 ओवाळु पंचारति । प्रेमे तव पाया । जय ० ॥
 जीर्णोद्धार कराया आत्मज्ञानाचा ।
 ज्ञालासे अवतार भक्तीभावाचा ॥
 पाहूनी प्रमाव गुरुनी अंत शक्तीचा ।
 प्रेमे तुज दिधलां घट अमृतनामचा ॥१॥
 भक्तीभावे तनमन गुरुपदी अपियले ।

त्रिकाळ साधन करुनी ते व्रत उद्धरिले ॥
 सेवा तव पाहुनिया भाऊराय भुलले ।
 'झालो घन्य' म्हणुनी विरुद बांधियले ॥२॥
 सादर सद्गुरुचरणीं सवारिपण केले ।
 माझे मीपण तेणे विरुनिया गेले ॥
 परमानंदी अत्रवे मन ते मावळले ।
 आत्मपदावरी श्रीगुरुराये भूषविले ॥३॥
 सद्गुरुनामाचा तो डंका वाजविला ।
 कर्नाटक महाराष्ट्री झेंडा रोविला ॥
 जीवन्मुक्तीचा निजमार्गहि दावियला ।
 आरति करुनी पावन दास राम झाला ॥४॥
 प. पूज्य श्रीसमर्थ गुरुदेव रामचंद्र दत्तात्रय रानडे
 यांची आरती

(१३)

जयदेव जयदेव जयसद्गुरु रामा । गुरुदेवा रामां ॥
 आरति ओवाळूं तुज आत्मारामा ॥६०॥ नंबूखंडी
 ग्रामीं कर्नाटक देशीं । रामेश्वर वरदाने अवतार घेशी ।

उमदीशानुग्रह तुज लाभे बाल्यदर्शी । साधनयोगें
 कैवल्याचा प्रभु होशी ॥१॥ गुरुलिंगजंगम प्रभुचा तूं
 नव अवतार । सद्गुरु उमदीशाचा शिष्योत्तम थोर
 भक्तिपयाचा प्रेषित सिद्ध महोदार । साक्षात्काराचा
 तूं महाभाष्यकार ॥२॥ निंबाळाश्रम तव हें मुक्तीचें
 तीर्थ । परमाथचिं मंदिर अध्यात्मपीठ । ध्यानाची
 नेमाची असे साधनपेठ । भक्तजनांना वाटे भूवरि
 वैकुण्ठ ॥३॥ भक्तीची फल्गुनदी पुनरपि प्रकटाया ।
 जडजीवां ताराया अवतार घ्यावा । भक्तजनांचें
 वाञ्छित पुरवा गुरुदेवा । लक्ष्मीसुत प्रार्थितसे धरुनि
 नभ्रभावा ॥४॥ जयदेव जयदेव ॥

(१४)

(चाल :- जय जय गुरुलिंगा)

जय जय श्रीगुरुदेवा । वाढवि सद्भावा । भक्त-
 जनांना दावा । अक्षय निज ठेवा ॥६०॥ नवयुगिचा

वर संत । अभिनव हृदयांत । नवजीवनमूल्यांता- ।
 फुलविसि गा त्वरित ॥१॥ विज्ञानात्मज्ञान । पूरक
 जाणोन । तेणे करण्या कथिसी । जीवन परिपूर्ण ॥२॥
 आत्मज्ञानाचार्या । साक्षाच्चित्सूर्या । आत्मप्रभा
 दावुनिया । धन्य करिसि आर्या ॥३॥ स्वानंदास्तव
 येत । भाविकजन आर्त । नाम-सुधा सेवुनिया । होती
 कृतार्थ । आरति मनोहर । मंगलमय थोर ।
 भोवाळी प्रेमभरें । करी जय जयकार ॥५॥
 (१५)
 ऐसी आरति त्रिभुवन तारै । तेजपुंज तहै प्राण उतारै
 ॥१॥ पाती पंच पुहुप करि पूजा । देव निरंजन और न
 दूजा ॥२॥ तन मन सीस समरपन कीन्हा । प्रगट
 ज्योति तहै आत्म लीना ॥३॥ दीपक ज्ञान सबद धुनि
 घंटा । परम पुरिख तहै देव अनंता ॥४॥ परम प्रकाश
 सकल उजियारा । कहै कबीर मूदास तुम्हारा ॥५॥

शेजारती

आतां स्वामी सुखें निद्रा करा अवधुता । तरसिंह-
 सरस्वति अवधुता । विन्मयसुखधामीं जाउनि पहुडा
 एकांता ॥६६०॥ वैराग्याचा कुंचा घेउनि चौक
 झाडिला । तयावरी सप्रेमाचा शिडकावा केला ॥१॥
 पायघड्या घातल्या सुंदर नवविधा भक्ती । ज्ञानाच्या
 समया उजळुनि लाविल्या ज्योती ॥२॥ भावार्थाचा
 मंत्रक हृदयाकाशीं टांगिला । मनाचीं सुमनें जोडुनि
 केले शेजेला ॥३॥ द्वैताचें कपाट लावुनि एकत्र केले ।
 दुर्बुद्धीच्या गांठी सोडुनि पडदे सोडिले ॥४॥ आशा-
 तृष्णा कल्पनांचा सांडुनि गलवला । क्षमा दया शांती
 दापी उभ्या सेवेला ॥५॥ अलक्ष्य उन्मनि घेउनि नाजुक
 दुशेला निरंजनीं सद्गुरु माझा निजीं निजेला ॥६॥

(एकादशीस म्हणणेचा)

कृष्णा धांव वा लवकरी, संकट पडले भारी,
 हरि तूं आमुचा कैवारी, आलें विघ्न निवारी ॥६६०॥

पांडव असतां, वनवासी, कळलें कौरवांसी, त्यांनीं
 पाठविले, ते ऋषी, सत्व हरायासी ॥१॥ रात्र झालीसे,
 दोनप्रहर, आले ऋषीश्वर । भोजन, मागती सत्वर,
 कहां कैसा विचार ॥२॥ साठी सहस्र, खंडी अन्न, दुर्वास,
 भोजन । सत्व जातील, घेऊन, अंतर पडता जाण ॥३॥
 आज निष्ठुर कां, झालासी, कोठें गुंतलासी । माझी होईल
 वा, गत कैसी, अनथ मी परदेशी ॥४॥ कंठ शोषला
 अनंता, प्राण जाईल आतां । पदर पसरते, तुज आतां,
 पाव रुक्मिणी कांता ॥ ५ ॥ आतां न लावी उशीर, धर्म
 चिंतातूर । अनर्थ करील, तो फार, एवढा करी उप-
 कार ॥६॥ ऐकुनि बहिणीची करुणा, आला यादवराणा ।
 दोपदी लोळतसे, हरिचरणा, उद्धवचिद्घन जाणा ॥

करुणाष्टक

(एकादशीस म्हणणेचे)

सर्व कलतां मग जाणीव-भाव नाहीं । स्वानंद तृप्ति

सकळांसहि मुक्ति पाही । राहो ऽथवा तनु पडो समता
 जयाला । अद्वैत-बोद्ध-पद निश्चय पूर्ण झाला ॥१॥
 स्वप्नेंद्रजालवत मायिक सर्व आहे । यालागि निश्चय मनीं
 भय कोण वाहे । स्वप्रत्यये विविध भाव अभाव गेला ।
 अद्वैतबोधपद. ॥२॥ ज्ञानानळें विविध संचित दग्ध झालें ।
 वंध्याविलासवत तें क्रियमाण झालें । प्रारब्ध शेष उरलें
 जन निश्चयाला । अद्वैत बोधपद. ॥३॥ कोणी उदास वन
 षासिच खेळ खेळे । कोणीहि कर्मरत आभमधर्म केले ।
 स्वच्छंदता रमत एक विकल्प गेला । अद्वैतबोधपद. ॥४॥
 रक्षु गजा मदगजारुढ राजभद्री । भिक्षू अकिंचन उदासिन
 हो दरिद्री । संकल्पशून्य मन आग्रहि भाव ठेला । अद्वैतबोध
 पद, ॥५॥ जीवेश्वरा आणि जगाप्रति एक काळें । निर्धा-
 रिलें घटमठीं नभ जेवि खेळे । वेदांत-संत -निज संमत
 याचि बोला । अद्वैतबोध पद. ॥६॥ सिधूहि सिधूस
 भास्कर जो तयातें । त्याहूनि चोज उपमा न दिसे तयातें ।
 वर्णील कोण गुणवर्जित निर्मुणाला । अद्वैतबोधपद. ॥७॥
 हा चिद्विलास मुनि मानस-हंस जाणार । विश्वीं वसे परि
 निरंकुश-गम्य जाणा । रंगोनि भास्कर निजानुभवीं

बुडाला । अद्वैत बोधपद ॥८

करुणाष्टक

सोमवार

ज्या संगतीनेच विराग झाला । मनोदरींचा जडभास
 गेला । साक्षात्परात्मा मज भेटवीला । विसरुं कसा
 मी गुरुपादुकांला ॥१॥ सद्योगपंथे धरिं आणियेंले ।
 अंगेंच माते पर-ब्रम्ह केले । प्रचंड तो बोधरवी उदेली ।
 विसरुं ॥ २ ॥ चराचरीं व्यापकता जयाची । अखंड
 भेटी मजला तथाची । परंपदीं संगम पूर्ण झाला ।
 विसरुं ॥ ३ ॥ जो सर्वदा गुप्त जनांत वागे । प्रपन्न
 भक्तां निजबोध सांगे । सभदक्ति भावांकरितां
 झुकेला । विसरुं ॥ ४ ॥ अनंत माझे अपराध कोटी ।
 नाणीं मनीं घालुनि सर्व पोटीं । प्रबोधितां तो श्रम
 फार झाला । विसरुं ॥ ५ ॥ कांही मला सेवनही न
 झालें । तथापि तेणें मज उद्धरीलें । आतां तरी अर्पिन प्राण

थ्याला । विसरूं. ॥६॥ माझा अहंभाव आसे शरीरी ।
 तथापि तो सद्गुरू अंगिकारी । नाही मनीं अल्पविकार
 झाला । विसरूं. ॥ ७ ॥ आतां कंसा हा उपकार फेडू ।
 हा देहा ओवाळूनिदूस सोडूं । म्यां एकभावे प्रणीपात केला ।
 विसरूं ॥८॥ जया वानितां वानितां वेदवाणी । म्हणें नेति
 नेती तिला जे दुरुनी । नव्हे अंत ना पार ज्याच्या
 रूपाला । विसरूं ॥ ९ ॥ जो साधूच्या अंकित जीव झाला ।
 त्याचा असे भार निरंजनाला । नारायणाचा भ्रम दूर
 केला । विसरूं ॥१०॥

मंगळवार

समाधान साधूजनांचेनि योगें ॥ परी मागुतें दुःख होते
 वियोगें । घडीने घडी शीण अत्यंत वाटें । उदासीन हा
 काळ कोठें न कंठे ॥१॥ घरें सुंदरें सौख्य नानाप-
 रीचें । परी कोण जाणेल तें अंतरीचें । मनीं आठवितांचि
 तो कंठ दाटे । उदासीन० ॥२॥ बळें लाविता चित्त कोठें
 जडेना । समाधान तें कांही केल्या घडेंना । नयें धीर डोळां

सदा नीर लोटे । उदा० ॥३॥ अवस्था मनीं लागली
 काय सांगों । गुणीं गुंतला हेत कोणासि मागों ।
 बहुसाल भेटावया प्राण फूटे । उदा० ॥४॥ कृपाळुपणें
 भेट रे रामराया । वियोगें तुझ्या सर्व व्याळकू काया ।
 जनांमार्जि लीकीक हाही न सूटे । उदा० ॥५॥ अहा
 रे विधी त्वां असें काय केलें । पराधीनता पाप माझें
 उदेलें । बहूतांमधें तूकतां तूक सूटे । उदा० ॥६॥ समर्था
 मनीं सांडि माझी नसावी । सदा सर्वदा भक्तचिंता
 असावी । घडेना तुझा योग हा प्राप्त खोटें । उदा०
 ॥७॥ अखंडीत हे सांग सेवा घडावी । न होतां तुझीं
 भेटि काया पडावी । दिसंदीस आयुष्य हे व्यर्थ लोटे ।
 उदा० ॥८॥ भजों काय सर्वापरी हीन देवा । करूं
 काय रे सर्व माझाचि ठेवा । म्हणों काय मी कर्म
 रेखा न लोटे । उदा० ॥९॥ म्हणे दास मी वाट
 पाहे दयाळा । रघुनायका भक्तपाळा भुपाळा ।
 पहावें तुला हें जिवीं आर्त मोठें । उदा० ॥१०॥

बुधवार

युक्ति नाही बुद्धि नाही विद्या नाही विवंचितां ।
 नेणता भक्त मी तुझा बुद्धि दे रघुनायका ॥ १ ॥
 मन हें आवरेना कीं वासना वावरे सदा । कल्पना
 घांवते सैरा बुद्धि दे० ॥२॥ अन्न नाही वस्त्र नाही
 सौख्य नाही जनामध्ये । आश्रयो पाहतां नाही
 बुद्धि दे० ॥३॥ बोलतां चालतां येना कार्यभाग
 कळेंचिना । बहुत पीडलों लोकीं बुद्धि दे० ॥४॥ तुझा
 मी टोणपा झालों कष्टलों बहुतांपरी । सौख्य तो
 पाहतां नाही बुद्धि दे० ॥५॥ नेटके लिहितां येना वाचितां
 चुकतों सदा । अर्थ तो सांगतां येना बुद्धि दे० ॥६॥
 प्रसंग वेळ तर्कना सुचेना दीर्घ सुचना । मैत्रिकी राखतां
 येना बुद्धि दे० ॥७॥ संसारी श्लाघ्यता नाही सर्वही
 लोक हांसती । विसरू पडतो पोटीं बुद्धि दे० ॥८॥
 चित्त दुश्चित होते हें ताळतंत्र कळेचिना । आळसू
 लागला पाठीं बुद्धि दे० ॥ ९ ॥ कळेना स्फुर्ति
 होईना आपदा लागली बहू । प्रत्यहीं पोट सोडीना

बुद्धि दे० ॥१०॥ संसार नेटका नाही उद्वेग वाटतो
 जिवी । परमार्थ आकळेना की बुद्धि दे० ॥११॥
 देईना पूर्वना कोणही उगेची जन हांसती । लौकिक
 राखतां येना बुद्धि दे० ॥१२॥ पिसुणें वाटती सर्वे
 कोणीही मजला नसे । समर्था तूं दयासिंधु बुद्धि दे०
 ॥१३॥ उदास वाटतें जीवी आतां जावें कुणीकडे ।
 तूं भक्तवत्सला रामा बुद्धि दे० ॥१४॥ कायावाचा-
 मनोभावे तुझा मी म्हणवीतसे । हे लाज तुजला माझी
 बुद्धि दे० ॥ १५ ॥ सोडविल्या देवकोटी भूभार फेडिला
 वळे । भक्तांसी आश्रयी मोठा । बुद्धि दे० ॥ १६ ॥ उदंड
 भक्त तुम्हांला आम्हाला कोण पुसतें । ब्रीद हें राखणें
 आधीं बुद्धि दे० ॥ १७ ॥ उदंड ऐकिली कीर्ति पतीत-
 पवना प्रभु । मी एक रंक दुर्बुद्धी बुद्धि दे० ॥ १८ ॥
 आशा हे लागली मोठी दयाळुवा कृपा करी । आणिक
 नलगे कांहीं बुद्धि दे रघुनायका ॥ १९ ॥ रामदास
 म्हणें माझा संसार तुज लागला । संशयो वाटतो पोटीं
 बुद्धि दे० ॥२०॥ जयजय रघुवीर समर्थ ॥

गुरुवार

सदा प्रार्थितों श्रीगुरुच्या पदांसी । घरीतों शिरीं
 वंदितों आदरेसी । धरुनी करीं तारि या वालकासी ।
 नमस्कार हा स्वामि दत्तात्रेयासी ॥ १ ॥ मतीहीन मी
 दीन आहे खरा हो । परी मी तुझा दास, कृपा कराहो ।
 जसें लेकरुं पाळिते माथ कृशीं । नमस्कार हा० ॥ २ ॥
 लडीवाळ मी वाळ अज्ञान तूझा । गुरुवांचुनी पांग
 फेडील माझा । तुझ्यावीण दूजा कोण आहे आम्हांसी ।
 नमस्कार हा० ॥ ३ ॥ पिता माय बधू सखा तूंचि
 देवा । मुलें मित्र सारे सोयरे व्यर्थ हेवा । कळोनि
 असे भ्रांति होई आम्हांसी । नमस्कार हा० ॥ ४ ॥
 चरित्रें गुरुचीं करी नित्य पाठ । जया भक्ति लागे
 पदीं एकनिष्ठ । तयाचे कुळीं दीप सज्ञानराशी ।
 नमस्कार हा० ॥ ५ ॥ वसे उंवरासन्निध सर्वकाळ ।
 जनीं काननीं घालवी नित्यकाळ । तया सद्गुरुचें
 नाम कल्याणराशी । नमस्कार हा० ॥ ६ ॥ श्रमोनी
 गुरुपाशिं तो म्लेंछ आला । तया स्फोटरोगांतुनी

मुक्त केला । कृपेनें तसें स्वामि पाळी आम्हांसी ।
 नमस्कार हा० ॥७॥ सती अनुसूया सुधी आधीमाता ।
 त्रयी-मूर्ति ध्यानीं मनीं नित्य गातां । हरे रोग पीडा
 दरिद्रासि नाशी । नमस्कार हा० ॥ ८ ॥ करोंनी मनीं
 निश्चयो अष्टकाचा । कराहो जनीं पाठ दत्तात्रयाचा ।
 करी माधवाच्या सुता दास दासीं । नमस्कार
 हा० ॥९॥

शुक्रवार

तुझिया वियोगें जीवत्व आलें । शरीरयोगें बहु
 दुःख झालें । अज्ञान दारिद्र माझें सरेना । तुजवीण
 रामा मज कंठवेना ॥१॥ परतंत्र जीणें कंठू कित्ती रे ।
 उदास माझ्या मनिं वाटतें रे । लल्लाटरेखा तरि
 पालटेना । तुज० ॥ २ ॥ जडली उपाधी अभिमान
 साधी । विवेक नाहीं बहुसाल बाधी । तुझिया वियोगें
 पळही गमेना । तुज० ॥३॥ विश्रांति नाहीं अभिमान
 देहीं । कुळाभिमानें पडलों प्रवाहीं । स्वहीत माझें
 होतां दिसेना । तुज० ॥४॥ संसारसंगें बहु पीडलों रे ।

कारुण्यसिंधू मज सोडवी रे । कृपाकटाक्षें सांभाळि
 दीना । तुज० ॥५॥ विषयी जनानें मज लाजवीलें ।
 प्रपंचसंगें आयुष्य गेलें । समयीं बहु क्रोध शांती
 घडेना । तुज० ॥६॥ सुदृढ झाली देहबुद्धी देहीं । वैराग्य
 कांहीं होणार नाहीं । अपूर्ण कामीं मन हें विटेना ।
 तुज० ॥७॥ निरुपणीं हे सद्वृत्ति होते । स्थलत्याग
 होतां सवेंचि जाते । काय करूं रे क्रिया घडेना ।
 तुज० ॥८॥ जय जय दयाळा त्रैलोक्य पाळा । भव-
 सिंधुहारी मज तारि हेळा । स्वामीवियोगें पळही
 गमेना । तुज० ॥९॥ आम्हां अनाथा तूं एक दाता ।
 संसारचिंता चुकवी समर्था । दासा मनी आठव
 वीसरेना । तुजवीण रामा मज कंठवेना ॥ १० ॥ जय
 जय रघुवीर समर्थ ॥

शनिवार

उदासीन हा काळ जातो गमेना । सदा सर्वदा थोर
 चिंता शमेना । उठे मानसीं सर्वे सोडून जावें ।

रघूनायका काय कैसे करावे ॥ १ ॥ जनीं बोलतां
 बोलतां वीट वाटे । नसे अंतरीं सूख कोठें न कंठे ।
 घडीनें घडी चित्त कीती घरावें । रघूनायका० ॥ २ ॥ बहु
 पाहतां अंतरीं कोंड होतो । शरीरास तो हेत सोडोनि
 जातो । उपाधीस देखोनि वाटें सरावें । रघूनायका०
 ॥३॥ अवस्था मनीं होय नाना परीची । कितो काय
 सांगू गती अंतरींची । विवेकेचि या मानसा आवरावें ।
 रघूनायका० ॥४॥ म्हणे दास ऊदास झालों दयाळा ।
 जनीं व्यर्थ संसार हा वायचाळा । तुझा मी तुला
 पूसतों सर्व भावें । रघूनायका० ॥५॥

(२)

तुझा भाट मी वर्णितों रामराया । सदा सर्वदा गाय
 ब्रीदें सवाया । महाराज दे अंगिचें वस्त्र आतां । बहू जीर्ण
 झाली देहबुद्धि कथा ॥ १ ॥ रामदूत वायु-सुत भीम-
 गर्भ जुःपती । जो नरांत वानरांत भक्तिप्रेम व्युत्पती ।
 दासदक्ष स्वामिपक्ष निजकाजसारथी । वीरजोर
 शीरजोर धक्क धिग माह्ती ॥२॥

रविवार

असंख्यात रे भक्त होऊन गेले । तिहीं साधनांचें
 बहु कष्ट केले । नव्हे कार्यकर्ता भुमीभार झालों ।
 तुझा दास मी व्यर्थ जन्मासि आलों ॥१॥ बहु दास
 ते तापसी तीर्थवासी । गिरीकंदरीं भेटि नाहीं जनांसी ।
 स्थिती एकतां थोर विस्मीत झालों । तुझा दास०
 ॥२॥ सदा प्रेमळासी तया भेटलासी । तुझ्या दर्शन
 स्पर्शनें पुण्यराशी । अहंता मनीं शब्दज्ञानें बुडालों ।
 तुझा दास० ॥३॥ तुझ्या प्रीतिचे दास निर्माण झाले ।
 असख्यात ते कीर्ती बोलोनि गेले । बहु घारणा थोर
 चक्रेत झालों । तुझा दास० ॥४॥ बहुसाळ देवालये
 हाटकाचीं । रसाळा कळा लाघवें नाटकाचीं । पुजा
 देखतां जाड जीवीं गळालों । तुझा दास० ॥ ५ ॥
 कितेकीं देह त्यागिले तूजलागीं । पुढें जाहले संपत्तीचे
 विभागी । देहदुःख होतांचि वेगें पळालों । तुझा दास०
 ॥६॥ किती योगमूर्ती किती पुण्यमूर्ती । कित्ती
 धर्मसंस्थापना अन्नशांती । पस्तावलों कावलों तृप्त

जालों । तुझा दास० ॥ ७ ॥ सदा सर्वदा राम सोडूनि
कामीं । समर्थी तुझे दास आम्हीं निकामी । बहु
स्वार्थवुद्धीने रे कष्टवीलो । तुझा दास ॥ ८ ॥ जयजय
रघुवीर समर्थ ।

पाळणे

निजसुख पाळणा, पाळणा, हालविते मी कृष्णा,
क्षणभरि करि शयना, करि शयना, लागो दे तुज
नयना ॥ ६ ॥ चंदन काष्ठाचा, काष्ठाचा, रंगित
भवरंगाचा । जडीत रत्नांचा, रत्नांचा, वर चेंडू
मोत्याचा ॥ १ ॥ कळस सोन्याचा, सोन्याचा, चौकोनी
रूप्याचा ॥ साखळदंडाचा, दंडाचा, मंजुळ शद्व-
सुखाचा ॥ २ ॥ दोरी निजहातीं, निजहातीं, तुजला
शस्ती गीतीं । सखया हालविती, हालविती, घे बाळा
विश्रांति ॥ ३ ॥ ऐशा ब्रजवाळा, ब्रजवाळा, हालविती
गोपाळा । त्रिवक प्रभुलीला प्रभुलीला, वर्णित वेळो-
वेळां ॥ ४ ॥

(२)

जो जो जो जो रे श्रीरामा ।
 निजसुखगुणविश्रामा ॥६०॥
 ध्याती मुनियोगी तुजलागीं ।
 कौसल्यावोसंगीं ॥१॥
 वेदशास्त्रींची मति जाण ।
 स्वरूपिं झाली लीन ॥२॥
 चारी मुक्तींचा विचार ।
 चरणीं पाहती थोर ॥३॥
 भोळा शंकर निशिदिनीं ।
 तुजला जपतो मनीं ॥४॥
 दास गातसे पाळणा ।
 राम लक्ष्मणा ॥५॥

(३)

आसन हाकि कुळिळरिसिदवनु । नासिकाग्रदृष्टि
 निल्लीसिदवनु । बीसुव वायुव तुंबीसिदवनु । इंधा

सूसुमुत्तिन मळेगरिसिदवनु ॥ जो जो० ॥१॥ आरू-
 घक्रदमेंले अरडिसिदवनु ॥ भेरो झागुटि ताळा
 भो-याडसिदवनु । वीरुव त्रिदळ साधन तोरिदनु ।
 इंधा मुरुकोटिप्रभा बेळक तोरिदनु ॥२॥ सहस्रदळ-
 दमनिय पोगिसिदवनु । जीवब्रह्मानंद सुखद उणिसिदनु ।
 केवळ सुषुम्नमार्गं तिळिसिदनु । नम्म देव चिदानंद
 ताने अनसिदनु ॥३॥

(४)

देहविद्दु देहविल्लघांग इरबेकु । वेहद गुणगळू
 तिळिदिरबेकु । मनसिन इंद्रियगळू । दूरीरबेकु । हीगं
 दिनदिनक अनुभव तिळिदिरबेकु ॥जो जो० ॥१॥
 मातुइद्दु मातु इलघांगिरबेकु । मातिन मजकूर
 तिळिदिरबेकु । पातकर गेलेंतन दूरीरबेकु । इंधा
 नीतिमार्गंक्के नेटागिरबेकु ॥२॥ कण्णु इद्दु कण्णु
 इलघांगिरबेकु । कण्णिन कळेगळु तिळिदिरबेकु ।
 हुण्णिवि चंद्रमन हागे उदगिरबेकु । नम्म देव चिदा-
 नंदन हागे इरबेकु ॥

एह घळिगि मोदलु गुरुविन नेनेसि । अरविनोळगे
 नामस्मरणेंय हिडिसि ॥ मरविन देहक्के बोधव
 माडिसि । हिंग दिनदिनक आत्मन कैय सेरिसि ॥ १ ॥
 जो जो० ॥ मरु माडवेकु चित्त पालट । आरु माडवेकु
 अवन कैवास । आग तिळीयोदु योगि मनि आट । इदर
 खून तिळियवेकु गुरुविन गुरुत ॥ २ ॥ पापद मनियोंदु
 तोंळेयिसिदवनु । पुण्यद मनियेंदु तिळिसिदवनु ॥
 नाम अमृत सार उणिसिदवनु । निथ्यनेमदोळगे
 निराकार तोरिदनु ॥ ३ ॥ मनसिन ओढि कडियि-
 सिदवनु । कनसिन प्रकार एन्निसिदवनु ॥ मासमासके
 ताने पालटादनु । नम्म गुरुविन मग गुरियागि
 तोरिदनु ॥ ४ ॥ वस्तु ताने आद मस्तकदल्लि । मस्तक
 मध्यम मूल कोनेयल्लि । सत्य पूरेंबो शिव मंत्रदल्लि ॥
 अल्लि चित्त कूडितु नम्म शिवन भेट्यागि ॥ ५ ॥ बाल
 हुट्टिद बालेव उदरल्लि ॥ जोगुळ हाडेवु अवन
 हेसरल्लि ॥ भोगद गुणगळु नीगिदवर्तल्लि । नम्म
 योगिय तोट्टिल तूगिरे व्यागदल्लि ॥ ६ ॥ मुत्तिन मूगुति

मुगिनल्लिट्टु । वस्तु वालन तोट्टिल तूगुता ॥ अनूभविके-
 रेल्लरु कूडिरेव । इथ सृष्टियोळग शिवन तोट्टिल
 तूगुता ॥७॥ अप्प कोंट्टनु एनगं ओप्पुव मगन -
 तप्पगोडदे निम्म जोगुळ हाडुवनु ॥ सत्तु हुट्टिवरुव
 जन्म कडिदवनु । नित्य नित्य कालदाल्ल निम्मने
 भजीसुवेनु ॥ ८ ॥ जोगुळ हाडुवु नोडुत अवन -
 कडेवीग नम्म वस्तु वालन्न ॥ भैलिंगे मुडचट्टु इल्लदे
 हुट्टघान । इथ रामरसदिद काम हूट्टिदनु ॥९॥ गुरुविन
 दयदिद माडिद पदवु । अरविट्टु तिळीदवरिगे आदीतु
 वरवु ॥ वरविल्लदवरिगे मायाद मलवु । इथ
 कायदोळु इरुववन तिळिदु पारागु ॥ १० ॥ जो जो
 नम्म गुरुविन हाडि । जो जो सत्य साधुरन पाडि ॥
 जो जो देव सांवन नोडि नम्म उमदि गुरुविन
 नेतिसिकोंड्याडि ॥११॥ जो जो ॥

पंचपदी

प्रस्तुत नेमावलीची पहिली प्रत तयार होणेपूर्वी चिमड
सठाच्या भजना पैकी इंचगेरीस म्हली जात असतती पांच पदे :

पद १ लें

भज सद्गुरुराजं भज श्रीगुरुराजं ॥

त्यज त्यज भवजंजालं मायागुणशीलं ॥१॥

सत्पदचित्पदरूपं । अखिलानंदस्वरूपं ॥

अगणिततेजोऽमूषं । नीरांजनदीपं ॥ १ ॥

दृष्ट्वा दृश्यं ध्योमं । पीतं शुभ्रं ताम्रं ॥

नीलं धवल श्यामं । अभिनवनवरंगं ॥२॥

गुप्तागुप्तस्वरूपं । दृष्ट्वा नाशनपापं ॥

हत्वा भवभयतापं । श्रुतिगभितसोपं ॥ ३ ॥

घंटाकिणिकिणिनादं । सिंहं शंखं नादं ॥

भेर्षादिकमहानादं । अनुभव मन लुब्धं ॥४॥

मुनिजनमानसहर्षं । मायागुण आकर्षं ॥

शोधनमार्गशीर्षं । तव पुराणपुरुष ॥५॥

इति स्तोत्रं पठ श्रुत्वा । पावनदासजीवित्वं ।

पापं सर्वं हत्वा । भवभय नाश त्वम् ॥६॥

पद २ रें

सद्गुरु चिद्घन तुजला । आलों शरण मी तारी
 मजला ॥ जय गुरु जय गुरु जय गुरु जय । जय गुरु
 जय गुरु जय गुरु जय ॥ ६६० ॥ श्रुतिस्मृति तुजला
 गाती । परि ती आजवरी न होय पुरती ॥ १ ॥ ॥जय॥
 शेष सहस्रमुखीं वर्णितां । परि ती आजवरी न होय
 पुरती ॥ २ ॥ ॥जय॥ पहा वागीश्वरी तुज स्तविती । परि
 ती आजवरी न होय पुरती ॥३॥ संत सज्जनीं वर्णिलें
 बहू । ऐसा तूं एक देवाधिदेवू ॥ ४ ॥ पाहूं जातां तुमचा
 अंत । नलगे म्हणुनी तुम्ही अनंत ॥ ५ ॥ जाणुनी जे
 जन धरितील पंथ । ते ते झाले तव पदीं संत ॥ ६ ॥
 सचराचर तूं निर्मिता । सर्वावरती तुमची सत्ता ॥७॥
 साधकाचे पुरवूनि कामा । तूंचि सहज करिसी
 निष्कामा ॥ ८ ॥ या दासा तव पदीं प्रेमा । देऊनि
 करिसी मला उत्तमा ॥ ९ ॥ जय गुरु जय गुरु ॥

पद ३ रे

प्रार्थना ऐका माझी । गुरुराया समर्था ।

त्रिभुवनीं तूचि थोर । दीनजन उद्धरिता ॥१॥
 सद्बुद्धि दे मजला । दुर्बुद्धिचा वीट आला ॥ २॥
 कामादि वैरि वारी । करि निष्काम मजला ॥२॥
 वसना मनि वसली । कधीं निघेना सी जाहली ॥
 कोठवरी तिसि भांडू । मति माझी थकली ॥३॥
 मोहमाया ममता भारी । गांजिताति परोपरी ॥
 यांतूनि सोडवि वा । तूचि माझा कैवारी ॥ ४॥
 निद्रा ही रांड खोटी । नित्य लागलीसे पाठीं ॥
 आयुष्य व्यर्थ गेलें । पाहूं नेदि जगजेठी ॥४॥
 देहभाव बहु खोटा । मज करुनि करंटा ॥
 देशोधडि लावियले । अन्न न मिळे पोटा ॥६॥
 ऐसे हे अनंत गुण । गांजिताति कठीण ॥
 यांतूनि कोण मजला । सोडविल वा तूजविण ॥७॥
 प्रार्थना परिसावी । गुरुराया गोसावी ॥
 दुर्गुण वारुनिया । द्यावी सायुज्यपदवी ॥८॥
 दासासि संरक्षा । कामघेनु कल्पवृक्षा ॥
 आपुले ब्रीद रक्षा । पुरवी माझी अपेक्षा ॥९॥

पद ४ थें

हैंचि दान देई स्वामी । राहो मन नित्य नामीं ॥१॥

तुझी सेवा अखंडीत । घडो, रूपीं जडो चित्त ॥२॥

अहर्निशीं संतसंग । घडो मज हा प्रसंग ॥३॥

दुरितकानन दहन करा । पुण्यरूप वैश्वानरा ॥४॥

शिरीं ठेऊनीया हात । दासा करिसी जीवन्मुक्त ॥५॥

तूंचि माता पिता । तूंचि माझी भगिनी भ्राता ॥

तूजविणें चित्ता । नावडेची दुसरें ॥६॥

तूंचि माझें कुलदैवत । तूंचि माझी गणगोत ।

तूंचि माझें वित्त । नावडेचि दुसरें ॥७॥

तूंचि माझें प्रेमसुख । तूंचि माझें निरसी दुःख ।

तूजवीणें देख । नावडेचि दुसरें ॥८॥

तूंचि दासाचा सारथी । तूंचि माझी भागीरथी ।

तूजविणें गुरुमूर्ति । नावडेचि दुसरें ॥९॥

पद ५ वे

माता फार काय बोलूं तुम्हांपुढें ।

पुरे कमंझाडे भोगणें ते ॥

भोगणें तें सुख उचित या जीवा
 पुरवावी केशवा आस माझी ॥
 माझी आस तुम्हो करावी सकळ ।
 आतां उतावीळ जीव झाला
 झाला जीव कष्टी तुजविण झुरे
 पुरे आतां पुढे गर्भवास ॥
 गर्भवास माझा चुकवी बा दयाळा ।
 विनवितो कृपाळा परिसा दासा ।

नारायण स्तोत्रम्

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

सप्ताहात पोथीवाचन सुह करुणापूर्वी म्हणावयाची स्तोत्रें

नारायण नारायण जय गोविंद हरे ॥

नारायण नारायण जय गोपाल हरे ॥ ६८ ॥

करुणापारावर वरुणालयगंभीर ॥ २ ॥

यमुनातीरविहार घृतकौस्तुभमणिहार ॥ ३ ॥

पीतांबरपरिधान सुरकल्याणनिधान ॥४॥

मंजुलगुंजाभूष मायामानुषवेष ॥५॥

राधाऽधरमधुरसिक रजनीकरकुलतिलक ॥६॥

मुरलीगानविनोद वेदस्तुतभूपाद ॥७॥

बहि-निवर्ही पंड नटनाटकफणिक्रीड ॥८॥

वारिज भूषाभरण राजीव-रुक्मिणि-रमण ॥९॥

जलरुह-दल-निभ-नेत्र जगदारंभक-सूत्र ॥१०॥

पातक-रजनी-संहर करुणालय मामुद्धर ॥११॥

अंध-बक क्षयकंसारे केशव कृष्ण मुरारे ॥१२॥

हाटकनिभषीतांबर अभयं कुरु मे मांवर ॥ १३ ॥

दशरथ राजकुमार दानवमदसंहार ॥ १४ ॥

गोवर्धन गिरिरमण गोपीमानस हरण ॥१५॥

भरयूतीर-विहार सज्जन ऋषिमंदार ॥ १६ ॥

प्रिश्वामित्रमखत्र विविधपरा सुचरित्र ॥ १७ ॥

ध्वज वज्रांकुश पाद धरणीसुत सहमोद ॥१८॥

जनक सुता प्रतिपाल जय जय संस्मृतिलील ॥ १९ ॥

दशरथ वाग्धृतिभार दण्डक वन-संसार ॥२०॥

मुष्टिक-चाणूर-संहार मुनिमानसविहार ॥२१॥
 बालिविनिग्रह-शौर्यवर सुग्रीवहितार्थ ॥२२॥
 मां मुरलीकर धीवर पालय पालय श्रीधर ॥२३॥
 जलनिधि-बन्धन-धीर रावणकंठविदार ॥२४॥
 ताटीमद-दलनाढ्य नट-गुण विविध-नाढ्य ॥ २५ ॥
 गौतम पत्नीपूजन करुणाधनावलोकन ॥ २६ ॥
 संभ्रम-सीताहार साकेत-पुर-विहार ॥२७॥
 अचलोद्धृति-चंचत्कर भक्तानुग्रहतत्पर ॥२८॥
 नैगमगान-विनोद-रक्षःसुत-प्रल्हाद ॥२९॥
 भारति-यतिवर-शंकर नामामृत मखिलांतर ॥३०॥
 नारायण नारायण जय गोविंद हरे ॥
 नारायण नारायण जय गोपाल हरे ॥
 इति श्रीमत् शंकराचार्य-विरचित नारायण स्तोत्रम्
 संपूर्णम् ॥

निर्वाण षट्क

मनोबुद्धदयहंकार चित्तानिनाहं

न च श्रोत्रजिह्वे न च घ्राणनेत्रे ।
 न च व्योमभूमिर्न तेजो न वायुः
 चिदानन्दरूपः शिवोऽहम् शिवोऽहम् ॥१॥

न च प्राणसंज्ञो न वै पञ्चवायुर्
 न वा सप्तधातुर्न वा पञ्चकोषः ।
 न वाक् पाणिपादौ न चोपस्थत्रायू
 चिदानन्दरूपः शिवोऽहम् शिवोऽहम् ॥२॥

न मे द्वेषरागौ न मे लोभमोहौ
 मदो नैव मे नैव मात्सर्यभावः ।
 न धर्मो न चार्थो न कामो न मोक्षः
 चिदानन्दरूपः शिवोऽहम् शिवोऽहम् ॥३॥

न पुण्यं न पापं न सौख्यं न दुःखम्
 न मन्त्रो न तीर्थं न वेदा न यज्ञाः ।
 अहं भोजनं नैव भोज्यं न भोक्ता
 चिदानन्दरूपः शिवोऽहम् शिवोऽहम् ॥४॥

न मे मृत्युशङ्का न मे जातिभेदः

पिता नैव मे नैव माता न जन्मः ।
 न बन्धुर्न मित्रं गुरुर्नैव शिष्यः
 चिदानन्दरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥५॥

अहं निर्विकल्पी निराकाररूपी
 विभुन्वाच्य सर्वत्र सर्वेन्द्रियाणि ।
 सदा मे समत्वं न मुक्तितर्न बन्धः
 चिदानन्दरूपः शिवोऽहं शिवोऽहम् ॥६॥

इति श्री शंकराचार्य विरचितं
 निर्वाण षट्कं संपूर्णम् ॥

सप्तसमासी

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसहस्रवत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो
 नमः । श्रीराम समर्थ ॥ आधीं प्रार्थू गजानना ।
 सकळ विद्येचिया प्रधाना । विद्या कला उठती नाना ।
 जयापासुनी ॥१॥ तो मंगळमूर्ती सकळांसी । आदि
 मध्य अवसानासी । सांभाळतो अहर्निशी । निरंतर
 ॥२॥ आतां स्तवूं वेदजनानी । सकळ विद्या जियेचेनी
 पावती ज्ञानाज्ञान प्राणी । कर्मानुसार ॥३॥ भावें
 विनवूं श्रोतयांसी । जे कां अधिकारी श्रवणासी ।
 जाणती श्रवणवर्मासी । अनुभवानुरूप ॥ ४ ॥ साष्टांगे
 नमन सद्गुरुसी । प्रेमभावे वंदी चरणांसी । जो पार
 उतरी भवासी । क्षणमात्रें ॥ ५ ॥ जयजयाजी
 सद्गुरुनाथा । तुझिया पदीं माझा माथा । कृपा करिजे
 अनाथनाथा । मज दीनावरी ॥ ६ ॥ जयजयाजी रेवण-
 सिद्धा । सिद्धामाजीं महासिद्धा । बुद्धि देईजे मज

अबद्धा । करुण्य-शंभो ॥७॥ काडसिद्ध योगेश्वर ।
 वास श्रीक्षेत्र करवीर । त्यांते नमी जो नर । तों
 पावनची ॥८॥ प्रेमें वंदूं गुरुलिंगजंगमा । तुझा पार न
 कळे आगमा । मग मी पामर तुझा महिमा । काय
 जाणे ॥९॥ युगानुयुगीं अवतरोनी । भक्तिमार्ग दाविसीं
 जनीं । बहुत भक्त उपदेशोनी । मोक्षपंथीं चालविसी
 ॥१०॥ द्वापार.माजी रेवणसिद्ध । रेणागिरी झाले
 सिद्ध । तथापासाव काडसिद्ध । अनुगृहीत ॥ ११ ।
 काडसिद्धांचें आगमन । सिद्धगिरीस झालें जाण ।
 किती एक दिवस क्रमून । अलिप्त झाले ॥ १२ ॥
 केले मायेचें मर्दन । काडसिद्ध नाम म्हणून । तेथूनि
 मरुळसिद्ध आपण । अवतारा घे ॥ १३ ॥ मरुळसिद्धांचे
 अनुगृहीत । एकोरामसिद्ध संत । एकोरामापासून होत ।
 पंडिताराध्यसिद्ध ॥ १४ ॥ एकामागुनी एक सिद्ध ।
 ऐसे झाले पांच सिद्ध । उपदेशोनि अनेक बद्ध ।
 मोक्षा नेले ॥ १५ ॥ सिद्धावतार गुरुलिंगजंगम ।

त्यांचा अनुग्रह झाला परम । तोचि कथाभाग सुगम ।
 आधीं सांगिजेल ॥ १६ ॥ निबरगी नामें एक ग्रामीं ।
 नारायणराव गुरुस्वामी । त्यांचे चरित्र वर्णितों मीं ।
 अल्पमात्र ॥ १७ ॥ महाराज असता लहान । सण
 पातला फाल्गुन । समर्थ बहुत वेळ खेळून । गृही आले
 ॥ १८ ॥ ह्यणोनि वडोल बोलिले । रागें समर्थ
 निघाले । पंढरपुरीं त्वरित पातले । विठ्ठलदर्शना
 ॥ १९ ॥ जैसे दास गेले वनीं । तैसे समर्थ विठ्ठलभवनीं ।
 देउळामाजीं बैसले ध्यानीं । एकाग्रमनें ॥ २० ॥ ऐसें
 सप्त दिवस क्रमित । तंव स्वप्न झालें अवचित । सिद्ध-
 गिरीस जावें त्वरित । आज्ञा जाहली ॥ २१ ॥ मग तें
 सिद्धगिरीस जात । तंव पुराण चाललें क्षेत्रांत । तें
 ऐकती देऊनि चित्त । हर्षनिभंर होऊन ॥ २२ ॥ जंगम-
 रूपें काडसिद्ध । खुणें संबोधिती सन्निध । जाताचि
 समर्थ सुबुद्ध । उपदेशिले ॥ २३ ॥ तेणें जाहले तल्लीन ।
 मग गुर्वाज्ञा घेऊन । निबरगी ग्रामीं परतोन । येत

जाहले ॥२४॥ समजून घेतला गुह्यार्थ । राहती बहुधा
 अरण्यांत । रामदासापरी समस्त । वेळ क्रमिती ॥ २५ ॥
 प्रपंच परमार्थ मिळोन । दोन्ही चालविती समान ।
 छत्तीस वर्ष करुनि साधन । सिद्ध जाहले ॥ २३ ॥ मग
 लोक उपदेशिले । भक्तिमार्गा लाविले । शतानुशत
 उद्धारिले । तथा ग्रामीं ॥ २७ ॥ तंव एक ब्रह्मचारी ।
 काशी करुनि पंढरपुरी । जाता राहिले सोनगी नगरीं ।
 निवरगीसन्निध ॥ २८ ॥ ब्रह्मचारी आले ऐकुन ।
 लोंटांगणें जाती जन । समर्थही भेटीकारण । तेथें
 आले ॥ २९ ॥ निर्गुण भक्त समर्थ जरी । सगुण
 भक्त ब्रह्मचारी । दोघां वाद बहुतांपरी । थोडा वेळ
 जाहला ॥ ३० ॥ समर्थगुह्य ठसून मनीं । ब्रह्मचारी
 लागले चरणीं । उद्दारा मातें ह्मणोनि । दुःखी
 जाहले ॥ ३१ ॥ मग समर्थे उपदेशिलें । तेधवां मन
 तल्लीन झालें । उमदी ग्रामीं राहिले । साधन
 करुनि ॥ ३२ ॥ द्वादश वर्षे साधन करितां । साधु

नाम पावले तत्वाता । मग समर्थे दिधली सत्ता ।
 उपदेशावया ॥ ३३ ॥ तंव अनेक जन उपदेशून ।
 भक्तिमार्गातिं लावून । साधनसिद्धीसः पाववून । मोक्षा
 नेले ॥ ३४ ॥ भजन गायन नाना उपाय । करोनि
 स्मरती समर्थपाय । तयांसी नाम रघुनाथप्रिय । प्राप्त
 झालें ॥ ३५ ॥ उमदीकर देशपांडे एक । सोळा वर्षाचे
 बालक । तेही झाले सेवक । समर्थांचे ॥ ३६ ॥ लहान
 असुनी सात्विक । संभावीत आणि तपक । एकनिष्ठ
 आणि भाविक । देव-अंश ॥ ३७ ॥ तयांचे अंगीं
 वैराग्य बाणलें । सुदृढ धरिती गुरुंची पाउले । साधन
 साधीत चालले । एकनिष्ठपणें ॥ ३८ ॥ प्रतिगुरुवारीं
 येऊन । गुरुच्या चरणीं होती लीन । भेटीवीण न करिती
 भोजन । प्राणांतीही ॥ ३९ ॥ ऐशीं वर्षे बेचाळीस ।
 न चुके साधन एक दिवस ॥ अंतरीं वसे उल्हास
 भक्तिविषयीं ॥ ४० ॥ प्रसंग अथवा अडचण येतां ।
 किंवा आनंदी मन असतां न चुकविले साधन

तत्वतां । महासमर्थे ॥ ४१ ॥ तथा समर्थचि कथन ।
 पुढील समासी करीन । तुम्ही श्रोते विचक्षण । होऊनि
 ऐका ॥ ४२ ॥ समर्थचि चरित्र कथन । गहनाहूनि
 अति गहन । म्या अबुद्धे तें लिहून । किंचित्मात्र ठेविलें
 ॥ ४३ ॥ त्यांत काय शुद्ध काय अशुद्ध । मज कळेंना
 शुद्धाशुद्ध । मी आहे परम बुद्ध । सर्वांमध्ये ॥ ४४ ॥
 बोलतां नये तें कथिलें । सांगतां नये तें सांगितलें ।
 न्यून पूर्ण क्षमा केले । पाहिजे श्रोतीं ॥ ४५ ॥ अगाध
 समर्थ महिमान । केंवी वर्णू शके अज्ञान । परि समास
 केला पूर्ण । म्या मतिमंदे ॥ ४६ ॥ इति श्री गुरुपरंपरा-
 निरूपण नाम प्रथमः समासः ॥

श्री गणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीराम
 सुमर्थ ॥ तुझा महीमा गातां श्रीपती । श्रुतिशास्त्राची
 कुंठीत मती । पार न कळे मग निश्चितीं । नेति नेति
 बोलती ॥ १ ॥ नाहीं रूप नाही नांव । त्रिगुणरहित

निरावेव । परि भक्ताचिया सप्रेमभावा । सगुण लाघव
 दाविसी ॥ २ ॥ नाना अवतार धरोनि हरी । भक्त
 रक्षिले बहुतांपरी । सत्कीर्ती प्रगटली चराचरीं । पुरा-
 णांतरी व्यासोक्त ॥ ३ ॥ आता कलियुगामाजीं साचार ।
 उमदीमहाराज अति थोर । तया माझा नमस्कार ।
 साष्टांगभावे ॥ ४ ॥ मार्गे साधुसंत झाले । तया-
 सारिखेच अवतरले । जगामध्ये प्रसिद्ध झाले । महा
 साधू ॥ ५ ॥ समर्थिं उमदी स्थान । निवरगी साधू
 होते महान । तयांच्या उपदेशें प्राण । झिजवले समर्थे
 ॥ ६ ॥ समर्था नांव भाऊराव । एकनिष्ठ गुरुपदीं भाव ।
 म्हणूनिया झालें नांव । प्रसिद्ध जगीं ॥ ७ ॥ 'भा'
 म्हणिजे दृश्यभास । दृश्यभासीं वस्तुभास । वस्तुभासी
 तल्लीनतेस । पावती सदा ॥ ८ ॥ 'ऊ' म्हणिजे उपाधी ।
 निरसनें परमार्थतिं साधी । तयापुढें षड्गुणशुद्धी ।
 आपोभाप ॥ ९ ॥ 'रा' म्हणिजे आठवण । असून
 नसल्यासारिखे जाण । जगासारिखें राहणें पूर्ण । परो

- निराकार ॥ १० ॥ 'व' म्हणजे इहलोकीचे देव ।
साकारासारिखे अवयव । परंतु निराकार हाचि भाव ।
व्यक्त होई ॥ ११ ॥ जन्म झाला देशपांडें कुळीं । जें
• कां विधीनें लिहिलें भाळीं । पुढें गुरुप्रसादे तात्काळीं ।
ललाटरेषा पुसली ॥ १२ ॥ उगवलें अनंत जन्मींचें
प्रारब्ध । स्वरूप लाधलें स्वतःसिद्ध । स्वरूपदर्शन
होतां बद्ध- । वार्ताचि उडाली ॥ १३ ॥ असो हे सर्व पुढें
झालें । परीं बालपणीं काय वर्तलें । आणि साधन कैसे
केलें । तेंचि आतां निरूपिजेल ॥ १४ ॥ यांचें वडील
बंधू दोघेंजण । नानासाहेब आणि दाजीबा जाण ।
रघुनाथप्रियांनीं कृपा करून । अनुगृहीत केले ॥ १५ ॥
• बालपणीं भाऊराव । निर्गुणज्ञान मानिती वाव
दाजिबांची गुरुसेवा सर्व । लटकी मानिती ॥ १६ ॥ परीं ।
करिती सगुण उपासना । मारुति नित्य पूजिती जाणा ।
• तेथें भेटती रघुनाथप्रियांना । नित्यनेमेंकरुनि ॥ १७ ॥
त्यांस रघुनाथप्रिय नमस्कार ॥ स्वयेंचि घालोनी

साचार । अंतर वेधित्ती सत्वर । भक्तिमार्गी ओढित्ती
 ॥१८॥ निवरगी गुरुंस शरण । जावया उपदेशित्ती जाण ।
 त्यांस निवरगीस घेंऊन । स्वयेंच जाती ॥१९॥
 निगरगीमहाराज अति थोर । धीर उदार आणि
 गभीर । दूरदृष्टीने करोनि विचार । साधुबुवास आज्ञा-
 पिती ॥२०॥ आज्ञा करित्ती साधुकारण । तुम्हीच
 अनुग्रह करावा म्हणून । साधुबुवांनी मान्य करून ।
 भाऊराव उपदेशिले ॥२१॥ अनुग्रह घेवोनि सत्वरी ।
 राहिले उमदीभीतरीं । त्रिकाल साधन निर्धारि । करित
 राहती ॥२२॥ प्रपंच परमार्थ दोन्ही । चालवित्ती
 नेमेंकरुनी । परमार्थचि स्वार्थ मानुनी । साधन
 वाढवित्ती ॥ २३ ॥ कुलव्यवसाय करित्ती । लोकांचीं
 मनें सांभाळित्ती । म्हणून जडली प्रीति । मयदिवेगळी
 ॥ २४ ॥ लोकांवरी करित्ती उपकार । उपकारची हेऊ
 पाहे अपकार । जनसमूहाचा त्रास फार । होऊं लागे
 ॥ २५ ॥ प्रापंचिक लोक येती । प्रापंचिकचि गोष्टी

बोलती । उगाच कालक्षेप करवित्ती । व्यवसायभरे
 ॥ २६ ॥ तेणें झाला उदंड त्रास । भाऊराव चुकवित्ती
 जनांस । जाऊं लागती वनास । साधन करावया ॥ २७ ॥
 मध्यःन्हीं पोथी वाचती । श्रवणमननी निमग्न होती ।
 नेमस्तपणें चुकवित्ती । जनत्रास अवघा ॥ २८ ॥ रात्रीं
 जनांसी भेट देती । शिघ्रचि कामें आटोपती । प्रपंची
 मलिन न करित्ती । परमार्थबुद्धि ॥ २९ ॥ वाढत चालला
 अनुभव । विवेकवैराग्या मिळे ठाव । वैराग्यभरें प्रपच
 वाव । होऊ लागे ॥ ३० ॥ उदंड वैराग्य उपजलें ।
 मामलतीसी नाकारिलें । परमार्थ उत्तम म्हणोनि
 राहिलें । स्वतंत्र रीतीं ॥ ३१ ॥ जन बहुत निंदा करित्ती ।
 यांचा लिंगायत गुरु म्हणती । कोणी म्हणती चेटक
 निश्चित्ती । गुरूनें केलें ॥ ३२ ॥ श्वशुराचा होतसे त्रास ।
 संबंधी धरित्ती अविश्वास । सर्व ढोंग म्हणूनि त्यांस ।
 बहून पीडा करित्ती ॥ ३३ ॥ परीं अज्ञांसि न कळे
 विचार । नाहीं आत्मशानाचा साक्षात्कार । ब्राह्मण

कोण याचा निर्धारि । केवि कळे ॥ ३४ ॥ वर्णाचा गुरु
 ब्राह्मण । ऐसें असें वचन । हे सर्वथा सत्य जाण । परी
 ब्राह्मण कोणा म्हणावे ॥ ३५ ॥ ब्रम्ह जानाति ब्राह्मण ।
 जो ब्रह्मविद असे जाण । जो आत्मज्ञान जाणे पूर्ण ।
 तथासीच ब्राह्मण म्हणावे ॥ ३५ ॥ एवं तुकाराम
 ब्राह्मण । आणि चोखामेळाही ब्राह्मण । ब्राह्मण नसतां
 ब्राह्मणमन्य । गर्दभ जाणावे ॥ ३७ ॥ असो ऐसी निंदा
 होतां । ज्याचें धैर्य न चळे सर्वथा । तोचि जाणावा
 तत्त्वतां । देवपुरुष ॥ ३८ ॥ इकडे साधन चालिलें । इकडे
 वैराग्य अंगीं भरलें । तेणें सामर्थ्य आलें । उदंड अंगीं
 ॥ ३९ ॥ एकदां गुरुसन्निध असतां । आणि साधन
 चाललें असतां । भोंगा मांडी पोखरी तत्त्वतां । परी
 अणुमात्र ढळेना ॥ ४० ॥ रांनीं वनीं सर्प वृश्चिक ।
 सन्निध येती जाती देख । अथवा अंगावरी चढती
 निःशंक । परी भीति असेना ॥ ४१ ॥ अथवा पाऊसें-
 भिजविलें । किंवा आतपें पोळलें । किंवा शीतें शरीर

भेदिलें । तरी अचळ ॥ ४२ ॥ अठरा बरुषें उभें राहून ।
 तप केलें निद्रा जिकून । तेणेंचि ज्ञालें पुण्यवान । सर्व
 जगासी ॥ ४३ ॥ असो ऐसें साधन करिती । शनिवारीं
 गुरुस भेटती । सद्गुरुची सेवा करिती । नाना-
 प्रकारें ॥ ४४ ॥ गुरुवरी निःसीम भक्ती ।
 त्यांच्या पादरक्षा उचलुष्ट । निद्य कामासही न
 याहती । मागें पुढें ॥ ४५ ॥ त्यांचें गुरुबंधु असती ।
 रामभाऊ चिमडीं राहती । त्यांनींही साधन चालविलें
 निश्चितीं । महायत्नें ॥ ४६ ॥ उभयतांची निष्ठा पूर्ण
 दृढ धरिती सद्गुरुवचन । त्याहून अन्य प्रमाण । मुळींच
 न मानिती ॥ ४७ ॥ रामभाऊनीं चालविला चिम्मड
 पंथ । यानींही वाढविला परमार्थ बहुत । आज्ञा
 घेऊनि विख्यात । करिती नाम गुरुचें ॥ ४८ ॥ असो
 गुरुचें देहांतसमयीं । भाऊराय सन्निध असतां पाही ।
 परमार्थ वाढवावा लवलाहीं । म्हणोनि आज्ञा जाहली
 ॥ ४९ ॥ गुरुदेहान्त ज्ञालियावरी । यांसी चैन न पडे

क्षणभरी । त्या प्रेमदुःखाची सरी । कोठेंचि नसे ॥ ५० ॥
 असो, नंतर विचार केला । कीं परमार्थ पाहिजे
 वाढविला । म्हणोनि साध्विती साधनाला । अहर्निशीं
 ॥ ५१ ॥ गुरुकृपेनें भाग्य फळलें । पूर्ण अद्वैत मनीं
 त्रिवलें । तेणें समूळ उडोनि गेलें । मायाजाळ ॥ ५२ ॥
 मनीं उदात्त हेतू धरली । कीं गुरुंची व्हावी कीर्ती ।
 देवालय बांधून भूति । आंत स्थापावी ॥ ५३ ॥ आणि
 विठोवास नवस केला । भक्तिमार्ग पाहिजे वाढला ।
 मग पंढरीस येऊन तुम्हांला । लोटांगण घालीन ॥ ५४ ॥
 सद्गुरुची पूर्ण कृपा होतां । मग करावी नलगे चिंता ।
 विश्वास साधन गुरुकृपा मिळतां । काय उणें ॥ ५५ ॥
 ऐसा मिळवोनि अनुभव । मग वाढविती समुदाव ।
 कर्नाटक घुंडोनि सर्व । भक्तिमार्ग वाढविती ॥ ५६ ॥
 लोक उद्धराया अवतरले । भक्तिमार्गासि लाविले ।
 भूमंडळी ख्याती पावले हे । समर्थ ॥ ५७ ॥ गांवोगांवी
 जाऊन भजन साधन करून । नानाप्रकारे जन ।

संतुष्ट केलें ॥५८॥ तयांचे एक प्रेमळ भक्त । अंबुराव
 नामें विरक्त । तेथे येवून स्वस्थ । साधन करीत राहती
 ॥ ५९ ॥ सदा हिंडती भुमिवरी । सपत्यास येती
 हिचगेरी । भजन लाविती परोपरी । नाना यत्नें ॥ ६० ॥
 नीच जाती अथवा संस्थानिक । यांनी पाचारिले
 असतां देख । त्यांचा भाव पाहोनि नेमक । गृहा जाती
 ॥ ६१ ॥ परमार्थी नाहीं लहान थोर । विद्या धन वर्ण
 विचार । परी प्रपंची वागती साचार । ज्याचे त्यापरी
 ॥ ६२ ॥ प्रपंचीं जाणती पृथक्करण । परमार्थी जाणती
 एकीकरण । अंत्यज गुरुबंधूसही लोटांगण । प्रेमें
 घालती ॥ ६३ ॥ बाष्कळांस घालिती नमस्कार । वादास
 न देती थार । नेमकांस सांगती बहुतर । अनुभव आपुला
 ॥ ६४ ॥ अथवा जो कां अनन्यशरण । त्यांसही अनुभव
 सांगती जाण । अनुभवापुढें शद्वज्ञान । फिकें पाडती
 ॥ ६५ ॥ ओझे कदापि न घालिती । शिष्यांसि स्वल्पही
 न मागती । बहुरूपी बहुरंगी मायेप्रति । ठाव नसे ॥ ६६ ॥

कत्येक बाधा घालविती । संकटी उपाय सांगती ।
 व्याधिग्रस्तांस वरे करिती । नामौषधें ॥ ६७ ॥
 त्रिकाळ पुराण भजन साधन । कदापि न चुकविती
 जाण । आनंदसागरीं आपण मग्न । वारंवार होती
 ॥ ६८ ॥ कित्येक श्रोतेजन येती । ते पुराण भजनचि
 ऐकती । परी त्यांसीं न कळें साधनस्थिती । नाम-
 धारकांऐसी ॥ ६९ ॥ पुराण भजन म्हणजे शद्वज्ञान ।
 साधन म्हणजे निःशद्वज्ञान । वरिवरी पाहतां
 निःशद्वज्ञान । केंवी कळें ॥ ७० ॥ आपण महंती न
 करिती । परी सर्वत्र चमत्कार होती । कां तें
 पुण्यमार्गें चालती । म्हणोनिया ॥ ७१ ॥ ज्ञानास
 सिद्धींचा विटाळ । ऐसें वदती वेळोवेळ । परी तो
 गोविंद कृपाळ । भक्तकाज करीतसे ॥ ७२ ॥ साधनें
 साध्य झालें सर्व । तथापि करिती साधन उपाव । कीं
 साधकां यावा उःसाह । साधन करवाया ॥ ७३ ॥
 संदेहासि जिंकिले । आणि भयासि पळविलें ।

अनिर्वाच्य सुख प्राप्त झालें । साधन पंथे ॥ ७४ ॥ असो
 तथा साधूंचीं लक्षणें । लिहिता होत असे उणें । मी
 मतिमंद काय जाणे । नाना कळा ॥ ७५ ॥ समर्थाचे
 वर्णन । मी काय करीन दीन । अनुगृहीत मी म्हणून ।
 एवढें वर्णिलें ॥ ७६ ॥ होईल कृपा जरी सत्वर । पुढतीं
 लिहीन साचार । नातरी मी पामर । इतुके पुरें ॥ ७७ ॥
 इति श्रीमत्समर्थ भाऊरावमहाराजचरित्रनिरूपणं
 नाम द्वितीय समासः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीराम
 समर्थ ॥ जें कां सप्रेम भक्तिचें फळ । कीं सरळ
 वैराग्याचें मूळ । अथवा ज्ञानाचें अधिष्ठान केवळ ।
 ते हे प्रांजळ सत्कथा ॥ १ ॥ संसारतप्त भक्त प्रेमळ ।
 आनंदसागरी जाहले शीतळ । त्यांची चरित्रें अति
 रसाळ । ऐकिली सकळ सज्जनीं ॥ २ ॥ धन्य त्यांची

करणी । मठ बांधिला वनीं । तेथील वर्णन निरूपणीं ।
 सावध एका ॥ ४ ॥ योगीराज महासमर्थ । कष्ट
 करुनि पाहीला परमार्थ । परमार्थ तोचि मुख्य अर्थ
 दृष्टीपुढे ॥ ४ ॥ जिकडे जातील समर्थ । त्या स्थळीं
 सर्वहि अर्थ । अर्थ असता अनर्थ । कासया घडे ॥ ५ ॥
 ' एकीं मागमागोन घेणें । एकां न मागता देणें '

निष्कमभजनें देव उणें । पडोंचि नेदि ॥ ६ ॥ समर्थ
 जिकडे जाती । तिकडे लोक धावून येती । आलेल्यांचे
 मन करीती । संतुष्ट बहु ॥ ७ ॥ बहु दूर भक्ति पसरली ।
 हिं वगैरीस येती भक्त मंडळी । सप्ता करोती योग्यकाळीं ।
 आनंदाने ॥ ८ ॥ मार्गशीर्ष चैत्र माघ मासीं । उत्सव
 करिती सप्त्यांसी । श्रावणमासीं निश्चयेंसी । साधन
 वाढविती ॥ ९ ॥ त्या स्थळीं चमत्कार । होती त्यांचा
 विचार । शोधुन पहावा साचार । विचारवंतीं ॥ १० ॥
 विचार म्हणजे इच्छ हार । न मागता होत साचार ।
 नाना अडवणींचा प्रकार । निघोन जातो ॥ ११ ॥ त्या
 स्थळांचे मोल । करितां होतसे अमोल । रत्न आणि

फोल । सारिखें कैसें ॥ १२ ॥ तेथे दोन मुखवटें सुरेख ।
 रौप्य आणि ताम्र एक । तथा मूर्तीचें कौतुक । पाहतां
 कळे ॥ १३ ॥ तेथे मृदंग नाद थोर । पुष्प सुवास संभार ।
 आश्चर्य करिती जन फार । पाहुनिया ॥ १४ ॥ कित्येक
 भक्ती बांधिल्या । सभोंवार राहण्या शाळा । तथा
 भुमीची तुळा । मुळींच नसे ॥ १५ ॥ भक्त त्रिकाळीं
 भजन करिती । कर्पूरसंभारे आरती करती । जय-
 जयकारें टाळ्या पिटती । प्रेमभरें ॥ १६ ॥ दोन
 रौप्यवेत्रिका असती । त्या देवापुढे ठेवती । सप्ताह
 प्रसंगी आणती । शोभायमान ॥ १७ ॥ टाळ मृदंग
 कित्येक । तीन झंकार घंटा अनेक । पाहुनियां हर्षित
 लोक । मनामध्ये ॥ १८ ॥ दिंड्या पताका लाविती ।
 फुलझाडे शोभा देती । मंडपशोभा पाहुनि मती । गुंग
 होय ॥ १९ ॥ चहुंकडे पर्वत । मध्ये मठ शोभत । लोक
 साधनाकरीतां जात । त्यांवरी ॥ २० ॥ जवळी तीर्थें
 असती दोन । स्नानें करिती सकळ जन । उत्तम जलें

असती पूर्ण । सर्वकाळीं ॥ २१ ॥ गुरुंच्या पादुका ठेऊन ।
 गुरुलिंगजंगम म्हणून । भक्ती चालविती नमून । तथा
 पुढे ॥ २२ ॥ शिवलिंगाजवळी गणपतीची ॥ आणि मूर्ती
 असे बलभीमाची । तेणें शोभा दुणावे साची । मूळ
 मूर्तीची ॥ २३ ॥ चौघडा वाजे समोर । स्त्रिया बसती
 माडीवर । घंटा टांगिली असे थोर । नादें अंबर
 भरतसे ॥ २४ ॥ पालखी निघे तीन रात्री । तथापुढें
 वाजती वाजंत्री । वाटे कंपायमान धरित्री । नामघोषें
 ॥ २५ ॥ गुरुलिंग मूर्ति पालखींत । बैसवुनी बारा अभंग
 म्हणत । नानापरीचीं वाद्ये वाजत । नाना छंदे ॥ २६ ॥
 पालखीपुढे नाचती । कितीएक भजन करिती ।
 गुरुलिंगजंगम नामें गर्जती । जयजयकारें ॥ २७ ॥
 पांच प्रदक्षिणा घालिती । मग मूर्ती पूर्वस्थळी
 ठेविती । नानापरी आरत्या करिती । महानंदे ॥ २८ ॥
 अन्नसंतर्पण सात दिवस । करोनि भक्त जाती
 स्वस्थळांस । तथा सप्त्यांचा उल्हास । किती म्हणून

वर्णावा ॥ २९ ॥ असो मी मतिमंद अज्ञान
 पुढील समासीं निरूपण । शिष्यवर्गाचे करीन ।
 श्रोती सावध परिसावे ॥ ३० ॥ माझे लिहिणें
 साकार । समर्थ असती निराकार । साकार लिहितां
 चुकें फार । तरी क्षमा मज किजे ॥ ३१ ॥ हें माझे
 चुकिचें लिहिणें । श्रोतीं गोड मानूनि घेणें । मज दीना
 न अव्हेरणें । क्षमा करोनि ॥ ३२ ॥ मी महाराष्ट्र भाषीं
 अजाण । अर्थव्याकरणीं बुद्धीहीन । म्हणून वर्णन संपूर्ण
 करितां नये ॥ ३३ ॥ मी असे अजाण करंटा । उगाच
 ओव्यांचा करी पुरवठा । म्हणून हे गुरुश्रेष्ठा । क्षमा
 केली पाहीजे ॥ ३४ ॥ असो धन्य धन्य हिचगेरीं क्षेत्र ।
 तेथें जाती ते पवित्र । स्वयें दर्शनें करिती पवित्र ।
 इतर जनांसीं ॥ ३५ ॥ इति श्रीहिचगेरीवर्णनं नाम
 तृतीयः समासः ॥

श्रीगणेशा नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीराम
 समर्थ ॥ जयजयजी उमदीकरा । सकल सद्गुण -
 माहेरा । चरित्र कथावया आज्ञा करा । ब्रह्मानंदा
 ॥ १ ॥ आज्ञा आपुली शिरसा वंद्य । आपण असा
 जगद्वंद्य । मनीं स्मरोनी तुमचे पाद । कथा आरंभी
 मी ॥ २ ॥ तुम्ही निर्गुण निराकार । प्रपंचीं दिसतां
 साकार । आपणां न लगें संसार । म्हणोनि संसारांतीत ।
 ॥ ३ ॥ महाराजांचे अनेक भक्त । परी कोण कोण
 झाले विरक्त । त्यांची कथा मन सुचित । समर्थ
 ऐका ॥ ४ ॥ जैसे रामदासशिष्य कल्याण । तैसेचि
 असती गुणसंपन्न । अंबुराव नामें सुजण । करोनी
 भक्त ॥ ५ ॥ कल्याण उपमेसी दिधले ॥ त्यांनी
 बहुत साधन केलें । साधनें मुख्य शिष्य झाले ॥
 म्हणून साम्य ॥ ६ ॥ हिचगेरी क्षेत्रीं । जाण । मठ ।
 बांधावया दिधले स्थान । मठामध्यें स्थळ करुन ।
 भक्ति करीत राहीले ॥ ७ ॥ असती अति साधनिक ।

संभावित आणि सात्त्विक । भक्तवान आणि भाविक ।
 सर्वोत्तम ॥ ८ ॥ समर्थे पाहून त्यांचे गुण ।
 उपदेशावया अधिकार पूर्ण । दिधला परंतु कोणीही
 जन । नुपदेशिले ॥ ९ ॥ त्यांनी सांगितले समर्थास ।
 मी आपला दासानुदास । आपण असतां उपदेशास ।
 केवीं अधिकारी होईन ॥ १० ॥ जैसी रामदासांची
 शिष्यीण । वेणूअक्का नामें सुजाण । तैसीच समर्थाची
 पूर्ण । शिवलिंगव्वा नामें ॥ ११ ॥ त्यांचे स्थळ
 जत संस्थान । लहानपणी उपदेश घेऊन । भक्ति
 करिती तेव्हापासुन । एकनिष्ठपणें ॥ १२ ॥ सदोदित
 करिती साधन । दृष्टीपुढें आत्मज्ञान । धन्य त्यांचें
 महिमान । मज न वर्णवे ॥ १३ ॥ महाराजांचे खटपटी
 भक्त । नंदाप्पा आणि तुकाराम विरक्त । दोघे भावे
 वर्तत ॥ एकनिष्ठपणें ॥ १४ ॥ नंदाप्पाचे निवासस्थान ।
 जमखडी नामें संस्थान । अनुगृहीत होऊन । बहुत
 दिन जाहले ॥ १५ ॥ लिंगायत कुळीं जन्म

बोधानंतर जाणिले वर्म । तेथोनि भक्तीवर प्रेम । अति-
 शयित ॥ १६ ॥ नेमनिष्ठें चालती । प्रति सप्त्यास
 मठीं येती । शोभायमान मठ करिती । सर्व प्रकारें
 ॥ १७ ॥ दुसरें नामे तुकाराम । विजापुरी ह्यांचा
 जन्म । बोधानंतर वधुनी भ्रम । गुरूपदीं लीन
 झाले ॥ १८ ॥ असती बहू खटपटी । भक्तिवीण
 नावडे गोष्टी । सप्ता न चुको एवढी पोटी । आशा
 यांसी ॥ १९ ॥ भजन पूजन थाटें करिती । नाना
 वाद्ये आणविती ॥ नाना छंदे प्रेमें नाचती । पालखी
 पुढें ॥ २० ॥ चिम्मडीं असती दोन सेवक ॥ कबीर
 अल्लाप्पा एक । विरक्त आणि भाविक । गुह्यज्ञानी
 ॥ २१ ॥ तयांचे करावया कथन । वक्रदृष्टिक हेंचि
 कारण । विवेकी असती परिपूर्ण । म्हणून लिहिलें
 ॥ २२ ॥ ककमरी नामें एक ग्राम । तेथील भक्त
 शंकरेप्पा नाम । बहु शिष्यांमध्ये उत्तम । भक्ती
 विषयीं ॥ २३ ॥ तेथील सर्व भक्तमंडळी । विरक्त

मानूनि त्यास त्रिकाळीं । गुरू भावित्ती वंदित्ती भाळी ।
 प्रेमें करूनि ॥ २४ ॥ तैसेचि तिकोटेकर रामराव ।
 ज्यासी संसार झाला वाव । त्यांचा समर्थ देखोनी
 भाव । सदैव आपणापाशीं ठेविले ॥ २५ ॥ ज्याचें
 उपनाव फडणवीस । बाल ब्रह्मचारी पुरुष । उदार
 विरक्त आणि तापस । गुवजिंसी तत्पर ॥ २६ ॥ त्याच
 ग्रामीं आणखी एक । असती एक भाविक । कवित्वे
 करित्ती अनेक । गंगाबाई ॥ २७ ॥ याही भक्तीच्या
 भुकेल्या । साधनीं सदोदित रंगल्या । आत्मज्ञानीं
 निष्णात झाल्या । विश्वासवळें ॥ २८ ॥ निबरगीत
 असती परमभक्त । नागाप्पा नामें विख्यात । वाद्य
 गायनीं निष्णात । गंधर्वा ऐसे ॥ २९ ॥ निबरगीत
 महाराजांचे पौत्र । समर्थासवे हिंडती सर्वत्र । गुणवंत
 आणि पवित्र । सर्वामध्ये ॥ ३० ॥ तैसाचि समर्थाचा
 एक सेवक । आठ वर्षाचा बालक । लिहितां वाचता
 कांहीं एक । येत नाहीं ॥ ३१ ॥ पांच वर्षाचा

असतां लहान । तेव्हांचि अनुग्रह झाला जाण ।
 तयें वेळेपासून साधन । निव्य करीतसे ॥ ३२ ॥ इराप्पा
 नामें बालक । असे अति भाविक । भजनीं निष्णांत
 सात्विक । सर्वाहून ॥ ३३ ॥ एकदां भजन आइके
 जरी । न विसरे प्राणांतवरी । नासिकाग्रदृष्टी ठेऊन
 करी । कामकाज ॥ ३४ ॥ इतकें लहान बालक । कैसे
 झालें अति भाविक । हेंचि वाटे कौतुक । सकल
 जनां ॥ ३५ ॥ येणेंपरी अनंत लोक । स्त्रियाहि
 आत्मज्ञानिक । धन्य तयाचे कौतुक । वर्णवेना ।
 ॥ ३६ ॥ आईसाहेब पटवर्धन । समर्थ कीर्ति ऐकोन ।
 अनुग्रहीत होऊन । भक्ति औत्सुक्ये करिताती ॥ ३७ ॥
 अंतरीं बाणिलें आत्मज्ञान । भक्तीवरी अति मन ।
 धन्य तयांचें महिमान । किती वर्णू ॥ ३८ ॥ जमखंडी
 ग्रामी लोकांस । बहुतांसि लाविले भजनास । नेला
 जन्म सार्थकतेस । हिचगेरी मठ बांधोनि ॥ ३९ ॥
 सोलापुरीं बयाबाई । भक्ति थाटें चालविती पाही ।

उदार भाविक आणि उपकाराविषयीं । सर्वात श्रेष्ठ
 ॥ ४० ॥ सोलापुरीं भक्त वाढवित्ती । तेणें समर्थांची
 वाढे ख्याती । नाना लोकास साधनस्थित्ती । सहजचि
 प्राप्त होतसे ॥ ४१ ॥ शिष्यांमध्ये ज्ञानी परम ।
 वेदांताचें पूर्ण धाम । नाना विद्या जया सुगम ।
 एकसरें ॥ ४२ ॥ वकील विजापुरीं नरहरराव त्यांस
 सांफडे भक्ति-ठाव । संपादू इच्छित्ती आत्मज्ञान नांव ।
 खटपट करित्ती ॥ ४३ ॥ ज्ञानी बहुत असून । भक्ति
 चालवित्ती प्रेमेंकरून । धन्य त्याचे महिमान । मी
 काय वर्णू ॥ ४४ ॥ कित्येक असती शब्द ज्ञानी ते न
 होती आत्मज्ञानी । परी हे शब्दज्ञान वारुनी खटपट
 करित्ती ॥ ४५ ॥ तेरदाळीं जेठमल्ल । भक्तिसामर्थ्य
 जाहले मल्ल । औदार्याविषयीं त्यासी तुल्य । कोर्णच
 नसे ॥ ४६ ॥ त्यांनीं आत्मज्ञान अनुभविलें ।
 स्वजनांसि भक्तीस लाविले । तेणें बहुत ख्याती पावले ।
 समर्थ तेथ ॥ ४७ ॥ सर्व समासांचा सारांश । द्यावया

नाही अवकाश । पंचभूतीं मुख्य आकाश । तैसेचि मुख्य
 वर्णितों ॥ ४८ ॥ मार्गें केले वर्णन । अंबुराव महाराज
 कोण । विचारवंत तुकवंत म्हणून । तुकोवासमान
 ॥ ४९ ॥ ते सर्व शिष्यामध्यें श्रेष्ठ । अधिकार सर्वाहुन
 वरिष्ठ । तैसेचि त्यांचे मन स्पष्ट । दूरदृष्टी ॥ ५० ॥
 जेवी कृष्णें नखाग्रीं पर्वत । उचलोनि रक्षिले गोकुळ-
 गोत । नद्याप्पा भक्तिमार्गास धरीत । तेणेंचि रीति
 ॥ ५१ ॥ केलें भक्तीचें रक्षण । म्हणून कृष्ण उपमा
 जाण । भक्तिमार्ग वाढवून । जन्म सार्थक केला ।
 शंकराप्पाचें वर्णन । वागें बोलिले कोठील कोण ।
 भोळा भाव असे म्हणून । सांब उपमा ॥ ५३ ॥
 रामराव ब्रह्मचारी । भाविक विरक्त अंतरीं । लक्ष
 गुरुसेवेवरी । सर्वकाल ॥ ५४ ॥ जैसे होते हनुमंत ॥
 तैसेचि हे कार्य करीत । म्हणून त्या उपमा साजत ।
 हनुमंताची ॥ ५५ ॥ आणीक असती कित्येक भक्त
 सांगों जातां असंख्य । मज ठाउके तेवढे येथ

वर्णिले मूढें ॥ ५६ ॥ मी अज्ञान मतिमंद । मज न
 समजती नाना छंद । श्रोतीं यांतचि आनंद । मानून
 घ्यावा ॥ ५७ ॥ असो, ऐसा भक्तिपंथ । सागरापरा
 वाढला । वहूत मी काय वर्णीं तेथ । मंदमती ॥ ५८ ॥
 इति श्राशिष्यावर्गनिरूपणं नाम चतुर्थः सभासः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥ श्रीराम
 समर्थ ॥ आतां वहू सत सभा । जिये सभेसी मुकित
 सुलभा । जेथें जगदीश स्वयें उभा । सप्रेंमभरें ॥ १ ॥
 संतसभा अतिशय वाढली । अमर्याद होत चालली ।
 गणना नाहीं ऐसी ज्ञाली । त्या सभेची ॥ २ ॥ असो,
 ऐसे ज्ञान वाढले । मज मंदमतीस काय कळे । नेति
 नेति वेद थकले । शद्वज्ञानें ॥ ३ ॥ सहस्रमुखी शेष ।
 तोही थके वर्णवियास । मी तों अज्ञान खास । केंवी
 वर्णू ॥ ४ ॥ नाहीं भक्ति मुख्य देवाची । शद्वज्ञानें

बडवड साची । आयुष्य गेले व्यर्थचि । मायाजाळी
 ॥ ५ ॥ मनीं कामना धरुन । भवित करिती सकळ जन ।
 तैसेची मीही अजाण । करीतसे ॥ ६ ॥ निष्कामत्व
 मोक्षप्राप्ती । सकामत्वे जन्मप्राप्ती । म्हणून निष्काम
 कैसी भक्ति । निरुपिजेल ॥ ७ ॥ निष्काम म्हणजे
 कामनेवीण । शिवाशीं जीव भेटून । जै शिवांतचि
 होई लीन । तै सुटका ॥ ८ ॥ सुटल्यावरी देव होत ।
 जग ॥ सगळे उद्धरीत । जगीं सांभसमान शोभत ।
 शाश्वतरूपे ॥ ९ ॥ सा म्हणिजे 'साहा' गुण । 'भ'
 म्हणिजे भविष्य जाण । तोडून रेषा फिरवून । घेतली
 पहा ॥ १० ॥ रेषा फिरण्यास मुख्य कारण । एकनिष्ठ
 भक्ति जाण । तथा भक्तिचे निरसन । सावध ऐका
 ॥ ११ ॥ 'भ' म्हणती भविष्यास । 'ती' म्हणती
 हरिमायेस । हरिमायेनें शेवटास । होणार नेलें ॥ १२ ॥
 भविष्याच्या शेवट करुन । प्रपंच परमार्थ दोहोंतून
 मीकाढूपणातें । पार तरले ॥ १३ ॥ या दोहोंमध्ये

बोजा । आत्म्यापरी ठेऊन ओजा । साधकां करीती
 सहजा । आपणासारिखे ॥ १४ ॥ अथवा बुध मुमुक्षु
 मंडळी । येऊन मिळती तयांजवळी । तयांसाठीं तात्काळीं ।
 करिती साधु ॥ १५ ॥ अभंग ॥ आपणासारिखें
 करिती तात्काळ । नाहीं काळवेळ तयांलागीं ॥ १ ॥
 ऐंसी युक्ति चालली पाही । जी वर्णितां येँ ऐसी
 नाहीं । दासबोधीं कथिला तोही । दृष्टांत ऐका ॥ १६ ॥
 दा. वो. द. १५ स. २ ओवी ॥ २३ ॥ खनाळामध्ये
 जाऊन राहे । तेथे कोणीच न पाहे सर्वत्रांची चिंता
 वाहे । सर्वकाळ ॥ १ ॥ खनाळामध्ये राहून । सभा
 थाटे चालविती पूर्ण । लोकां प्रचित दाखवून । भक्ति
 वाढविली ॥ १७ ॥ प्रचीत म्हणजे आत्मप्रचीतीं ।
 गुरुप्रचीति शास्त्रप्रचीती । प्रत्येक गोष्टीची प्रचीति ।
 साक्षात्कारें ॥ १८ ॥ साक्षात्कार म्हणजे अक्षात ।
 साहा गुणांचा पालट होत । तई जनांत प्रख्यात ।
 होइजेल ॥ १९ ॥ षड्गुण कैसे पालटावे । कामें

भक्तीस वाढवावे । क्रोधें मायेतें वधावे ॥ तरीच
 साक्षात्कार ॥ २० ॥ तुकाराम । रामदास । करितो
 गद्यपद्यास । त्यांसि धरुनि भक्तिस । उत्तेजन द्या
 कीं ॥ २१ ॥ सगुण ब्रह्माच्या योगें । संभवामी युगे
 युगे । ऐसे अवतार अवघे । निर्गुण झाले ॥ २२ ॥
 अवतार महत्कृत्यें करिती । भक्ति मार्ग वाढविती ।
 शरणागतांसि रक्षिती । सर्वकाळ ॥ २३ ॥ दा० बो०
 द० ७स० १० ओंवी ४० ॥ शरणागतांची वाहे चिंता ।
 तो एक सद्गुरुदाता । जैसे बाळक वाढवी माता ।
 नाना यत्नें करुनि ॥ १ ॥ भक्ती वाढण्या कारण एक ।
 बोलणें चालणें दोन्ही एक । समर्थाची प्रतिज्ञा एक ।
 तीही ऐका ॥ २४ ॥ दशक वारा दासबोधी । समास
 दहा काढा आधीं । सत्तेचाळीस ओंवी बोधी । तैसेंचि
 आचारती ॥ २५ ॥ ओंवी ॥ आमुची प्रतिज्ञा आहे
 ऐशी । कांही न मागणें शिष्यांसी । आपणा मागणें
 जगदीशासी । भजत जावें ॥ १ ॥ म्हणून शिष्य

झाले उदंड । परमेश्वरा ध्याती अखंड । हरिरामोशाचें
 बंड । तेथे कैचें ॥ २६ ॥ सभेत वृद्ध तरुण बाळ ।
 पुरुष स्त्रियांदि सकळ । गजरे करिती कल्होळ ।
 एकवटोनी ॥ २७ ॥ सभेंत असती पंचाक्षरी । षडक्षरी
 त्रयोदशाक्षरी । द्वयक्षरी त्र्यक्षरी आणि चतुरक्षरी ।
 तेही असती ॥ २८ ॥ समर्थास जे निंदिती । तेही
 अवघे वंदिती । अनुभवार्थ ऐकतां घालती ।
 लोटांगण ॥ २९ ॥ आपुला मार्ग त्यजून । उपदेश
 घ्यावया येती जन । सत्यप्रचीती पावून । आनंदती
 ॥ ३० ॥ अतिदूर स्थानीं जे असती । तेही दर्शनालागी
 येती । तेणें राष्ट्रीं भरली कीर्ती ! चोहींकडे ॥ ३१ ॥
 सातान्याचे कांही येती । कोल्हापुरासी आहे कीर्ती ।
 हुवळी धारवाड मिती । काय वर्णू ॥ ३२ ॥ मुंबापुरीत
 कांही असती । रत्नागिरी पुण्यात ख्याती । बहुत
 असती कोंकण प्रांती । येती जाती ॥ ३३ ॥ जमखंडी
 हें मुख्य स्थान । अनुग्रहीत सर्व सुजाण । लिगायत
 आणि ब्राह्मण । बहुत असती ॥ ३४ ॥ तैसेंचि एक

सोलापूर । त्याहून थोर विजापूर । अनुगृहीत लोक,
 फार । त्या स्थानीं ॥ ३५ ॥ आणिक एक जत
 संस्थान । त्याहूनि वरीष्ठ । चिम्मड स्थान । भाविक
 असति चिम्मड जन । भक्तिविषयीं ॥ ३६ ॥ असो
 ऐशीं असंख्य स्थळें । मज रंकासी काय कळे ।
 यशकीर्तिप्रताप झळाळें । समर्थांचा ॥ ३७ ॥
 ऐसे व्हावया कारण । सांगिजेल विस्तारुन ।
 संतांसींच बाणे खूण । अनुभावाची ॥ ३८ ।
 यशकीर्ति विस्तारली । असंभाव्य पसरली । यशकीर्ति
 प्रताप बोली । ऐका निरसन ॥ ३९ ॥ ' य ' म्हणजे
 इहलोक । ' श ' म्हणजे आशा टाक । ऐसे हे
 समर्थ देख । म्हणोनि लोक धुंडिती ॥ ४० ॥
 कीर्ति म्हणजे भगवंतकीर्ति । आपण सर्वदा मुखें गाती
 समस्तांकडून गावविती । सर्वकाळ ॥ ४१ ॥ भगवंत-
 कीर्ति गाजवितां । साधुकीर्ति होते तत्वतां । हें सांगा-
 वया नको आतां । परी सांगितलें ॥ ४२ ॥ प्रताप म्हणजे

परताप । परताप ह्यणजे जनताप । सोशिल्या होतो
 प्राण । एरव्ही नाही ॥ ४३ ॥ ऐसी कीर्ति
 समर्थाची । फेरी चुकते चौऱ्यांशीची । दृष्टांत
 वाणीं तुकारामाची । तीही ऐका ॥ ४४ ॥ अभंग ॥
 नरदेहा यावें हरिदास व्हावें । तेणे चुकवावे
 गर्भवास ॥ १ ॥ ऐशा शर्तीवरी समर्थ । आश्रम पावले
 गृहस्थ । क्रियाकर्म वरिष्ठ । सकळामध्ये ॥ ४५ ॥ समर्थ
 नरदेह पावले । सत्य ब्राह्मण गुरु केले । ब्राह्मण
 कोणासि ह्यणितलें । तेंहीं ऐका ॥ ४६ ॥ ब्रह्म जानाति
 ब्राह्मणः । हे वर्म जानती गोसावी । इतरां होय गाथा
 गोवी । अंजणेवीण जाणती केवीं । गुप्त धन ॥ ४७ ॥
 निंदक जरी शरण आला । अनुग्रह देती ह्याला ॥
 गुह्यार्थ सांगूनि सन्मार्गाला । लाविती सदा ॥ ४८ ॥
 तेणें चुकविली फेरी । त्यासी न दिसे थमनगरी ॥
 आपण तरूनि लोक तारी । धन्य ते साधु ॥ ४९ ॥
 ज्योतीस ज्योत मिळोन जाते । ब्रह्मपदीं ऐक होते ॥

तेव्हा एकटी कुडी पडते । पृथ्वीवरी ॥ ५० ॥ जैसे
 आत्मज्ञान जीर्ण । तैसाचि मार्ग पुरातन । संभवामि
 युगे युगे ह्यणून । अवतार होती ॥ ५१ ॥ निंदक
 जरी पुण्यवंत । तरी यमाच्या जाचीं पडत । ऐसें
 लिहण्या आधार मिळत । ह्यणून लिहिलें ॥ ५२ ॥
 जे या मार्गी चालले । ते जन्ममृत्यूपासून सुटले ।
 इतर ते अवघे बुडाले । निदितां निदिता ॥ ५३ ॥
 लिहूं नये परी लिहिलें । निदकांस दूषियलें । तींहीं
 सत्य पाहिजे शोधिले । ह्यणोनियां ॥ ५४ ॥ अभंग ॥
 रेडा बोले भित चाले । महिमा ज्ञानदेवाची ॥ १ ॥
 आतां याची प्रचीत । चित्त देऊन ऐका समस्त ।
 एकोनियां यांतील भावार्थ । समजून घ्यावा ॥ ५५ ॥
 'रेडा' म्हणजे अज्ञानाकडून । 'बोले' म्हणजे वेद
 बोलावून । ज्ञान्यास लज्जा आणून । भक्तिमार्गा
 ओढिती ॥ ५६ ॥ 'भी' म्हणजे भीती । 'ती'
 म्हणजे त्रिगुण जगती । जगीं त्रिगुणांची भीति

सर्वदा असे ॥ ५७ ॥ 'मही' म्हणजे भूमीवरी ।
 त्रिगुणा भिऊनि चाले अंतरीं । तई महिमा चढल्या-
 वरी । ज्ञानदेवचि तो ॥ ५८ ॥ दृष्टापुढे 'ज्ञान'
 पाहिले । तै साक्षान् 'देव' चि झाले । ह्यणून ज्ञानदेव
 ह्यणितले । पृथ्वीवरी ॥ ५९ ॥ ऐसे समर्थ ज्ञानदेव
 झाले । गुह्य तेची प्रगटविले । सर्व विश्व ब्रह्म केले ।
 धन्य धन्य साधु ॥ ६० ॥ आता हंस परमहंस यांचे ।
 लक्षण करितों उभयतांचें । एकाग्रमनें ऐका साचे ।
 श्रोते जन ॥ ६१ ॥ हंस लक्षण प्रपंचात । हौस धरुनि
 राहत । प्रपंचीं परमार्थ करीत । आणि अंतरीं मुक्त
 ॥ ६२ ॥ प्रवृत्त मार्ग स्वीकारिती आणि समुदाय
 वाढविती । मुक्त होऊनि मुक्त करिती । साधकजनां
 ॥ ६३ ॥ हंस राहे ससारीं । परी भार ठेवी देवावरीं ।
 जैसा वाळ खेळे अधांतरीं । ताताधरे ॥ ६४ ॥
 परमहंस केवल परमार्थी । अनन्यांसि उपदेशिती ।
 निवृत्तिमार्ग स्वीकारिती । प्रवृत्ती सांडुनि ॥ ६५ ॥

हंसा आणि परमहंसा । एकचि पदवी दोघां पुरुषां ।
 किंचित् भेद तोही सहसा । न समजे ॥ ६६ ॥ आता
 मुक्तिचें लक्ष्मण । विशद दावुं बोलून । तेंचि आता
 सावधान । श्रोती परिसावें ॥ ६७ ॥ गुरुवांचुन नाहीं
 मुक्ती । ऐसें सांगितलें सिद्धांती आतां नामधारकांची
 स्थिती । बोलीजेल ॥ ३८ ॥ नामधारक आणि नेमस्त ।
 गुरुवचनीं विश्वास धरीत । आचार बळें शोभत ।
 अंती मुक्त होय ॥ ६९ ॥ वासनाक्षय ह्यणजे मुक्ती ।
 ऐसे सर्वत्र म्हणती । परी ऐशिया नामधारकाची
 गति । वेगळीच असे ॥ ७० ॥ दा० बो० ॥ जेचि क्षणी
 अनुग्रह झाला । तेचि क्षणीं मोक्ष झाला । बंधन कांही
 आत्म्याला । बोलोंचि नये ॥ १ ॥ अभ्यासें घेंती
 आत्मदर्शन । मी आत्मा अनुभवती पूर्ण । विश्व ब्रम्ह
 जाणती जाण । ते जीवन्मुक्त होती ॥ ७१ ॥ अंती
 मुक्ति आणि जीवन्मुक्ति । यात महदंतर निश्चितीं ।
 म्हणून अभ्यासे स्वरूपस्थिती । अनुभवावी ॥ ७२ ॥

याचि देहीं याचि डोळा । घ्यावा मुक्तिचा सोहळा ।
 स्वरूप न पाहतां बावळा । नामधारक होय ॥ ७३ ॥
 आपणां नको साधन । नाममात्रें मुक्त झालों जाण ।
 ऐसे मनी दृढ धरुन । साधन चुकविती ॥ ७४ ॥
 प्रपंचभीति उडेना । काम क्रोधासि जिकवेना ।
 अनिर्वाच्य आनंद सापडेना । साधनावाचुनीं ॥ ७५ ॥
 साधन नसतां विषयजाळीं । नामधारक सांपडे
 तात्काळीं । अभ्यासें खणून वासनामुळी । ह्यणून
 काढावी ॥ ७६ ॥ जो नामधारक आचारभ्रष्ट । तो
 समजावा योगभ्रष्ट । गुरुवचन सांगतो स्पष्ट । मुक्तीस
 न पावे ॥ ७७ ॥ गुरुसी पुनःशरण रिघावे । तरीच
 त्याने मुक्तीस जावे । गुरु नसता लागें यावे । पुनः
 संसारसी ॥ ७८ ॥ योगभ्रष्ट जन्म पावती । मानव-
 कुळी जन्म घेतीं । परी लक्ष चौऱ्यांशीची गती । चुकोन
 जाते ॥ ७९ ॥ मानव जाहल्यावरी । ज्ञानमार्ग
 सांपडे झडकरी । प्रयत्न होताची करीं । मोक्ष येतो

॥ ८० ॥ एतद्विषयीं सद्गुरुवचन । एकचि असें प्रमाण ।
 ग्रंथाहून साभिमान । गुरुवचनीं धरावा ॥ ८१ ॥ शंका
 धरुन बैसला । अर्थी अनर्थ पै केला । मग ग्रंथ तो
 तुह्यांला । काय करील ॥ ८२ ॥ अभंग ॥ मातापिता
 दोन्ही जीवेची मारावे । चरण वंदावे वायकोचे ॥ १ ॥
 या अभंगी होतां अनर्थ । अनर्थामध्ये आहे अर्थ । अर्थ
 आणि अनर्थ । पाहावा तैसा ॥ ८३ ॥ सुलट अर्थ सर्वा
 समजे । उलट आत्मज्ञानी समजे । आम्ही आत्मज्ञानी
 शोधिजे । जनाविरुद्ध ॥ ८४ ॥ कळतां कळतां कळों
 येतो । ज्ञीधितां शोधितां शोध लागतो । वळतां वळतां
 वळूं लागतो । गुह्य अर्थ ॥ ८५ ॥ 'माता' तेचि
 हरिमाया । 'पिता' अकहंर राया । आत्मबोध-शस्त्र
 उभया । जीवेचि मारी ॥ ८६ ॥ 'बा' म्हणिजे
 संबोधन । 'एक' म्हणिजे वस्तुरूप जाण । तयाचे
 वंदावे चरण । दर्शनाउपरी ॥ ८७ ॥ परी तो आत्मा
 कैसा आहे । आणि कैसेनि लाहे । तेंची आतां स्वभावे ।

निरूपिजेल ॥ ८८ ॥ आत्मा द्रष्टव्य म्हणुन एक । श्रोतव्य
 नाम दुझे देख । मंतव्य तिसरे चौथें आणिक ।
 निदिध्यांसितव्य ॥ ८९ ॥ आत्मा द्रष्टव्य आत्मा
 पाहाणें । आत्मा श्रोतव्य श्रवण करणें । मंतव्य
 म्हणजे मनीं विचारणें । सर्व कांहीं ॥ ९० ॥ निदिध्या-
 सितव्य म्हणजे ध्यानीं । रूप अभ्यासें प्रगटें नयनीं ।
 मग ते जनीं आणि मनीं । सर्वदा दिसें ॥ ९१ ॥ ध्यान
 करुन रूप पाहाणें । उगमा जातां जन्म नेणें । ऐशी
 आशा धरुन राहाणें । मनामध्ये ॥ ९२ ॥ श्लोक ॥
 नभासारखे रूप या राघवाचें । मनीं चिंतितां मूळ
 तुटे भवाचें ॥ याहून सुलभ कबीरवचन । मुठा वाटे
 तेंहि गहन । श्रोतीं वाचावें देऊन मन । पुढें आहे ॥ ९३ ॥
 वचन ॥ देखो तो खसखस मूरीद मरे तो वसवस
 ॥ १ ॥ ऐसेचि एक कानडींत । तेही दिधलें आहे येथ ।
 सुलभ जाणा अतिशयित । साधकांसी ॥ ९४ ॥
 वाक्य ॥ कुरहुर्कडरे मरळि भववके बरलारि ॥ १ ॥

ऐसे आधार असूनी । कोणी खरे न मानिती जनीं ।
 म्हणून चमत्कार मनीं । मानिती साधु ॥ ९५ ॥
 म्हणुनि सत्य मार्ग धरुन । असत्यपंथ द्या टाकून
 भगवद्भजन वाढवून । कीर्ती उरवा ॥ ९६ ॥
 सांप्रदायाचा गौरव केला । आणि ज्ञानमार्गही
 सांगितला । क्षमा कीजे अर्भकाला । अज्ञान जरी
 ॥ ९७ ॥ अथवा क्षमेचें नाही कारण । समर्थकृपें
 लिहिलें पूणे । समर्थकरींची मी लेखण । म्हणून क्षमा
 नलगे ॥ ९८ ॥ जैसे समर्थ लिहिती । तैसीच लेखणी
 चाले ती । दोष मजकडे नच येती । तिळमात्र ॥ ९९ ॥
 ऐशा ग्रंथाचा कर्ता । तो एक सद्गुरुदाता । गणपति
 अज्ञान आहे तत्वतां । दासानुदास ॥ १०० ॥ इति
 श्री ज्ञाननिरूपणं नाम पंचमः समासः

पुंडलीक वरदा हरि विठ्ठल !

जयजय भाऊराव राज सद्गुरु । पदकमली
 नमित असे दास श्रीगुरु । धृ० ॥ कवि गणपती-
 रचित ग्रंथ येथे पातला । मंदमती परी मजसी मान
 हा दिला ॥ त्वां दिधल्या बुद्धीनें म्यांहि पाहिला ।
 शुद्धाशुद्धी । बुद्धी । परि करुनि । करीं लिहुनी । पदि
 नमुनी । धाडि पामरु ॥ जयजयजय ॥ १ ॥ फेरफार
 गुर्वज्जे अल्प जाहला । शद्धान्वय जनघाटीं कांहीं
 घातला । मम शिरीं तव छत्रकृपा म्हणुनि संपला ॥
 भक्ती । उक्ती । युक्ती । मजजवळीं । नाहीं मुळी ।
 भवजाळीं । बुडत श्रीगुरु । जय० ॥ २ ॥ जठरानळ-
 काजे या दिवस लागले । म्हणुनि क्षमा मागाया पद्य
 निर्मिले । पद्य-पुष्प चरणांबुजि आजि वाहिलें ।
 तारी । वारी । सारी । मद्भीती । सौख्यतती । मागे
 अति । पंचनदिकरु ॥ जयजय० ॥ ३ ॥

१२६

ॐ

श्री समर्थ अंबुराव महाराज यांचे

संक्षिप्त चरित्र.

सहावा समास

ॐ नमो सद्गुरूवरा । आत्मतेज प्रभाकरा । सुमन मम
विकसित करा । आत्मदेवा ॥ १ ॥ श्रीसमर्थ भाऊराव ।
अमित त्यांचा शिष्यसमुदाव । विराजत त्यांत अंबुराव ।
उडुगणीं जेवि चंद्रमा ॥ २ ॥ वेष असत तो बावळा । परि
अंतरीं अध्यात्मकळा । भक्तिभावाचा जिव्हाळा ॥ विलक्षणचि
वसतसे ॥ ३ ॥ जयास सद्गुरू हाचि देव । सद्गुरूपदीं
दृढतम भाव । सद्गुरुसि समर्पुनी सर्व । अनन्यपणें राहात
॥ ४ ॥ मति जयाची अतिप्रखर । नीतिनेमही खडतर ।

भगवंताचा साक्षात्कार । दिव्य जयासी जाहला ॥ ५ ॥ जो
 कृपेचा सागर । विनयभावाचे आगर । ना शिवे जयः
 अहंकार स्वप्नांतहो कदापि ॥ ६ ॥ प्रेमाची जो प्रेमळ मूर्ती
 अचल नेमाची प्रतिकृति । जयाचेनी भक्तिस्फूर्ति ।
 अभाविकाही होतसे ॥ ७ ॥ जेणे परमार्थ साधन । आमरण
 केले जाण । भगवंतावीण एक क्षण । वाया न ज्यांनीं दव-
 डिला ॥ ८ ॥ ऐसा आमुचा स्वामिराव । बाबा त्याचे प्रिय
 नांव । ज्याच्या तपे भक्ति भाव । उपजला अभाविकांसाठी
 ॥ ९ ॥ जिगजिन्नी जगज्जयिनी जाण । केली बावानीं जन्म
 घेऊन । करणिकांचे कुलपावन । त्यांच्या दिव्य जीवनें
 ॥ १० ॥ बागुराव चुलःश्रावरी । निवरगीनाथांची अति
 प्रीति । तन्निरूपणीं वाचती पोथी । निवरगीतचि राहती ।
 ॥ ११ ॥ बालणीं निवरगीस असतां । बाबा भेटत
 निवरगीनाथा । नाथ नित्य त्या साखर देता । सक्रीमुत्या
 त्या ह्मणती ॥ १२ ॥ सक्रीमुत्याचें दिव्य दर्शन । न घडे तें
 दिती शिक्षा पूर्ण । जें दिती घडे पुण्य दर्शन । शिक्षक प्रसन्न

ते समयीं ॥ १३ ॥ ऐसा अलौकिक अनुभव । बालकाचा
 वाढवी भाव । श्रीबाबांना ही ते देव । तेव्हांपासून वाटत
 ॥ १४ ॥ यथाकाळीं लग्न जाहलें । तरुण बाबा आनंदले ।
 इंचगिरीस सकुटुंब राहिले । करणिकवृत्ति करूनिया
 ॥ १५ ॥ निंबरगीमहाराज इंचगेरींत । एकदा
 कुलकण्यच्या घरीं उतरत । सारी रात्र साधना वसत ।
 आश्चर्य बाबांना वाटले ॥ १६ ॥ त्यांनी त्रिवार विचारणा
 केली । लोकल्यानें वसण्याची वेळ आली । 'इन्नायित्तप्पा'
 म्हणोनि । सकाळी हुल्याळाप्रति ते गेले ॥ १७ ॥ कांहीं
 काळ ऐसा लोटला । आकस्मिक आला यमाचा घाला ।
 कन्या कांता स्वसदनाला । करालकालें खेंचल्या ॥ १८ ॥
 पडतां आकाशींचो कुन्हाड । उडाली अंतरी गडबड । मति
 जाहली दिड् मुढ । क्रांति प्रचंड प्रपंची ॥ १९ ॥ उपजले
 वैराग्य प्रबळ । गेले गाणगापुर तात्काळ । उपोषण
 करूनिया सकळ गुरुवरित त्यांनी वाचिलें ॥ २० ॥ तेव्हां
 तया दृष्टांत झाला । श्रीदत्तांनीं सद्गुरु दाविला । त्याप्रति

श्री अंबुराव महाराज

जन्म-जिगजिन्नी

१८५६

समाधी - इंचगेरी

२२-१२-१९३३

जाया आदेश दिधला । नंतर बाबा परतले ॥२१॥ तेच
 समयीं निबरगीत । श्रीभीमरायाचा उत्सव होत । गेले
 असतां बाबा तेथ । सद्गुरुदर्शन घडे त्या ॥२२॥ देवळां-
 पुढील चौथऱ्यावर । बैसले होते उमदीकर । पाहतां
 त्यांना हेचि गुरुवर । अंबुरायासी वाटले ॥ २३ ॥ परंतु
 सादर आणि सभय । बाबांचे ते चित्त होय । जाणोनि
 संकोच हा राव । देई तमाखू चिमुटभर ॥ २४॥ येणें भया
 नष्ट झालें । बाबा समर्थ सन्निध बैसले । वृत्त आपुलें
 निवेदिले । समर्थचरणी तेघवां ॥२५॥ परमार्थावीण दुःख न
 टळे । नामेंवीण परमार्थ न मिळे । तंव नाम घेई ब
 भाववळें । ऐसें बोधिले सद्गुरुनीं ॥ २६ ॥ 'मागुता येईन'
 ऐसे कथुनि । अंबुराव निघाले तेथोनी । संसार नाश येणें
 म्हणुनी । नामभय वाटे त्या ॥२७॥ जाणोनि बाबांचो
 सुप्तशक्ती । नाम देण्या उद्युक्त होती । शिष्या करवो घसवून
 आणित्ती । समर्थ बाबांस ते समयी ॥२८॥ सावळसं-
 भाऊराव । गुरुबंधु ते महानुभाव ॥ त्यांना खुणावतीं

गुरुदेव । नाम देण्याकारणें ॥२९॥ दिव्यनाम पडतां
 श्रवणीं । वृत्ति पालटली तत्क्षणीं । नासाग्रीं दृष्टी ठेऊनी ।
 बाबा निघाले नेम करीत ॥ ३० ॥ इंचगिरीस बाबा येत ।
 परि नासाग्रीं दृष्टी अविचलित । यापरी सतत नेमांत ।
 एक मास लोटला ॥३१॥ झाळी नेत्रव्यथा भीकर । तेजरूप
 दिसतीं अपार । भ्रांत होय साधकवर । घात झालासे
 म्हणोनिया ॥३२॥ सावळसंग ग्रामी पातलें । गुरुसो
 इतिवृत्त निवेदिलें । म्हणे मज गरीवाचे डोळे । गेले आता
 काय करूं ॥ ३३ ॥ गुरुराय हसती तेधवां । जमवून
 शिष्यांचा मेळावा । सांगोनि नवशिष्याच्या अनुभवा ।
 अनुभवपदें म्हणविती ॥३४॥ प्रातःकाळी नेमा त्वरित ।
 बाबा जात डोंगरांत । माध्यान्ह उलटता परतोन येत । ऐसे
 निष्ठुर तप केलें ॥३५॥ अखंड साधने सिद्धि मिळवी ।
 ससारचिंता सुदूर पळवी । भक्तियोगाचा मार्ग मळवी ।
 मिळवी प्रेम सद्गुरुंचे ॥ ३६ ॥ तव शेत एक लिलावांत
 घेंतलें तें भाचा त्यास देत । दोन पोती धान्य त्यांत ।

ध्यावरी निर्वाह तयाचा ॥३७॥ दोहोचें ते तीन झाले। तिन्हीं
 जागीं सहा पातले । तव एक पोतें बाबानीं दिलें । निवरगीं
 सप्ताहानिमित्त ॥ ३८ ॥ हें पाहोनी समर्थ तोषले ।
 वलूतेदार त्वां मज केले । एसें म्हणोनि आशिर्वादिले ।
 'ओक्कळि गोमन' घ्यावें बा ॥ ३९ ॥ अंकुरला जो भाव
 अमोलिक । आतां यांतचि अमित पीक । देईल तुज जग-
 न्नायक । आशीर्वाचन हे सद्गुरूंचें ॥ ४० ॥ सहाचे मग
 वारा होत । बारांचें बावीस जमत । पुढें छत्तीसही
 येत । उणें काय देव देतां ॥४१॥ अनंत हस्तें देतां देवें ।
 दोहातीं ते किती घ्यावे । चालवी योगक्षेम तोचि सर्वें
 चिंता करणें कासया ॥४२॥ बाबांनी घंदा सोडिला ।
 केवळ परमार्थ वाढविला । अमित नामप्रेमा जोडला ।
 सेविलास सद्गुरुनिष्ठने ॥ ४३ ॥ चित्तीं ज्याच्या वसें नाम ।
 करील काय तया काम । परी या मायिकाचा नेम । प्राणां-
 तींही न धरवे ॥ ४४ ॥ वैराग्य आणि यौवन । समरस होणे
 अति कठिण । महद्भाग्ये हें लाभें जाण । सद्गुरुकृपें

बाबांना ॥४५॥ एवं समर्थकृपेचे आश्रित । समर्थसन्निधचि
 राहात । शंका विचारी सदोदित । चिकिंसक मति तयांची
 ॥४६॥ जाणोनि शिष्याचे मनोगत । सद्गुरु प्रेमानें उत्तरत ॥
 निवारूनिया शंका समस्त । करिती सम धान तयाचें ॥४७
 यापरी सहावर्षे पर्यंत । बाबा अति वादनिरत । समर्था
 बेजार करीत । अनावर जिज्ञासा तयाची ॥४८॥ शंवटीं
 एकदां श्रीबाबांनी । आपणा नामाधिकार दिला कंणी । एंसे
 निबरगी येथें विचारोनी । समर्थाना त्रस्त केलें ॥४९॥
 सायंकाळी नेमास बैसले । तो दृष्टांती निबरगीनाथा देखिले
 बाबांना त्यांनी दटावले । कांरे जीभ त्वां लांब केली ॥५०॥
 भाऊरायास नामाधिकार । म्यां दिधला असे साचार । तुज
 का त्याचा कारभार । उगाचि साधन करीत जा ॥५१॥
 तेव्हां सद्गदित अंबुराये । देहभाव समर्था अपिला स्वयें ।
 गुरुवाक्य वेदवाक्य होये । मग त्या अनन्य शिष्यासी ।
 ॥ ५२ ॥ हरपला जंव देहभाव । विलीन गुरुपदी अंबुराव ।
 अनन्यभावे दिव्य अनुभव । लाभला तया तात्काळ ॥५३ ॥

बाबांच्या भावास भुलून । इंचगिरीस मठ स्थापून ।
 सुशाण्याचें घर पावन । समर्थमी पैं केले ॥५४॥ वाढला
 समर्थ शिष्यगण । उभारला मठ तेथेंचि जाण । सप्ताहसमयीं
 भक्तजन । जमत साधनाकारणे ॥५५॥ क्षेत्र भक्तीचे माहेर
 झालें । मठाधिकारी बावास कल्पिले । सप्ते सकळ थाटांत
 चालले । अविरत सेवेनें तयांच्या ॥ ५६ ॥ देखोनि बावांची
 सेवाभक्ती । संतोषें समर्थ उद्गारती । तुझी सेवा मीं वानू
 क्ती । धन्य धन्य वा अंबुराया ॥५७॥ आला समर्थाचा
 निर्याणदिन । शिष्यवृंदासि तो दुर्दिन । सर्वत्राना अत्यंत
 जाण । दुःख झालें तें समयीं ॥ ५८ ॥ समर्थ समधिस्त
 झाल्यावरी । विव्हळ बाबा अभ्यंतरी । न जाती तें मठा-
 बाहेरी । साधनीं निरत सर्वदा ॥ ५९ ॥ नाम द्यावया
 अधिकार । आधींच मिळाला असता थोर । न देई नाम
 शिष्यवर । तीन वर्षेपर्यंत ॥६०॥ पुढें परमार्थप्रसार ।
 राहिला जाणोनि सत्वर । समर्थ आज्ञेनुसार । नाम द्यावया
 आरंभिलें ॥६१॥ नंतर दिन पाहून वरा । श्रीवावा

निघाले जगदुद्धारा । करुनि हरिनामाच्या गजरा । झेंडा
 रोविला समर्थांसा ॥ ६२ ॥ बावा गांवोगावीं जात । भक्त-
 मंडळी नेत जेथ । त्रिकाळ निरूपण भजन करीत ।
 उद्धरित भाविकांसी ॥ ६३ ॥ परी आपुलें त्रिकाळसाधन ।
 समर्थापरी न चुककविती जाण । श्री.बाबांचे नित्य निरूपण ।
 समर्थांचेंच वाटत ॥ ६४ ॥ तव निरूपण ऐकून निदकजन ।
 म्हणती शब्द छिन्नमिन्न करुन । त्यांचें सौंदर्य हिरावून ।
 कुरूप तयां करताती ॥ ६५ ॥ शब्द केवळ वाहन । अर्थ-
 वाहक तो जाण । नेणती परी हे कुहकजन । सेविती शिष्य,
 अर्थसत्व ॥ ६६ ॥ शब्दांस करुनि साधन । बावा वदती
 स्वानुभवज्ञान । असार सोडून सार जाण । राजहंस चाखती
 ॥ ६७ ॥ पुढें मठांत द्वैत माजलें । श्री बाबांनी ते स्थान
 सोडिलें । आपण अलग राहू लागले । वाढवित भक्ति
 तपोबळें ॥ ६८ ॥ वृत्ति सदैव उदास । न मागती कांहीं
 कोणांस । भावबळें भगवंतास । भजा ऐंसेचि मागत ॥ ६९ ॥
 श्री बावा फिरत अविश्रांत । भक्ति वाढवावया जनांत ।

भक्ता देवुनि आत्मप्रचीत । कृतार्थ त्यांना पै केलें ॥७०॥
 पुढें वृद्धापकाळ झाला । न सोसती श्रम शरीराला । देह अत्यंत
 क्षीणला । उद्धारकार्य तरि चालें ॥७१॥ जंब उदरव्यथेनें देह
 पौडिला । तंवह नेमांत खंड न पडला । विदेहभाव वसे तय
 वेळां । नसें व्यथांगहा मुखावरी ॥७२॥ जाणोनि आपुला
 निर्याणदिन । आदेश दिला शिष्यालागोन । नाम मनीं दृढ
 धरुन । पथ्य पळा अविचलित ॥७३॥ नुरली आस मम
 किंचित । नारायण नारायण म्हणत । उडून जातो आकाशांत
 एसें वदोनी देह ठेंवी ॥ ७४ ॥ नाम सतत सादर स्मरणें ।
 नीतिनियम अखंड पाळणें । सत्संगासी सदैव सेविणें । भोगणें
 भगवदानंद ॥७५॥ हाचि बाबांचा दंडक । आचरुनि दाविला
 तो देख । करुन करवून अनेक । उद्धारागति पै नेले ॥७६॥
 श्रीरामरायाच्या प्रेरणेने । कृष्ण सखयाच्या सहाय्याने ।
 हार मनोहर गुंफी कवनें । अर्पितसे तो श्र. चरणीं ॥७७॥

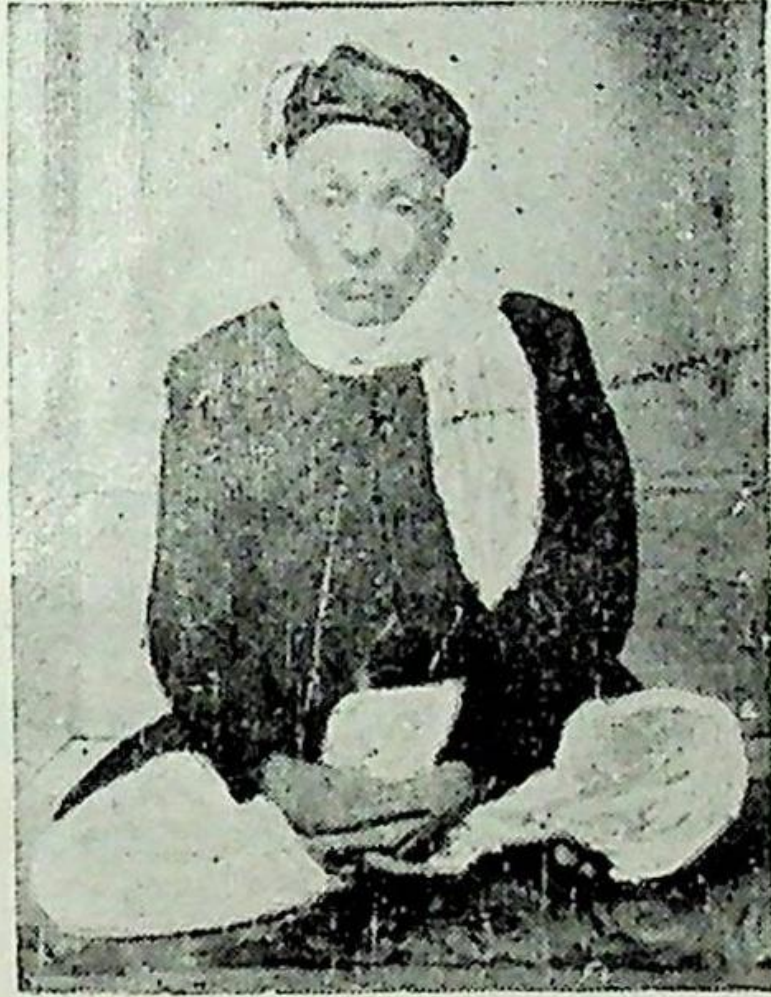
श्री रामभाऊ रानडे यांचे चरित्र

सातवा समास

१

ॐ नमो जी गुरुदेवा । सच्चिदानंदा चित्सूर्या । आत्म-
 विद्येच्या आचार्या । मतिप्रकाश मज देई ॥१॥ माझिये
 हृदयी वसावे । आपुलें दिव्य दर्शन द्यावे । पावन चरित्र
 वदवावे । मज मतिमंदाकडोनी ॥२॥ जमखंडी पावन
 परम । होत नूतन क्षेत्रोत्तम । भूमंडळी ख्यात-नाम । नाम-
 जन्माकारणें ॥३॥ पहिल्या कन्येन तर जाण । बहुत दिन
 नसे अपत्यदर्शन । तेणें गुणें दुःख दाहण । पार्वती मातेस
 होतसे ॥ ४ ॥ रामेश्वराचे उपासन । आणि अखंड नाम
 स्मरण । अनन्यभावे करी जाण । माता पूत्रापेक्षेनें ॥५॥
 तंव तिची तपस्या फळली । पुत्ररत्न-प्राप्ति झाली । माता
 कृतज्ञतेनें भरली । आनदाश्रू ढाळत ॥६॥ रामेश्वर चा
 वरद पुत्र । म्हणोनि नांव रामचंद्र । रानडे कुळ परम पवित्र ।
 त्याच्या जननें जाहले । ७ ॥ धन्य मातेचें उदर । जथे

श्रीगुरुदेव रानडे

जन्म ३-७-१८८६
जमखंडी

समाधी ६-६-१९५७
निवाळ

1871

अवतरे भक्तवर । जेणें केला लोकोद्धार । भक्ति-प्रेमप्रसारें
 ॥८॥ प्रज्ञा, जिज्ञासा, विवेक । उपजत गुण हे अलौकिक ।
 ह्या गुणें हा बालक । शाळेमध्ये तळपतसे ॥९॥
 श्रीभाऊराव सद्गुरु समर्थ । जमखंडीस येत असत ।
 भाविकासी उद्धरित । नाममंत्र देऊनी ॥ १० ॥ शके
 अठराशें तेविशी । वैकुंठचतुर्दशीच्या शुभ दिवशी ।
 नामबीज रामचंद्रासीं । श्रीभाऊरायें दीधलें ॥११॥ एकदां
 रामें ऐकलें । सद्गुरु सहज जे बोलिले । परीक्षाही
 नामवळें । उत्तीर्ण होतां येईल ॥१२॥ तव शालांत परीक्षा
 पातली । रामें मनोभावे तयारी केली । उत्तर पत्रिकाही
 ङिहिली । उत्तम प्रकारें तयानें ॥१३॥ तव आठवे तया
 समर्थवचन । कळूं लागला नामस्मरण । स्मरणीच्या माळा
 ओढतसे जाण । नित्य भावे रामचंद्रें ॥१४॥ पुढ परीक्षेचा
 निर्णय कळला । क्रमांक दुसरा मिळाला । जगन्नाथ शिष्य-
 वृत्तीचा ॥ लाभ झाला । सद्गुरुकृपे तेधवा १५ ॥ सत्वर
 रामभाऊ पुण्यपुरीस । जात पुढील शिक्षणास । दक्षिण

महाविद्यालय त्यास । विद्या -केंद्र होतसे ॥१६ बुद्धीची
 चमक अलौकिक । सुशील-सौरभही अमोलिक । संतुष्ट तेणें
 प्राध्यापक । महाविद्यालयांत त्या ॥ १७॥ अध्ययन आणि
 नामसाधनादोन्ही चालिली समसमान । पारमार्थिक अनुभव
 जाण । कांही लाभले ते समयीं ॥ १८ ॥ पुढे एके दिनीं
 जमखंडीत । श्रीसमर्थ अकस्मात । पोथी वाचण्या आज्ञापित ।
 तरुण रामरायासी ॥१९ रामभाऊ अती संकोचले ।
 आढेवेढे बहुत घेतले । परी समर्थाच्या आग्रहामुळें । पोथी
 त्यांनीं वाचिली ॥ २० ॥ पोथी-भजन झालियावरी ।
 जवळील शिष्यां खोलीत पाचारी । श्रीसमर्थ तिथें अवसरी ।
 एकांतीं बोलत तयासी ॥ २१ ॥ निवरगीनाथांचे नातू ।
 त्या साधकामाजी असतु । त्यांना संबोधूनि समर्थु ।
 भविष्यचि सांगत ते वेळीं ॥ २२ ॥ अगा तव आजियाची
 कीर्ति । पसरेल साता सागरा वरती । अखिल भूमंडळा -
 वरती । तरुणाच्या या तपोवळें ॥ २३ ॥ याचा अहंभाव
 जावया । लाविले यास वाचावया । तुम्हांसी आश्चर्य

वाटावया । कारण कांहीं नसेचि ' ॥ २४ ॥ दिव्य भविष्य
 ऐकोनि सकळां । आनंद अत्यंतचि जाहला । प्रेमादर त्यांचा
 दुणावला । रामरायाविषयीचा ॥२५॥

॥ २५ ॥ रामरायाविषयीचा । रामरायाविषयीचा । रामरायाविषयीचा । रामरायाविषयीचा । रामरायाविषयीचा ।

॥ २६ ॥ शिवटी । शिवटी । शिवटी । शिवटी । शिवटी । शिवटी । शिवटी । शिवटी । शिवटी । शिवटी ।

॥ २७ ॥ परीक्षितांचे । परीक्षितांचे । परीक्षितांचे । परीक्षितांचे । परीक्षितांचे । परीक्षितांचे । परीक्षितांचे । परीक्षितांचे । परीक्षितांचे । परीक्षितांचे ।

पदवीधर झालियावरी । 'फेलो' होऊन सत्वरी । छात्रवर्ग
 बंधूदरी । प्रेमळपणें वागवी ॥ २६ ॥ शिवटीं आचार्य
 परीक्षेंत । तत्वज्ञान विषय घेत । पहिला क्रमांक मिळवित ।
 कुलपति सुवर्णपदकही ॥२७॥ परीक्षितांचे विषयज्ञान ।
 अधिक असें परीक्षकाहून । परीक्षकांची ही प्रशस्ती मिळवून ।
 धन्य धन्य ते जाहले ॥ २८ ॥ पुढें जाहले अध्यापक । मग
 होत प्राध्यापक । नंतर ज्ञान-शाखा प्रमुख । शिवटी होत
 कुलगुरू ॥ २९ ॥ एवं चढती वा ती पायरी । गुरुकृपे लाभे
 उत्तरोत्तरी । ऐहिक वैभावाच्या शिखरीं । विराजत
 आपुल्या बुद्धीबळें ॥ ३० ॥ अध्ययनें बुद्धी फुलली ।
 नामसाधनें प्रतिभा फांकली । अंतर्बाह्य पूर्णता लाभली

प्राध्यापकरायातें ॥ ३१ ॥ पूर्णप्रज्ञाच्या अध्यापनें । स्फूर्ति-
 करणाचे विकिरण । आत्मबुद्धीचें विकसन । विद्यार्थ्यांचें
 होतसे ॥ ३२ ॥ परगुणपरमाणूचें कौतुक । अत्यंतची करीत
 देख । आत्मविश्वास पोषक । त्यांचा प्रबोध होतसे ॥३॥
 केवळ विद्यालयीन शिक्षण । न देत त्या समाधान । या
 कारणें लोकशिक्षण । देण्या यत्न करीतसे ३४ नव
 संस्था स्थापिल्या । व्याख्यानमाला गुंफिल्या । दोन पत्रिकाही
 चालविल्या । ग्रंथ लिहिले अमोलिक ॥३५॥ बेंगळूरीं
 'उपनिषद्रहस्य' । कालिकापुरीं 'वेदान्त रहस्य' नागपुरीं
 'गीता रहस्य' । विशद केले गुरुरायें ॥ ३६॥ पुढें नागपुरीं
 भरे तत्वज्ञान परिषद । अरुंकारी अध्यक्षपद । आत्मतत्व-
 दर्शन विशद । केले आपुल्या भाषणीं ॥३७॥ संस्कृत
 ऋषिसाहित्यासमवेत । प्राकृत संत-साहित्यही अभ्यासत ।
 संत-संदेशही विवरित । बुद्धिवादास पटेलसा ॥३८॥
 ग्रंथ रचनाही अमोल । आंग्लभाषेंत झाली सकळ । यांत
 जागतिक दृष्टी विशाल । गुरुवर्यांची दिसतसे ॥३९॥

वैभव आणि विपत्ती । एकासवे एक येती समतेचे धडे
 देती । वेळोवेळीं गुरुवरा ॥ ४० ॥ दोन दुर्घर आजार ।
 दोनही महाभीकर । लोळविती मृत्युशय्येवर । बहुत दिन
 गुरुराया ॥ ४१ ॥ सद्गुरुकृपा प्रबळ । आणि नामनिष्ठाही
 सवळ । ओढून काढी त्या कराळ । मुखांतुनीं कालाच्या
 ॥ ४२ ॥ प्रियजनांचा वियोग । तोही एक दारुण योग ।
 दुखाःनळाची ती आग । हृदया त्यांच्या जाळीत ॥ ४३ ॥
 आधीं जात प्रियसुत । प्रिय पत्नी पुढे जात । मागती
 माताही निघत । परधामा जावया ॥ ४४ ॥ गुरुवर्यं एकाकी
 जाहले । देवाशींच सख्य वाढविलें । साधननिरत ते झाले ।
 उत्कटतेनें ते समयी ॥ ४५ ॥ पुढें समर्थ आज्ञेवरुनी ।
 द्वितीय संबंध केला त्यांनीं । सत्वरचि कन्यारत्नीं ।
 गुरुवर्यानां प्रसादिले ॥ ४६ ॥ असो, तीन तपें शिकवून ।
 कुलगुरूपद अलंकारून । जागतिक लौकिक संपादून । सेवा-
 निवृत ते झाले ॥ ४७ ॥

जिज्ञासा आणि सुवृत्ती । कामपूर्ति आणि दुःखनिवृत्ति ।
 उत्कट स्मरण आणि सत्संगति । गुरुकृपा साक्षात्कार ॥४८॥
 हीं आठ साधनें जाण । परस्पर पोषणें वाढून ॥ गुरुवर्यां
 चढविती पूर्ण । आत्मदर्शन-शिखरावरी ॥ ४९ ॥ परमार्थ-
 प्राप्ति आणि प्रसार । हेंचि वाटे जेवनसार । आदर्श हा
 परम थोर । पूर्वीपासुन त्या प्रेरितसे ॥ ५० ॥ आधि
 नामसाधन होते सकाम । तेणें होय पूर्ण काम । वाढलें मग
 नामप्रेम । उत्कट नेम होतसे ॥ ५१ ॥ कामप्राप्तीसवें कांही ।
 अनुभवही आले पाही । आश्चर्यानिंद ते समई । गुरुवर्यांना
 होतसे ॥ ५२ ॥ तारे बहुरंगी चमकत । शेषांचे वेढोळे दिसत ।
 होत असे अति चकित । नव साधक ह्या योगें ॥ ५३ ॥ याच
 समयीं क्षयविकार । बळावलां अति दुर्धर । तेणें मृत्यूचेंही
 महाद्वार । कांही वेळा त्या दाविलें ॥ ५४ ॥
 प्रकृतिमान श्रीसमर्था कळविलें । अनन्यभावे शरण गेले ।

कृपा कराया विनविले । सर्वभावे तयासी ॥ ५५ ॥ तादकाळ
 पावला समर्थप्रसाद । आणि पत्रद्वारे प्रबोध । त्याच्या
 सेवेने व्याधी दुःखःद । ओसरली ती हळुहळु ॥ ५६ ॥ नंतर
 भेटावया समर्थास । मातेसवे गेले इंचगिरीस । मातेने
 निवेदिलें दुःखाःस ॥ समर्थचरणी तेधवा ॥ ५७ ॥ ऐकूनि
 मातेची आर्त मात । बोलत सद्गुरु कृपावंत । 'चिंता न
 करि गे यांत । याची चिंता देव करी ॥ ५८ ॥ साठ वर्षे
 रामरायास मरण भय नाही खास । मोठें देवकार्य यास ।
 करावयाचें असतसे' ॥ ५९ ॥ समर्थाच्या या आशीर्वचने ।
 आनंदली उभयतांचीं मनें । सद्गुरुसन्निधचि राहूनि ।
 साधननिरत ते झाले । ६० ॥ समर्थे मग निरोप निधला ।
 सूचक संदेशही कळविला । अंतःकरणीं उत्तम ठसला ।
 पुढील त्याचा प्रबोध ॥ ६१ ॥ नेणपणें जालें तें जालें ।
 जालें ते होऊन गेले । जाणपणें वर्तलें । पाहीजे नेमस्त
 ॥ ६२ ॥ आतां चांगले दिवस पाहाल । सुगंध वाताही ऐकाल ।
 आनंद आनंद होत जाईल । भगवंताच्या कृपाबळे ॥ ६३ ॥

जंव अवतार कार्य संपले । समर्थ तंव स्वानंदी बुडाले ।
परी शिष्यवृंदा लोटले । शोक सागरी अपार ॥ ६४ ॥
पुढे बांधले अध्यात्मभुवन । कट्टानें चालविले साधन । नित्य
आठ तास नामस्मरण । गुरुआज्ञेनें करीत ते ॥६५॥ भुवनीं
असता एक दिन । झालें त्यासी हनुमंतदर्शन । तेजःपूज तें रूप
जाण । साश्चर्य त्यानी पाहीलें ॥ ६६ ॥ या अनुभवा-
नंदसवे । देह-व्यथा पुनरपि प्रसवे । नित्यगुरुरायास दुदैवे ।
शीतज्वर ग्रस्त करी ॥ ६७ ॥ आता सद्गुरुवीण नाहीं
सोय । धरावे त्यांचेच पाय । ऐसा करुनि दृढनिश्चय ।
गुरुगृही ते पातले । ॥ ६८ ॥ श्रीबाबा आणि श्रीआक्का ।
श्रीसमर्थशिष्या अलौकीका । त्यांचे पावन सानिध्य देखा ।
उत्साहप्रद त्या होई ॥६९॥ तेणें त्याचें पारमार्थिक जीवन ।
उत्कर्ष पावो लागले जाण । अनुभवही नित्य नूतन । लाभले
त्या गुरुकृपे ॥ ७० ॥ एकदा 'नयनाचे नयन' देखिले ।
आनंदचे भरते झालें । श्रीबाबांना तें कळविलें । त्यांनांही
हर्ष हंतसे ॥ ७१ ॥ पुढे 'नामास नाम' झालें । हेही

श्री बाबांना कळविलें । तव 'घट्ट धरावे नामचि पहिले ।'
 सानंद बाबा सांगत ॥ ७४ ॥ पाहून हा अनुभव अनुपम ।
 श्री बाबा सांगत देण्या नाम । परी रुद्रांतीं विनयें परम ।
 पायिकपण चालविले :। ७५ ॥ एके दिनी ध्यानस्थ असतां ।
 समर्थांचे शब्द कानी पडत । 'ते फूल घे' ऐसे सांगत । तंव
 जागृत होई गुरुवर ॥७६॥ नित्याप्रमाणें समाधीस गेले ।
 तेथे ताजे फूल एक पाहिलें । स्वप्नांतील फूलचि जाणिलें ।
 घेतलें तें गुरुराये ॥७७॥ पुढें फूल तें वाळवलें । निश्चय
 अल्पसे सेविलें । दिव्यौषधें त्या सुत्रारले । प्रकृतिमान
 तयांचें ॥७८॥ प्रकृति सत्वर पूर्ववत् झाली । भातभाकरी
 पवू लागली । अनुभवांतही वाढ जाहली । आनंद तया
 होतसे ॥७९॥ पुनरपि कोणी एके दिनीं । बैसले होते ते
 छयांनीं । त्यासमयी गुरुवरांनी । घिप्पाड पुरुष पाहिला
 ॥८०॥ निवरगीनाथांचा शिष्य सतेज । मुद्रा त्याची
 तेजःपुंज । निंबाळास गेलें महाराज । ऐसे त्यानें सांगितलें
 ॥८१॥ तव गुरुराय तया विचारती । तेथेही वाढणार

काय भक्ति ? । ऐकोन रायाची ही प्रश्नोक्ति । शिष्याने
 त्या दटावले ॥८२॥ मिटोनि मुख-कर्ण-नयन । उगाच
 करी नामस्मरण । इतुकें बोलोनि वचन । सवेंच अदृश्य
 जाहला ॥८३॥ गुरुराय स्वप्नांतून उठले । समाधीस
 जाऊन आले । तंव एका गृहस्थें पत्र दिधलें । त्यांच्या हातीं
 तेधवा ॥८४॥ निवाळ स्थानका जवळीं । स्नेहघानें होती
 जागा पाहिलीं । तिच्या अवलोकनार्थ त्यावेळीं । गुरुरायांना
 पत्रीं विनविले ॥८५॥ स्वप्नाचा उलगडा झाला । गुरुवर
 गेले निवाळाला । स्थळ नेमिलें तत्काळा । आश्रमाकारणें
 तेधवा ॥८६॥ पुढें आश्रम तेथें थाटला । वास्तुशांतीत
 नामसध्ताह केला । गुरुबंधु-भगिनींचा मेळा । जमला
 सप्त्याकारणें ॥८७॥ तेव्हां 'अनुभवांचा आरास ।
 जाईजुईचा सुवास । आनंदाचा हव्यास । आश्रमांत
 जाहला ॥८८॥

४

सेविला जो दिव्य रस । वाटावया भवतजनांस ।

सुगंधी श्रीगुरुदेवास ॥ समर्थकृपे लाभली ॥ ८९ ॥
 सहकाऱ्यांशी मतभेद झाले ॥ गुरुदेवे त्यागपत्र दिधले ॥ पुढे
 प्रयागाहून आमंत्रण आले ॥ स्वीकारले ते गुरुदेवे ॥ ९० ॥
 विश्वविद्यालयाचे विशाल क्षेत्र ॥ प्राध्यापकाचे काम स्वतंत्र ॥
 परिसरही परम पवित्र ॥ परमाथनिकूल लाभला ॥ ९१ ॥
 प्रकृतीस प्रयाग मानत ॥ साधनही उत्तम चालत ॥ अनुभव सा
 भरती येत ॥ स्वानंदी रत ॥ सर्वदा ॥ ९२ ॥ जेथे उज्वल
 अनुभव येत ॥ तेथे वारंवार नेमा जात ॥ ऐसी स्थळे अनेक
 पुनीत ॥ प्रयागपरिसरी त्या केली ॥ ९३ ॥ ऐसें एक स्थळ
 सुंदर ॥ होते द्रौपदी घाटावर ॥ खरीदून ते गुरुवर ॥ निवास
 विशाल बांधित ॥ ९४ ॥ प्रतीवर्षी उन्हाळ्यांत ॥ गुरुदेव
 निवाळां येत ॥ तंभ भक्तगण तेथे जमत ॥ त्यांच्या सन्निध
 रहावया ॥ ९५ ॥ नाम द्यावया अधिकार ॥ आधीच लाभला
 होता थोर ॥ परी मुमूक्षूना गुरुवर ॥ श्रीवावांच्याकडेच धाडत
 ॥ ९६ ॥ श्रीवावांच्या निर्घणानंतर ॥ समर्थ प्रेरणेनुसार ॥
 परीक्षून ते भक्तवरां ॥ नाम देऊं लागले ९७ ॥ परी नाम

देण्याची पद्धत । होतीं विलक्षण क्वचित । दोषा काकांच्या
 मार्कत । नाम देत गुरुदेव ॥ ९८ ॥ आत्मारविद्र उमळला
 आमंत्रण मिळे अलिकुळाला । भाविक-वृन्दतेथे धाडला ।
 बोध-मकरंद सेवावया ॥ ९९ ॥ झालियावरी सेवानिवृत्त ।
 निवाळी गुरुदेव राहत । कांही काळ प्रयागांत । प्रतिवर्षीं
 काढीत । १०० ॥ श्रीगुरुदेवांची 'वैठक' । असे अत्यंत
 अलौकिक ॥ बोधरत्नें तव अमोलिक । भाविकांना लाभत
 ॥ १०१ ॥ होत मंडळी अति तल्लीन । न राहे वेळेचे भान ।
 तासाचें तास जाण । केव्हां जात न कळे ॥ १०२ ॥ ध्यानी
 जंत्र तल्लीन होत 'नारायण' ॥ 'नारायण' ऐसे गर्जत ।
 भावारूढ गुरुदेव दिसत । दिव्यतेजयुक्त भाविकां ॥ १०३ ॥
 न कळे दिवस कीं राती । अखंड लागलीसे ज्योती । आनंद-
 लहरीची त्यांची गति । अवर्णनीय असतसे ॥ १०४ ॥ कधीं
 आनंदल हरीवर डोलत । कधीं शांतिसागरीं विश्रमत । परी
 निजस्थिती कळो न देत ॥ सामान्यापरी वागुनी ॥ १०५ ॥
 जीवन त्यांचे आत्मरत । आश्मप्रेरित, आत्मभरित ॥

आत्मानंदे उन्मत्त ध्यानी । सदैव विलसती ॥ १०६ ॥
 गुरुदेव मायेवीण माहेर । विश्रांतीचें निजसार । त्यांचें अभय
 आणि आश्रय थोर । भक्ता सदैव लाभत ॥ १०७ ॥ श्रीचा
 अमृतमहोत्सव । जन्मस्थळी झालां अपूर्व । जमखंडीकराचें
 सुदैव । फळा आले ते समयी ॥ १०८ ॥ तीन दिवस होत
 उत्सव । गुरुदेवांचा गुणगौरव । नामसप्ताहही अपूर्व ।
 रामतीर्थी जाहला १०९ ॥ उत्सव समाप्त जाहल्यावर ।
 गुरुदेव राहिले महिनाभर परमार्थ-प्रेमास आला वहार ।
 श्रीच्या दिव्य सान्निध्यें ॥ ११० ॥ गुरुदेव निवाळा परतले ।
 सत्वरचि प्रयागा गेले । काही दिन आनंदे राहिले । स्वसदनी
 तेथल्या ॥ १११ ॥ पुढें वादळ जाहलें थोर । बीज पडे
 जवळील घसावर । शीत वाधे त्यांना फार । कफाने छाती
 दाटली ॥ ११२ ॥ किंचित बरें वाटल्यावर । परतले निवाळा
 गुरुवर । आणिले केवळ अस्थिपंजर । शरीराचे तेधवा
 ॥ ११३ ॥ " मीतका डंका " वाजला । ऐसे कळलें
 गुरुदेवांना । कफातिरेकें घसा बसला । बोलता नये ते वेळी

॥ ११४ ॥ शेवटचे पांच दिवस न शिवती अन्नोदकास ।
परी कळो न देती अन्य कोणास । आपल्या कटुबावाचुनी

॥ ११५ ॥ निर्वाण दिनीही ते मास गेले । गुरुगृहपथ
न्याहाळोनी आले । कटुबास खुणेने कळविले । आपण

जाणार म्हणोनी ॥ ११६ ॥ रात्रीचे भजन झाले । भारतीचे
तेज निमाले । आंत शांतपणे तये वेळे । ज्योतींत ज्योत

मिळतसे ॥ ११७ ॥ श्रीगुरुदेव महाथोर । चालता बोलता
चमत्कार । मरणास मारून ते अमर । आत्मरूपी निमाले

॥ ११८ ॥ देवाकडून आले । ते देवाकडेच गेले । धन्य
झाले धन्य केले । धन्य धन्य श्रीगुरुदेव ॥ ११९ ॥

५

श्री गुरुदेवांचा परमार्थ-सोपान । पांच पायऱ्यांचा असे
जाण । त्याचा पाया मानवी मन । त्यावरी तो उभा असे

॥ १२० ॥ भाव, बुद्धि, इच्छाशक्ति आणि प्रतिभा

तत्राचिया माथी । ही चार अंगे असती । मानव-मनाची
 शाश्वत ॥१२१॥ परमार्थ-प्रेरणेने भाव जागृती । सद्गुण-
 सेवने नीतिशक्ती । आत्मज्ञाने बौद्धिक शांती । ध्याने
 प्रतिभा विकसन ॥१२२॥ चारही परस्पर-पोषक । परस्पर
 साहाय्ये वाढत । सर्वांचा वरिणति आत्मदर्शनात । अंती
 स्वानूभवे होतसे ॥ १२३ ॥ एवं विवेकयुक्त नीतिप्रधान ।
 भावयुक्त नामस्मरण पूर्ण । आत्मसाक्षात्कार-संपन्न ।
 भक्तियोग श्रीगुरुदेवांचा ॥१२४॥ एवं श्रीगुरुदेव-
 चरितामृतसार । गुरुदेव-प्रेरणेने रचित मनोहर । याच्या
 सेवने भाविक थोर । आश्मानंदी रंगीत ॥१२५॥ आतां
 विश्वात्मके देवे । येणे वाग्यज्ञे तोषावे । तोषोनि मज द्यावे ।
 पसायदान ॥१२६॥

—————(०)—————

दासबोध : दशक ४ था: समास ३

नामस्मरण भक्ति

॥ श्रीराम ॥

भागां निरोपिलें किरतन । जे सकळांस करी पावन ।
 जातां ऐका विष्णोःस्मरण । तिसरी भक्ती ॥ -१ ॥
 स्मरण देवाचें करावे । अखंड नाम जपत जावें ।
 नामस्मरणें पावावे । समाधान ॥ २ ॥ निश्च नेम
 प्रातःकाळीं । माध्यानकाळीं सायंकाळीं । नामस्मरण
 सर्वकाळीं करीत जावे ॥ ३ ॥ सुखदुःखउद्वेग चिंता ।
 अथवा आनंदरूप अज्ञतां नामस्मरणेंविण सर्वथा ।
 राहोंच नये ॥ ४ ॥ हरुषकाळीं विषमकाळीं । पर्वकाळीं
 प्रस्तावकाळीं ॥ विश्रांतिकाळीं निद्राकाळीं । नामस्मरण
 करावें ॥ ५ ॥ कोडें सांकडे संकट । नाना संसार खटापट

आवस्था लागता चटपट । नामस्मरण करावे ॥ ६ ॥
 चालतां बोलतां धंदा करितां । खातां जेवितां सुखी
 होता । नाना उपभोग भोगितां । नाम विसरों नये
 ॥७॥ संपत्ती अथवा विपत्ती । जैसी पडेल काळगती ।
 नामस्मरणाची स्थिती । सांडू च नये ॥ ८ ॥ वैभव
 सामर्थ्य आणि सत्ता । नाना पदार्थ चाखता । उत्कट
 भाग्यश्री भोगिता । नामस्मरण सोडू नये ॥ ९ ॥ आधी
 अवदसा मग दसा । अथवा दसेउपरी अवदसा । प्रसंग
 असो भलतासा । परंतु नाम सोडू नये ॥ १० ॥ नामें
 संकटे नासतीं । नामें विघ्नें निवारती । नामस्मरणें
 पाविजेती । उत्तम पदे ॥ ११ ॥ भूत पिशाच्च नाना
 छंद । ब्रह्मगिन्हो ब्राह्मणसमंध । मंत्रचळ नाना खेद ।
 नामनिष्ठे नासती ॥ १२ ॥ नामें विषबाधा हरती । नामें
 चेडे चेटकें नासती । नामें होय उत्तम गती । अंतकाळीं
 ॥ १३ ॥ बाळपणीं तारुण्यकाळी । कळीणकाळीं वृद्धाप्य-
 काळी । सर्वकाळीं अंतःकाळीं । नामस्मरण असावें ॥ १४ ॥

नामाचा महिमा जाणें शंकर । जना उपदेशी विश्वेश्वर ।
 वाराणशी मुक्तिक्षेत्र । रामनामेकरुनी ॥ १५ ॥
 उरुराट्या नामासाठी । वाल्मिक तरला उठाउठीं ।
 भविष्य वदला शतकोटी । चरित्र रघुनाथाचे ॥ १६ ॥
 हरिनामें प्रल्हाद तरला । नाना आघातांपासून सुटला ।
 नारायणनामे पावन जाला । अजामेळ ॥ १७ ॥ नामें
 पाषाण तरले । असंख्यात भक्त उद्धरले । महापापी
 तेचि झाले । परम पवित्र ॥ १८ ॥ परमेश्वराचीं अनंत
 नामे । स्मरतां तरिजे नित्यनेमें । नामस्मरण करिता
 येमें । बाधिजेना ॥ १९ ॥ सहस्र नामामधें कोणीयेंक ।
 ह्मणतां होतसे सार्थक । नाम स्मरता पुण्यश्लोक ।
 होईजे स्वये ॥ २० ॥ कांहीच न करुनि प्राणी ।
 रामनाम जपे वाणी । तेणे संतुष्ट चक्रपाणी । भक्तालागी
 सांभाळी ॥ २१ ॥ नाम स्मरे निरंतर । ते जाणावें
 पुण्यशरीर । महादोषांचे गिरिवर । राम नामें नासती
 ॥ २२ ॥ अगाध महिमा न वचे वदला । नामें बहुत जन

उद्धरला । हळहळापासून सुटला । प्रत्यक्ष चंद्रमौळी
 ॥ २३ ॥ चहुं वर्ण नामधिकार । नामीं नाहीं लहान-
 थोर । जड मूढ पैल पार । पावती नामें ॥ २४ ॥ ह्यणोन
 नाम अखंड स्मरावें । रूप मनीं आठवावें । तिसरी
 भक्ति स्वभावें । निरोपिली ॥ २५ ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्य संवादे
 नामस्मरण भक्तिनाम समास तिसरा ॥

॥ श्री राम ॥

मागा जालें निरूपण । सातवे भक्तीचें लक्षण ।
 आतां ऐंका सावधान । आठवी भवती ॥ १ ॥ देवासी
 परम सख्य करावे । प्रेमप्रतिनें वांधावे । आठवे
 भक्तीचें जाणावे । लक्षण ऐसे ॥ २ ॥ देवास जयाची
 अत्यंत प्रींती । आपण वर्तवि तेणें रीती । येणेंकरिता
 भगवंती । सख्य घडें नेमस्त ॥ ३ ॥ भक्ती भाव आणि
 भजन । निरूपण आणि कथाकीर्तन । प्रेमळ भक्तांचे
 गायन । आवडें देवा ॥ ४ ॥ आपण तैसेचि वर्तवि ।
 आपणासि तेंच आवडावे । मनासारखे होता स्वभावे ।
 सख्य घडे नेमस्त ॥ ५ ॥ देवाच्या सख्यत्वाकारणें ।
 आपले सौख्य सोडून देणें । अनन्यभावे जीवे प्राणें ।
 शरीर तेही वेचावे ॥ ६ ॥ सांडुन आपुली संसारव्यथा ।
 करीत जावी देवाची चिंता । निरूपण कीर्तन कथा
 वार्ता । देवाच्याचि सांगाव्या ॥ ७ ॥ देवाच्या सख्यत्वा

साठी । पडाव्या जिवलगांसी तुटी । सर्व अपविं
 शेवटीं । प्राण तोहि वेंचात्रा ॥ ८ ॥ आमुलें आवघेचि
 जावें । परी देवासीं सख्य राहावे । ऐसी प्रीती जीवें
 भावें । भगवंती लागात्री ॥ ९ ॥ देव म्हणिते आपुञ्जा
 प्राण । प्राणासि न करावें निवर्ण । परम प्रीतींचें
 लक्षण । ते हे एते असें ॥ १० ॥ ऐसे परम सख्य
 धरिता । देवास लागें भक्तांची चिता । पांडव लाखा-
 जोहरीं जळतां । विवरद्वारें काढिले ॥ ११ ॥ देव
 सख्यत्व राहे आपणासी । तें तों वरुं आपणाचि पासीं ।
 आपण वचनें बोलावीं जैसीं । तैसीं येती पडसादें
 ॥ १२ ॥ आपण असतां अनन्यभावें । देव तात्काळचि
 पावे । आपण त्रास घेतां जीवें । देवहि त्रासे ॥ १३ ॥
 श्लोक ॥ ये यथा मां प्रपद्यन्ते तांस्तथैव भजाम्यहम् ॥
 जैसे जयाचें भजन । तैसाचि देवही आपण । म्हणोन
 हें आत्रघें जाण । आपणांचि पासीं ॥ १४ ॥ आपुल्या

मनासारिखे न घडे । तेणें गुणें निष्ठा मोडे । तरी
गोष्टी अपणाकडे । सहजचि आली ॥१५॥ मेध
चातकावरी वोळना । तरी चातक पालटेना । चंद्र
वेळेसि उगवेना । तरी चकोर अनन्य ॥१६॥
ऐसे असावे सख्यत्व । विवेके धरावे रत्न । भगवंता-
वशेल ममत्व । सांडूचि नये ॥१७॥ सखा मानावा
भगवंत । माता पिता गणगोत । विद्या लक्ष्मी धन
वित्त । सकळ परमात्मा ॥१८॥ देवावेमळे कोणी
नाहीं । ऐसे वोलती सर्वही । परंतु त्यांची निष्ठा
कांही । तैसीच नसे ॥१९॥ म्हणोनि ऐसे न करावे ।
सख्य तरी खरेंचि करावे । अंतरी सदृढ धरावे ।
परमेश्वरासी ॥२०॥ आपुलिया मनोगताकारणें ।
देवावरी क्रोधास येणें । ऐसी नव्हेत ही लक्षणें ।
सख्यभवतीचीं ॥२१॥ देवाचें जे मनोगत । तेचि
आपुले उचित । इच्छेसाठीं भगवंत । अंतरूं नये कीं
॥२२॥ देवाचे इच्छेने वर्तावे । देव करील तें

मानावे । मग सहजचि स्वभावे । कृपाळू देव ॥२३॥
 पाहातां देवाचे कृपेसी । मातेची कृपा कायेंसी । माता
 वधी वाळकासी । विपत्तिकाळीं ॥ २४ ॥ देवें भवत
 कोण वधिला । कधी देखिला ना ऐकिला । शरणा-
 गतांस देव जाला । वज्रपंजरू ॥ २५ ॥ देव भक्तांचा
 कैवारी । देव पतितांसि तारी । देव होये साहाकारी ।
 अनाथांचा ॥ २६ ॥ देव अनाथांचा कैपक्षी । नाना
 संकटांपासून रक्षी । धांवन्निला अंतरसाक्षी । गजेंद्रां-
 कारणें ॥ २७ ॥ देव कृपेचा सागरू । देव करुणेंचा
 जळधरू । देवासि भक्तांचा विसरू । पडणार नाहीं
 ॥ २८ ॥ देव प्रीती राखों जाणे । देवासी करावें
 साजणें । जिवलगें आवधीं पिसुणें । कामा न येती
 ॥ २९ ॥ सख्य देवाचे तुटेना । प्रिती देवाची कितेना ।
 देव कदा पालटेना । शरणागतांसी ॥ ३० ॥ ह्यणोनि
 सख्य देवांसी करावें । हितगुज तयांसी सांगावे
 आठवे भक्तीचें जाणावें । लक्षण ऐसे ॥ ३१ ॥ जैसा

देव तैसा गुरु । शास्त्री बोलिला हा विचार । म्हणौन
 सख्यत्वाचा प्रकार । सद्गुरूसीं असावा ॥ ३२ ॥
 इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे सख्य भक्तिनिरूपणं
 नाम समाप्त आठवा.

श्रीरामदासांचे

॥ मनाचे श्लोक ॥

श्रीराम

गणाधीश जो ईश सर्वा गुणांचा ।

मुळारंभ आरंभ तो निर्गुणाचा ।

नमुं शारदा मूळ चत्वार वाचा

गमूं पंथ आनंत या राघवाचा

॥ १ ॥

मना सज्जना भक्तिपंथेंचि जावे ।
 तरी श्रीहरीं पाविजेतो स्वभावे ।
 जनीं निंघ तें सर्व सोडोनि द्यावे ।
 जनीं वंघ तें सर्व भावे करावें ॥ २ ॥

प्रभाते मनीं राम चिंतीत जावा ।
 पुढें वैखरीं राम आधीं वदावा ।
 सदाचार हा थोर सांडू नये तो ।
 जनी तोचि तो मानवी धन्य होतो ॥ ३ ॥

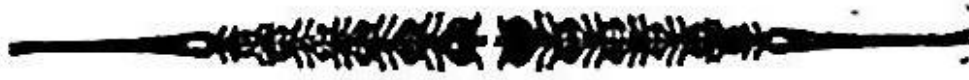
मना वासना दुष्ट कामा नये रे ।
 मना सर्वथा पापबुद्धि नको रे ।
 मना धर्मता नीति सोडू नको हो ।
 मना अंतरी सार वीचार राहो ॥ ४ ॥

मना पाप संकल्प सोडूनि द्यावा ।
 मना सत्यसंकल्प जीवीं धरावा ।

मना कल्पना ते नको विषयांचीं ।
 विकारे घडे हो जनीं सर्व ची चीं ॥ ५ ॥
 नको रे मना क्रोध हा खेदकारी ।
 नको रे मना काम नाना विकारी ।
 नको रे मना सर्वदा अंगीकारू ।
 नको रे मना मत्छरू दंभ भारू ॥ ६ ॥
 मना श्रेष्ठ धारिष्ठ जीवीं धरावें ।
 मना बोलणें नीच सोसीत जावें ।
 स्वये सर्वदा नम्र वाचे वदावे ।
 मना सर्व लोकांसि रे नीववावे ॥ ७ ॥
 देहे त्यागितां कीर्ति मागें उरावी ।
 मना सज्जना हेचि क्रिया घरावी ।
 मना चंदनाचे परी त्वां झिजावे ।
 परी अंतरीं सज्जना नीववावें ॥ ८ ॥

नको रे मना द्रव्य ते पूढिलांचे ।
 अती स्वार्थबुद्धी न रे पाप सांचे ।
 घडे भोगणें पाप तें कर्म खोटे ।
 न होतां मनासारिखे दुःख मोठे ॥ ९ ॥

सदा सर्वदा प्रीति रामीं घरावी
 दुखाची स्वयें सांडि जीवीं करावी ।
 देहेदुःख हें सूख मानीत जावें ।
 विवेकें सदा स्वस्वरूपीं भरावें ॥ १० ॥

अकॅडमी ऑफ कॅम्पेरेटिव्ह फिलॉसॉफी अँड रिलीजन बेळगाव.

बेळगांव येथील राणी पार्वतीदेवी कॉलेजला लागूनच सांगलीचे राजेंसाहेब, श्रीमंत चिंतामणराव आप्पा-साहेब पटवर्धन यांची खासगी जमीन होती. त्यापैकी कांही भाग कॉलेजचे 'क्रीडांगणाकरिता मिळावा म्हणून कॉलेजच्या व्यवस्थापक मंडळाने १९४९ साली श्रीमंत राजेसाहेबांच्याकडे विनंती केली. पण या सर्व जमिनीबद्दल कांही तांत्रिक बांधा असल्याने श्रीमंत राजेसाहेबांनी जमीन आपल्या मालकीची नाही असे कळविले. याच सुमारास श्री जगन्नाथराव परुळेकर यांची अलिबागहून चिकोडी विभागाचे प्रांत ऑफिसर म्हणून बदली झाली आणि त्यांचेकडून ही जमीन श्रीमंत राजेसाहेबांच्या खासगी मालकीची आहे असे कॉलेजच्या चालक मंडळाला कळले. नंतर ही सर्व मंडळी श्रीमंत राजेसाहेबांना सांगली येथे

प्रत्यक्ष भेटली आणि श्रीमंतानी याबाबतीत विचार करून कळवितो असे श्री परळेकराना सांगितलें. त्याचवेळीं श्री. गुरुदेव रानडे यांचा मूककाम सांगली येथे राजेसाहेबांच्या माळ बंगल्यावरच होता. श्री. परळेकर यांची व श्री. गुरुदेवांची भेट झाली आणि श्री. गुरुदेवांनी श्री. परळेकर यांचेवर अनुग्रह केला, त्यांना नाममंत्र दिला आणि नंतर श्री परळेकरानी सांगली सोडली.

पुढे महिनाभरांतच श्रीमंत राजेसाहेबांनी तारेने श्री. परळेकर याना भेटिस बोलाविलें. कै. बाबुराव ठाकूर, श्री वसंतराव हेरवाडकर वगैरे कॉलेजची चालकमंडळीही त्यांचेवरोबर सांगलीस गेली. तेथे राजेसाहेबांच्यावरोबर चर्चा होऊन जमीनीचे बाबतीचा वांधा नाहीसा करण्याचे श्री. परळेकर यानी श्रीमंत राजेसाहेबांचेकडे मान्य केले. नंतर लगेच कॉलेजकरतां अजमासे चार एकर जमीन राजेसाहेबांनी देणगीं म्हणून दिली. त्याच सर्व्हे नंबरपैकीं

आणखी उरलेली जवळजवळ १२ एकर जमीन काय करू असा प्रश्न श्रीमंत राजेसाहेवांनी केला. ही जमीन श्रीगुरुदेव रानडे यानां देण्यात यावी असें श्री. परुळेंकर यानी सुचविले आणि ही विनंती मान्य करून श्री. राजेसाहेवांनी ती जमीन श्री. गुरुदेवांना दिली. त्याप्रमाणे बेळगावच्या कलेक्टरना आक्टोबर १९५० मध्ये कळविण्यात आले.

पुढे मार्च १९५२ मध्ये श्रीमंत राजेसाहेवांनी बेळगाव येथे या देणगीबद्दल जरूर ते कागदपत्र नोंद करून दिले. नंतर लगेच श्री गुरुदेवांनी या जमिनीबद्दल एक सार्वजनिक विश्वस्थनिधी (Public Trust) नोंद करून, त्या संस्थेस "अकॅडेमी ऑफ कॅम्पॅरेटिव्ह फिलॉसॉफी अन्ड रिलीजन, बेळगांव " असे नांव दिलें. आपण स्वतः त्या संस्थेचें ट्रस्टी झाले आणि संस्थेचें ध्येय व उद्देशही त्यांनीच खालील प्रमाणे ठरवून टाकले.

(A) To work for the spiritual unity of

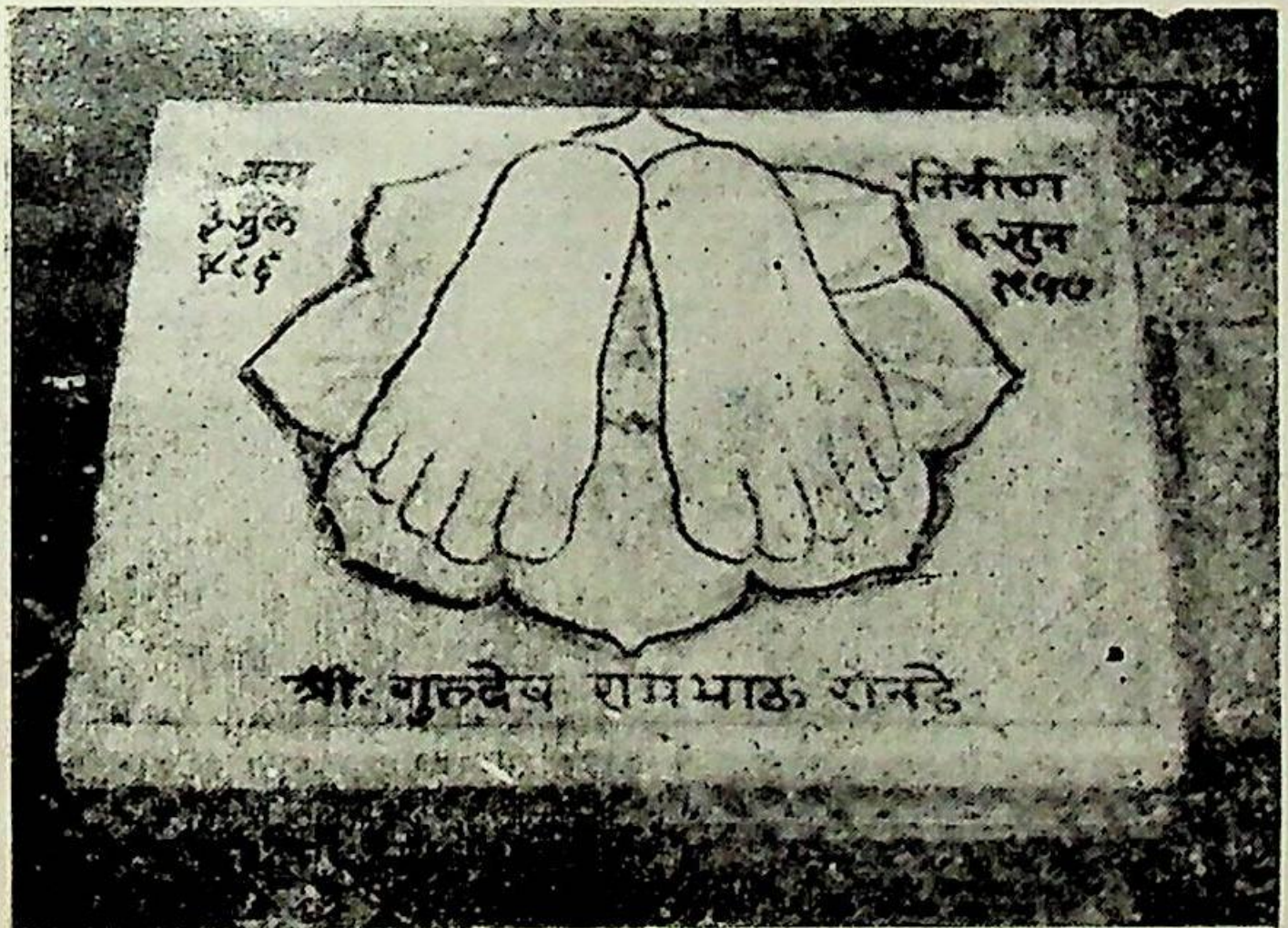
mankind and consequent peace and goodwill upon earth, bringing together intellectual and spiritual...minded persons through (1) spiritual, symposiums (2) study and research, (3) Lectures, (4) Meeting and conferences and (5) Religious and philosophical publications.

श्री. गुरुदेवांचें इतर कार्यामूळे आणि प्रकृतीही इतकीशी चांगली नसल्यामुळे त्यांचे हयातींत या संस्थेंकडून कांहीं कार्य झाले नाही. तारीख ६-६-१९५७ रोजी श्री. गुरुदेवांचे निर्याण झाले त्यांनंतर श्रीमंत राजेसाहेवांच्या सल्यानें बेळगांव येथील डिस्ट्रिक्ट जज यांचे कडे नवीन, ट्रस्टी नेमण्याकरतां अर्ज करणेंत आला आणि डिस्ट्रिक्ट जजानीं, १) श्री गणपतराव उर्फ काकासाहेव तुळपुळे, २) कृष्णराव उर्फ वावासाहेव संगोराम, ३) श्री विठ्ठलराव जमखंडी, ४) श्री. जगन्नाथराव परुळेकर व श्री के आर रानडे, या पांच जणांना ट्रस्टी म्हणून नेमले.

१९६२ नंतर हा हुकुम झाला. त्यानंतर लगेच सांगली येथे श्रीमंत राजेंसाहेवांचे वाड्यावरच या ट्रस्टीची पहिली सभा झाली आणि श्रीमंतांचे सुचनेवरून श्री. तुळपुळे यांना चेअरमन व श्री. परुळेकर यांना सेक्रेटरी नेमण्यात आले.

या ट्रस्टनीं त्यानंतर कामास लगेच सुरवात केली. एप्रिल १९६४ मध्ये " गुरुदेव मंदिर " या इमारतीचा पाया नामदार बी. डी. जत्ती (भारताचे भूतपूर्व उपाध्यक्ष) यांच्या हस्ते घालण्यात आला. इमारत पूर्ण झाल्यावर तारीख ८-१२-१९६५ रोजी त्यावेळचे भारताचे अध्यक्ष कै. डॉ. एस्. राधाकृष्णन् यांच्या हस्ते इमारतीचे उद्घाटन झाले. या भव्य व सुंदर इमारतीमध्ये गुरुदेवांच्या पादुकांची स्थापना केली आहे. साधकांच्याकरता राहण्यास खोल्या आहेत आणि प्रवचने, व्याख्याने, कीर्तने वगैरे कार्यक्रमाकरता मोठा हॉलही आहे. संस्थेच्या उद्देशास अनुसरून लगेच १९६६ साली " पाथवे टु गॉड " (Pathway to God)

श्री गुरुदेव महाराज यांच्या पादुका
बेळगांव

हे इंग्रजी नियत कालिक सुरु करण्यांत आले. आता ते त्रैमासिक ह्मणून निघत आहे. श्रीं. गुरुदेवांच्या स्मरणार्थ एक वार्षिक व्याख्यानमालाही सुरु करण्यात आली आहे. त्या मालेतील व्याख्यात्याला अनुदान मिळते आणि ही व्याख्याने ग्रंथरूपाने प्रसिद्ध केली जातात. वेळोवेळीं परी-संवादही घडवून आणले जातात आणि त्यावेळी वाचलेंले निबंधही छापून प्रसिद्ध केले जातात. याशिवाय वेळोवेळीं प्रवचनें वगैरे कार्यक्रमही होत असतात. आतापर्यंत या संस्थेने ३२ पुस्तके प्रसिद्ध केली आहेत. वाचकवर्गाकरिता एका ग्रंथालयाची व्यवस्था असून तेथें आता जवळ जवळ दहाहजार ग्रंथ उपलब्ध आहेत. प्रतिवर्षी वैकुंठचतुर्दशीस नामसप्ताहही साजरा होत असतो. त्याच प्रमाणें दरवर्षी श्री गुरुदेवांची पुण्यतिथी ही साजरी केली जाते, प्रसंगा-नुसार इतर पारमार्थिक कार्यक्रमही होत असतात.

शंभर रुपयें एकदम भरून, " पाथवे टु गॉड " चें

कायम वर्गणीदार असे आजमितीस १३० जण झाले आहेत. त्यांना आता विनावर्गणी हे त्रैमासिक मिळते. प्रत्येकी ३०० रु. देऊन या संस्थेचे तहहयात (Life member) असे आजमितीस १०१ समासद झाले आहेत; त्यांना संस्थेचे त्रैमासिक विनावर्गणी मिळून दरवर्षी प्रसिद्ध होणारी पुस्तकेही विनामूल्य मिळतात. शिवाय ५०० रु. हून अधिक रक्कम देणगीरूपाने देऊन आश्रय दाते (Donor) असलेल्यांची संख्या ७५ आहे. त्यांना तहहयात सभासदाप्रमाणे सर्व सवलती मिळतातच आणि त्याशिवाय त्यांच्यातर्फे ट्रस्टी म्हणून एका इसम निवडला जावून, तो व्यवस्थापनामध्येही भाग घेत असतो. किरकोळ देणगी देणाऱ्यांची संख्याही चांगलीच आहे. अशा रीतीने जनतेकडून सहकार्य मिळत आहे आणि संस्थेच्या उद्देशास अनुसरून हळू हळू कार्य वाढत चालले आहे.

श्री. काकासाहेब तुळपुळे यांच्यासारख्या श्रेष्ठ

साधकांच्या मार्गदर्शनाखाली संस्थेचे कार्य पहिल्यापासूनच व्यवस्थितपणे चालू होते. परंतु त्यांच्या प्रकृतीच्या अनानु-
कूलतेमुळे ते या कार्यातून १९७७ साली निवृत्त झाले.
व त्यांचे मे १९८२ साली निधन झाले. त्यानंतर
श्री बाबासाहेब संगोराम यांची अध्यक्ष पदी निवड झाली.
नोव्हेंबर १९८३ मध्ये त्यांचेही निधन झाले व आता
श्री जगन्नाथराव परुळेकर हे या संस्थेचे अध्यक्ष आहेत,
आणि त्यांचे मार्गदर्शनाखाली काम चालू आहे.

या संस्थेमार्फत आपल्या पारमार्थिक तत्त्वज्ञानाचा
प्रसार सर्व जगभर होईल असे श्री. गुरुदेव ह्मणत असत
साक्षात्कारी संतांचे शब्द यथाकाल खरे होणारच, अशा
धारणेनुसार संस्थेचे कार्य चालू आहे.

हेचि दान देगा देवा । तुझा विसर न व्हावा ॥
गुण गाईत आवडी । हेचि माझी सर्व जोडी ॥
न लगे मुक्ती घनसंपदा । संतसंग दे गा सदा ॥
तुका म्हणे गर्भवासी । सुखे घालावे आम्हासी ॥

शुद्धिपत्रक (ठळक)

पान	ओळ	अशुद्ध	शुद्ध
भाग २			
१५	१४	सुरमरा	सुरवरा
५५	११	नभ्रभावा	नम्रभावा
६०	११	सभ्दावित	सद्भवित
६२	४	व्याळकू	व्याकूळ
६८	१४	जुपती	जुत्पती
७५	२	म्हली जात	म्हटली जात
१००	१५	इच्छहार	इच्छाहार
११०	४	श्र्ठ	श्रेष्ठ
११२	१६	मी काढू पणाते	मी पणाते काढून
११३	२	बुध	बद्ध
१२९	१५	सावळसंर	सावळसंग
१३७	१३	पुढ परीक्ष	पुढे परीक्षेचा
१४१	८	पनी	पत्नी
१४३	१६	आनंद	आनंती
१४५	३	रधरानी	गुहवरानी
१५२	८	नामस्सरण	नामस्मरण

आमची कांही प्रकाशनें

- १) श्री गुरुदेव रानडे - प्रा. भा. र. मोडक ३-००
व सौ. वसुधा मोडक
- २) गुरुदेव रानडे व त्यांची पारमार्थिक शिकवण.
श्री काकासाहेब तुळपुळे १५-००
- ३) ज्ञानेश्वराचे चरित्र. रा. ना. सराफ ८-००
- ४) श्री ज्ञानेश्वराचे आत्मदर्शन अर्थात कार्य
आणि तत्वज्ञान रा. ना. सराफ ४०-००
- ५) श्री समर्थ रामदास जीवन आणि तत्वज्ञान ३०-००
- ६) भारतीय समकालीन दर्शन में प्रो. रानडे का
योगदान का समिक्षात्मक अध्ययन. हिंदी ३५-००
डॉ. जटाशंकर त्रिपाठी. कापडी बायर्डिंग ४०-००
एकाच वेळी रु. ६० ची पुस्तके घेणाऱ्यास
२० टक्के कमिशन देवू व टपाल खर्च
आम्ही करू.

Academy of Comparative Philosophy and
Religion, Belgaum: - A Public Trust.

Founder :- Gurudev Dr. R. D. Ranade

We Publish -

Pathway to God

A Quarterly Journal

(October : January . April, July)

Annual subscription :-

Bharat Rs. 12/- Foreign 35/-